

ePOOKI

OULUN AMMATTIKORKEAKOULUN TUTKIMUS- JA KEHITYSTYÖN JULKAISUT ISSN 1798-2022

ePooki 20/2019

Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa

Isomursu Esa Pekka, Hoppu Petri, Tötterström Jouko (toim.)

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Isomursu, E., Hoppu, P. & Tötterström, J. (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-172-2>.

Sisällysluettelo

[1. ESIPUHE](#)

[2. JOHDANTO](#)

[3. OULUN KAUPUNGIN KULTTUURIPALVELUT MUUTOKSESSA](#)

[Oulun kaupungin kulttuuripalvelut muutoksessa](#)

[4. TRAGEDIASTA UTOPIAAN](#)

[Puuhamaa vai valintatalo? Kirjastojen rooli leikki kulttuurin hiekkalaatikolla](#)

[Kohti tasa-arvoisen lastenkulttuurin maakuntaa](#)

[Tragediasta utopiaan](#)

[5. ARVOT JA ELÄMYKSET](#)

[Kulttuuritapahtuma taiteen äärellä vaiko taiteen kilpakentillä?](#)

["Museumi – Siwistyksen voimallinen välikappale"](#)

[Valokeilassa taiteilijan ja yleisön kohtaamiset](#)

[Aitoja synergioita etsimässä – Lapin kulttuurimatkailun utopiat ja dystopia](#)

[Mielenvirkistystä kulttuurista. Kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana](#)

[6. TUOTANTOYMPÄRISTÖT MUUTOKSESSA](#)

[Digisti parempi markkinointisuunnitelma](#)

[Kuinka musiikin tekijänoikeuskorvaukset tuloutetaan verkkosisältöpalveluiss\(t\)a?](#)

[Luovien alojen välittäjätoiminnan moninaiset muodot](#)

[7. TYÖ JA HYVINVOINTI](#)

[Kuinka jaksan?](#)

[Hyvät työpaikat Oulussa](#)

[Uudistuva johtajuus](#)

[8. LOPPUSANAT](#)

Kirjoitettaessa tätä artikkelikokoelmaa vuosien 2018–2019 taitteessa on kulttuurin kentällä yksi keskeinen muutosta ajava tekijä muun muassa lakiuudistuksista johtuva kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden muuttuva rooli. Myös digitalisaatio on edelleen voimakas muutostekijä.

Toisaalta tietyt teemat, kuten työssä jaksaminen ja elämysten merkitys lienevät ikuisia. Kuitenkin niidenkin tarkempi sisältö on jatkuvassa muutoksessa. Tässä raportissa käsitellään kaikkia edellä mainittuja teemoja. Teksteistä käy myös ilmi kulttuurin merkitys ihmisten hyvinvoinnin edistäjänä, yhteiskunnallisena (muutos)voimana ja kestäväen kehityksen elementtinä. Kulttuurin tuottaminen on työtä, jolla on merkitystä!

1. ESIPUHE

Tämä julkaisu on tehty Oulun ammattikorkeakoulun vuonna 2018 aloittaneen Kulttuurituottamisen ja luovan talouden (YAMK) Master-opiskelijaryhmän ja opettajien yhteistyönä. Osittain julkaisu jatkaa siitä, mihin vuoden 2016 opiskelijaryhmän selvitys "[Minne matka, kulttuurituottaminen? Pohjoinen näkökulma kulttuurituottamiseen nyt ja tulevaisuudessa](#)" jäi. Tämä teos on kuitenkin samalla täysin itsenäinen kokonaisuus, joka perehtyy nykyhetken valossa kiinnostaviin aiheisiin. Yksi muutosvoima, joka on vaikuttanut tähän uuteen julkaisuun, on kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistustyö. Samoin viime vuosina on uudistettu sivistystoiminnan kokonaisuuteen vaikuttavat kirjasto-, liikunta- ja nuorisolait.

Kukin opiskelija, itsekin kulttuurialan ammattilainen, syventyi yksin tai ryhmässä häntä itseään kiinnostaviin kulttuurituottamisen teemoihin. Kirjallisten lähteiden lisäksi muun muassa toteutettiin lukuisia kyselyitä ja henkilöhaastatteluja. Käsitellyjä teemoja ja saatuja tuloksia pohdittiin matkan varrella myös yhdessä koko ryhmän ja opettajien kanssa. Lopputuloksena on tämä laaja-alainen, tekijöidensä näköinen julkaisu.

Artikkeleita raporttiin ovat kirjoittaneet Julia Heikkinen, Kimmo Hirvenmäki, Pia Kaitasuo, Sanna Kallio, Ira Korkala, Jukka Lappalainen, Antti Leinonen, Piia Lievetmursu, Tittamari Marttinen, Joose Mikkonen, Annu Nietula, Jukka-Pekka Peltoniemi, Heidi Ranta, Irene Rätty, Ville-Mikko Sikiö, Timo Sipilä, Jaana Soronen, Heli Suihkonen, Inga Söder, Virpi Timonen ja Tiina Tolonen. Työn ohjaajina ja julkaisun toimittajina ovat toimineet yliopettajat Petri Hoppu, Pekka Isomursu ja Jouko Tötterström.

Antoisia lukuhetkiä!

Oulussa 1.3.2019

Esa Pekka Isomursu, Petri Hoppu ja Jouko Tötterström

2 JOHDANTO

Isomursu Esa Pekka, Hoppu Petri, Tötterström Jouko, Kaitasuo Pia

KUVA: Isomursu Esa Pekka

Elinvoimaisuus, demokratia, toiminnan edellytykset, sivistykselliset perusoikeudet. Siinä tiiviisti suuntaviivat tammikuussa 2019 hyväksytyyn, uudistettuun lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta.

Kulttuurin alalla on neljännesvuosisadan aikana koettu valtaisa muutos, joka ei liity vain tekniikkaan ja välineisiin. Yhteisöt ovat tänään monikulttuurisia – eikä tällä tarkoiteta vain kansallisuuksien kirjoja. Kulttuurin ymmärretään kuuluvan myös eri ikäryhmille, eri valmiuksin kulttuuria käyttäville ja eri lähtökohdista sitä soveltaville.

Oulun ammattikorkeakoulussa Kulttuurituottamisen ja luovan talouden Master-tutkintoa opiskelevat – kulttuurialalla niin hallinnon, opetuksen kuin luovan toiminnan parissa työskentelevät – tarjoavat tässä artikkelikokoelmassa katsauksen kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa ja etsimessään heillä on uuden lain suuntaviivat.

Lakimuutos perustuu tosiasioihin: kulttuuritoimi muutetaan vastaamaan muuttunutta todellisuutta. Mutta muutosta on myös jatkettava, sillä kulttuuri ei ole pysähtynyt tila. Se on luovaa toimintaa, innovaatioita ja visioita. Niihinkin tässä julkaisussa halutaan antaa näkökulma.

Katsaus alkaa tarkastelemalla Oulun kaupungin tulevaa kulttuuristrategiaa ja uuden lain mahdollisia vaikutuksia Oulun kaupungin kulttuuritoimeen (luku 3). Paitsi lain uudistuksen vuoksi, on kulttuuristrategia Oulussa erityisen tarkastelun ja kehittämisen kohteena siksi, että Oulu hakee Euroopan kulttuuripääkaupungiksi 2026.

Luku 4 tuo esiin näkökulmia kirjastojen tulevaisuuteen. Kirjastojen rooli on voimakkaassa muutoksessa, jopa niin että voidaan hyvällä syyllä kysyä, voiko niitä tulevaisuudessa edes kutsua kirjastoiksi. Toisena aiheena ovat lastenkulttuurin toiminnalliset ulottuvuudet ja maakuntatason yhteistyö. Mitä tarvitaan, että yhteistyö realisoituu eikä jää pelkän suunnittelun asteelle? Luvun päätteeksi otetaan jopa osin fiktiiviset keinot käyttöön, kun pohditaan teatteri-liikelaitoksen muodonmuutosta ja tulevaisuuden mahdollisuuksia.

Luvussa 5 pohditaan ihmisten arvomaailmoja ja elämysten merkitystä. Miten kulttuuritapahtumat, -instituutiot ja ihmiset voivat vuorovaikutteisesti luoda merkityksellisiä kohtaamisia ja elämyksiä meille kaikille? Yhdessä tekemiseen ja vuorovaikutukseen on eri keinoja, mutta yhteinen tahtotila. Kulttuuriala voi aktiivisella toiminnallaan olla mukana alueen elinvoimaisuuden toteuttamisessa, aivan kuten valmisteilla oleva laki kuntien kulttuuritoimelta edellyttää.

Tuottajan toimintaympäristöt kehittyvät ja muuttuvat. Digitaalisuuden ottaminen haltuun on yksi ajan suurista haasteista myös kulttuurialalla. Siksi luku 6 kertoo digiajan tuomista mahdollisuuksista kulttuuriammatin harjoittajalle erityisesti markkinoinnissa. Luvussa käsitellään myös tekijänoikeuksien ja tekijänoikeuskorvauksien viidakkoa verkkopalveluiden ja digitallenteiden aikakaudella. Etäisyyksien "katoaminen" digitaalisuuden myötä ja maapallon muuttuminen yhdeksi isoksi "maailmankyläksi" vaikuttaa myös luovien alojen välittäjätoimintaan, jonka moninaisia muotoja pohditaan luvun päätteeksi.

Kulttuurin aikaan saama hyvä tunnustetaan jo, mutta on nähtävä myös, mitä muutos aiheuttaa niille, jotka vastaavat työkseen kulttuurin tuottamisesta. Mitkä ovat heidän työnsä edellytykset ja ovatko ne kenties ristiriidassa lain toteuttamisen kanssa? Miten kulttuurityön tekijä jaksaa työssään? Miten hän kokee työnsä? Miten työhyvinvointia voisi parantaa? Kulttuurin tuottaminen ei ole kasvotonta. Se on inhimillistä toimintaa, ei vain ylhäältä annettujen oletuksien toteuttamista, lain kirjaimen seuraamista. Tätä pohditaan julkaisun luvun 7 artikkeleissa.

Lopuksi luvussa 8 vedämme vielä hieman lankoja yhteen ja luomme katseen tulevaisuuteen, tämän raportin jälkeiseen aikaan.

3. OULUN KAUPUNGIN KULTTUURIPALVELUT MUUTOKSESSA

Oulun kaupungin kulttuuripalvelut muutoksessa

Sikiö Ville-Mikko

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta on uudistumassa alkuvuodesta 2019. Oulun kaupunki on ennakoimassa lakiuudistusta organisaatiomuutoksella, joka muodostaa Ouluun kaupungin yleiset kulttuuripalvelut. Oulun kaupungilla viimeistellään myös sivistysohjelmaa ja kulttuuristrategian työstäminen on loppusuoralla.

4. TRAGEDIASTA UTOPIAAN

Puuhamaa vai valintatalo? Kirjastojen roolileikki kulttuurin hiekkalaatikolla

Tolonen Tiina, Kallio Sanna

Suomalaiset kirjastot ovat kulttuurin, sivistyksen, tiedon ja osaamisen puolustajia. Niillä on vankka perusta ja pitkä perinne suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjastojen toivotaan olevan myös sellaisia paikkoja, joissa luodaan umpeen tai rakennetaan pitkospuita yli digikuilujen, joita väistämättä syntyy kansalaisten keskuuteen, kun jatkuvasti suurempi osa yhteiskunnan palveluista keskitetään verkkoon.

Kohti tasa-arvoisen lastenkulttuurin maakuntaa

Lievetmursu, Piia

Kulttuuri-sana vilahtaa maakuntaudistus 2021 -suunnitelmissa ja strategioissa tuon tuostakin, mutta yleensä vailla toimenpidesuunnitelmia. Vuosia Kanta-Hämeessä kuntarajat ylittävästi toiminut lastenkulttuurikeskus haluaa varmistaa, että kulttuurin, ja erityisesti lastenkulttuurin, maakunnallisia toimenpiteitä suunnitellaan ja kirjataan – ja että ne eivät myöskään jää pelkän suunnittelun asteelle.

Tragediasta utopiaan

Mikkonen Joose

Haastattelin Oulun teatterin sidosryhmien edustajia syksyllä 2018. Tarkoituksenani oli tuottaa tietoa teatterin nykyhetkestä, kerätä visioita ja kartoittaa yhteisiä intressejä. Haastatteluiden pohjalta loin kuvitteellisen skenaarion missä tuon esille nousseita ongelmia ja havaintoja. Esitän samalla ehdotuksia mitä taitoja ja tahtotilaa asioiden muuttaminen mielestäni vaatii.

5. ARVOT JA ELÄMYKSET

Kulttuuritapahtuma taiteen äärellä vaiko taiteen kilpailukentällä?

Räty Irene

Mitä pitää sisällään hyvä tanssitapahtuma Suomessa? Tulisiko sen olla kilpailu- vai katsaushenkinen? Mitkä elementit tekevät tapahtumasta hyvän?

"Museumi – Siivestyksen voimallinen välikappale"

Kaitasuo Pia

Pienessä pohjoispohjalaisessa kaupungissa on tartuttu tulevaisuuden haasteisiin, mitä tulee museotoimeen. Raahen museo on kangistumaton kaupunginmuseo, erinomainen esimerkki monille isommilleen. Se on "rohkea, reima ja horjumaton" aivan kuten alueen maakuntalaulussa kajautetaan.

Valokeilassa taiteilijan ja yleisön kohtaamiset

Marttinen Tittamari

Pohdin taiteilijan ja yleisön kohtaamisia taiteilijan näkökulmasta. Millainen merkitys taiteilijalle on vapaamuotoisella vuorovaikutuksella yleisön kanssa? Haastateltavina ovat taidemaalari ja kaksi kirjailijaa (toinen aikuisille, toinen pääasiassa lapsille ja nuorille kirjoittava) sekä muusikko-näyttelijä, näyttelijä ja performansitaiteilija.

Aitoja synergioita etsimässä – Lapin kulttuurimatkailun utopiat ja dystopia

Nietula Annu, Hirvenmäki Kimmo

Tässä artikkelissa tutkitaan kulttuurimatkailun haasteita, etenkin matkailun ja paikallisteatterin kohtaamisen näkökulmasta. Toisaalta pohditaan, mitä yhteistyö voisi olla upeimmillaan, ja toisaalta kerrotaan, miten on käynyt pahimmillaan. Lopuksi pari matkailualan asiantuntijaa valottaa, mikä Rovaniemen tilanne kulttuurimatkailun suhteen on tällä hetkellä.

Mielenvirkistystä kulttuurista. Kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana

Soronen Jaana

Suomen yli 180 kansalaisopistoa tarjoavat vuosittain tuhansia kulttuuritapahtumia: taidenäyttelyitä, konsertteja, teatteriesityksiä ja paljon muuta. Mikä on kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana?

6. TUOTANTOYMPÄRISTÖT MUUTOKSESSA

Digisti parempi markkinointisuunnitelma

Peltoniemi Jukka-Pekka, Sipilä Timo, Söder Inga

Kaikki tiet vievät digiin. Oma karriääri täytyy olla kirkas, kun kulttuurialan pientoimija astuu digitaaliseen markkinointimaailmaan – mahdollisuuksien ja sudenkuoppien maailmaan. Oulun Musiikkijuhlien toimitusjohtaja Maija Perola pitää tärkeänä, että markkinointi on suunniteltua ja korkeatasoista. Pientoimijan, kuten artistin, pitää myös osata jakaa voimavarojaan järkevästi. Perola paaluttaa, että ennen ensimmäistäkään postausta artistin pitää miettiä hyvin tarkasti oma karriääri ja toimia sen mukaan.

Kuinka musiikin tekijänoikeuskorvaukset tuloutetaan verkkosisältöpalveluiss(t)a?

Lappalainen Jukka

Kun joutoaikoina, kännykkää näpelöidessä, alkaa oma uusi ja ihmeellinen musiikki soida päässä, voi sen heti tallentaa kännykän muistiin. Sovelluskaupasta voi nopeasti ostaa tarvittavia lisäohjelmia, joilla voi sävellys- ja sovitustyön saattaa valmiiksi äänityksineen ja loppumiksauksineen. Sitten kuvataan ja editoidaan hauska musiikkivideo ja teos on uploadia vaille valmis.

Luovien alojen välittäjätoiminnan moninaiset muodot

Leinonen Antti J.

Akkaa Päälle tv-viihdesarja nauratti 90-luvulla koko kansaa ja suomalaisen tietoisuuteen nousivat Trio Forrester ja yhtyeen keikkamyymä Liimatainen. Liimatainen (Petelius) järjesti orkesterille (Mäkelä, Kivinen, Vierikko) keikkoja ja kavalsi palkkiot omaan taskuunsa. Sittemmin Liimataisesta on tullut muusikkopiireissä synonyymi epärehelliselle keikkamyymälälle. Kun kuvaillaan luovien alojen välittäjätoimintaa, agenteja ja managereja, mielikuva Liimataisesta nousee

herkästi monen huulille.

7. TYÖ JA HYVINVOINTI

Kuinka jaksan?

Ranta Heidi

Työssäjaksaminen ja arjen haasteet ovat vahvasti läsnä ja ajankohtaisia aiheita kirjoittajan perheessä. Teksti syntyi näiden haasteiden innoittamana ja synnytti ajatuksia omaan työssäjaksamiseen ja itsestä huolehtimiseen. Näkemyksiä aiheeseen on saatu työuupumuksensa kanssa kamppailevalta kulttuurituottajalta sekä aihetta käsittelevästä kirjasta.

Hyvät työpaikat Oulussa

Heikkinen Julia

Työhyvinvoinnin tärkeimpiä tekijöitä suomalaisille ovat tutkimuksen mukaan hyvä työilmapiiri, motivoiva työ ja mahdollisuus vaikuttaa oman työn sisältöön. Tunnistetaanko nämä tekijät myös kulttuurialalla? Tässä artikkelissa kolme oululaista kulttuuri- tai luovalla alalla toimivaa, hyväksi työpaikaksi kehuttua organisaatiota kertoo, miksi heillä viihdytään.

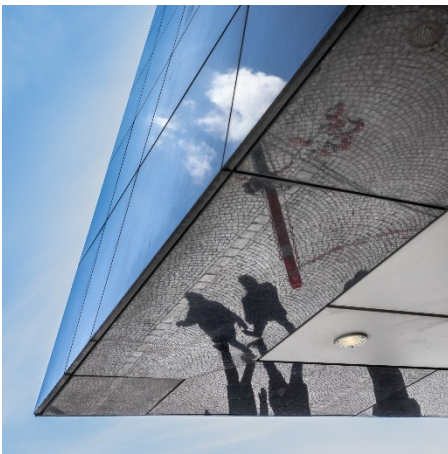

Uudistuva johtajuus

Korkala Ira, Suihkonen Heli, Timonen Virpi

Mielikuva kulttuurijohtajasta työssään johtaa usein suurten kulttuuri- ja taidelaitosten pariin. Kuitenkin suurin osa alan johtajista työskentelee kunnallis- ja julkishallinnon parissa, usein etäällä varsinaisten kulttuuri- ja taide-elämysten ääreltä. On siis tarpeen tutkia, mitä nämä henkilöt työssään tekevät ja kuinka he sen kokevat.

8. LOPPUSANAT

KUVA: Tanskan kuninkaallisen kirjaston uudisrakennus "musta timantti", den Sorte Diamant (kuva: Isomursu Esa Pekka)

Tällainen oli tuore kattaus näkökulmia kulttuurituottamiseen. Raportti jatkaa perinnettä, jonka Kulttuurituottamisen ja luovan talouden Master-opiskelijat aloittivat Oulun ammattikorkeakoulussa syksyllä 2016. Perinne todennäköisesti jatkuu taas kahden vuoden päästä, kun uusi opiskelijaryhmä poimii viestikapulan ja tutkailee siihen mennessä syntyviä kulttuurin tekemisen uusia tuulia.

Tällä hetkellä, vuosien 2018–2019 taitteessa, yksi keskeinen muutosta ajava tekijä kulttuurin kentällä on kuntien ja muiden kulttuuritoimijoiden muuttuva rooli, joka johtuu ennen kaikkea lakiuudistuksista. Myös digitalisaatio on edelleen voimakas muutosta ajava tekijä. Toisaalta tietyt teemat, kuten vaikkapa työssä jaksaminen ja hyvinvointi tai elämysten merkitys, lienevät ikuisia – ollen kuitenkin nekin samalla jatkuvassa sisällöllisessä muutoksessa. Raportista käy myös ilmi kulttuurin merkitys ihmisten hyvinvoinnin edistäjänä, yhteiskunnallisena (muutos)voimana ja kestäväen kehityksen elementtinä. Kulttuurin tuottaminen todellakin on työtä, jolla on merkitystä!

Toivomme että tämä raportti on antanut lukijalleen uusia näkökulmia kulttuurin tekemisen ajoittain hektiseenkin maailmaan – ja kenties myös työkaluja parempaan työssä selviämiseen.

Oulun kaupungin kulttuuripalvelut muutoksessa

Sikiö Ville-Mikko

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Sikiö, V-M. 2019. Oulun kaupungin kulttuuripalvelut muutoksessa. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011868>.

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta on uudistumassa alkuvuodesta 2019. Oulun kaupunki on ennakoimassa lakiuudistusta organisaatiomuutoksella, joka muodostaa Ouluun kaupungin yleiset kulttuuripalvelut. Oulun kaupungilla viimeistellään myös sivistysohjelmaa ja kulttuuristrategian työstäminen on loppusuoralla. Oulun kaupungin kulttuurijohtaja Samu Forsblom kertoo tulevien muutosten syistä ja vaikutuksesta kulttuuritoimintaan Oulussa.

KUVA: Suurmenestyksen saavuttanut Lumo Light Festival 2018 Oulussa: Initium – Flowers of life (kuva: Esa Pekka Isomursu)

Laki kuntien kulttuuritoiminnasta

Opetus- ja kulttuuriministeriö on antanut eduskunnalle esityksen laista kuntien kulttuuritoiminnasta 18. lokakuuta 2018 ^[1]. Tasavallan presidentti hyväksyi 8.2.2019 kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain ja se tulee voimaan 1.3.2019 ^[2]. Laki korvaa vuonna 1992 säädetyt lain. Uuden lain keskeisenä tavoitteena on:

» ...edistää kuntien kulttuuritoiminnan toimintaedellytyksiä, sivistyksellisten perusoikeuksien toteutumisesta ja demokratiakehitystä sekä kuntien elinvoimaisuutta muuttuvassa toimintaympäristössä. Kuntien kulttuuritoimintalain lähtökohtana on kulttuuripalveluiden yhdenvertainen saatavuus. ^[1]

Kuntien toiminta on muuttumassa pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman rakenteellisten uudistusten myötä. Uudistusten myötä sivistyssektorin, ja sitä kautta kulttuuritoiminnan, merkitys kunnissa korostuu. Kuntien kulttuuritoiminta on muuttunut viimeisen 20 vuoden aikana kuntien määrän vähentyessä ja keskimääräisen asukasmäärän kasvaessa. Kuntien taloudellinen kehitys ja eri sektoreiden välinen yhteistyö ovat muuttuneet. Digitalisaatio ja kulttuurin merkityksen kasvaminen ovat muokanneet kulttuurin toimintaympäristöä. Kaiken kaikkiaan kulttuurin nähdään lisäävän kuntien vetovoimaa ja elinvoimaa sekä kasvattavan osallisuutta, aktiivisuutta ja hyvinvointia. ^[1]

» Uuteen lakiin lisättäisiin kuntien kulttuuritoiminnan tavoitteet, valtion viranomaisten tehtävät, kuntien asukkaiden osallistuminen, kehittämistehtävä, yhteistyö sekä tiedon tuottaminen ja arviointi. Lain lähtökohtana on kulttuuriin ja taiteeseen liittyvän luovan toiminnan edistäminen ja kaikkien väestöryhmien yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua kulttuuriin, taiteeseen ja sivistykseen. ^[1]

Oulun kaupungin yleiset kulttuuripalvelut

Oulun kaupunki siirtyy yleisten kulttuuripalveluiden toimintamalliin vuoden 2019 alusta. Organisaatiomuutos vastaa uudistuvan kulttuuritoimintalain sekä Oulun kaupunkistrategiaan liittyvän sivistysohjelman ja Euroopan kulttuuripääkaupunki Oulu2026-hankkeen tavoitteisiin. Yleisten kulttuuripalveluiden tavoitteena on tukea mahdollisuuksia taiteen ja kulttuurin tekemiseen ja kokemiseen, vahvistaa kulttuuritoiminnan toimintaedellytyksiä sekä parantaa taiteen ja kulttuurin saatavuutta, saatavuutta ja tasa-arvoa. Lisäksi tavoitteena on edistää kuntalaisten oman kulttuuritoiminnan mahdollisuuksia, taide- ja kulttuurikasvatusta sekä kulttuurin moninaisuutta. Yleisten kulttuuripalvelujen tavoitteena on tuoda myös taide ja kulttuuri osaksi Oulun kaupunkikehitystä. ^[3]

Organisaatiomuutoksessa kulttuuritalo Valveen nykyinen toiminta määritellään yleisten kulttuuripalvelujen toiminnaksi. Toiminta-alueena tulee olemaan koko Oulun kaupunki ja tehtävänä on tukea ja tuottaa kulttuuripalveluja sekä toimia asiantuntijana moniammatillisessa yhteistyössä. Yleisten kulttuuripalveluiden kokonaisuuteen kuuluu yhteistyön koordinointi ja kehittäminen, kulttuuritalo Valveen toiminta, lastenkulttuuri, alueelliset kulttuuripalvelut, kulttuurihyvinvointi, kulttuuritoiminnan tuki, kulttuuriavustusten asiantuntijatoiminta, kulttuuriviestinnän kehittäminen ja hanketoiminta. ^[3]

Kulttuuristrategia

Saukkosen ja Ruusuvirran ^[4] 23 kaupungin kulttuuripolitiikasta vuonna 2009 tekemästä analyysistä ilmenee, että tarkastelun kohteina olleissa kaupungeissa taiteen ja kulttuurin rooli oli kyllä tunnistettu ja tunnustettu. Strategioissa kuitenkin puhuttiin taiteesta ja kulttuurista hyvin ylimalkaisesti eikä ehkä oikein tiedetty mitä kulttuurilla ja luovuudella tarkoitetaan.

» Kulttuurilla nähtiin olevan kaupungeissa ja kaupunkikehityksessä neljä osittain toisiinsa limittyvää, osittain kokonaisuutta hajottavaa kytkeytyvää pääfunktiota: asukkaiden hyvinvoinnin parantaminen, taloudellisen kehityksen edistäminen, kaupungin vetovoimaisuuden lisääminen sekä paikallisen identiteetin ja imagon vahvistaminen. [4]

Vaikka strategioissa painotetaan paikallisuutta ja alueen omaleimaisuutta, tavoitteet ja keinot niiden saavuttamiseksi ovat kuitenkin hyvin samankaltaisia. Suurille paikallisille taide- ja kulttuurilaitoksille strategioissa osoitettiin vain vähän huomiota, vaikka kuntien kulttuuri-toiminnassa niiden taloudellinen painoarvo on merkittävä. Toisaalta lasten ja nuorten kulttuuri-toimintaa korostettiin voimakkaasti, mutta täsmentymättömästi. [4]

Oulun kulttuuriorganisaatio muutoksessa

» Kaikki perustuu siihen, että kunnallisen kulttuuripalvelun näkökulmasta maailma on muuttunut.
– Samu Forsblom, Oulun kaupungin kulttuurijohtaja

Kaupungin roolin rajautuminen kaupungin itse tuottamiin kulttuuripalveluihin ja kolmannelle sektorille jaettaviin kulttuuriavustuksiin on vanhentunut ajatusmalli. Nykypäivänä kulttuurin kehittäminen on vahvasti koko kaupungin kulttuurisen vireyden nostamista ja kulttuurin rooli kaupunkikehityksessä muuttuu. Näin aloittaa Oulun kaupungin kulttuurijohtaja **Samu Forsblom** [5] avaamaan Oulun kaupungin kulttuuriorganisaation muutoksia. Tulevat muutokset Oulun kaupungin kulttuuriorganisaatiossa ovatkin reagointia maailman muutokseen. 90-luvun lopulta, Charles Landryn Creative City -teoksen ja Richard Floridan tutkimuksien myötä on lähtenyt nousemaan kulttuuriin perustuva kaupunkikehitys. Landry ja Florida nostivat kulttuurin merkitystä kaupunkikehityksessä ja sitä kautta yleistyi näkemys luovasta ja kulttuuririkkaasta kaupungista, näkemys joka on luonut tarpeen taholle joka vastaa asiasta kaupunkioorganisaatiossa. Kaupunkikehityksen muutokseen liittyy Forsblomin mukaan myös osaltaan 2010-luvulla alkanut yleisten kulttuuripalveluiden kehitys. Tuolloin ympäri Suomea alkoi syntyä kuntien tapahtumayksiköitä. Tapahtumayksiköiden toiminta oli melko rajattua, ne keskittyivät voimakkaasti suur tapahtumien hankintaan ja viime vuosina ne ovat hyvin voimakkaasti fuusioituneet kaupunki-imagon kehittämisen ja kaupunkimarkkinoinnin kanssa. Sitä kautta taloudellisten suur tapahtumien tapahtumahankinta on korostunut edelleen.

» Itse taas näen, että kaupungin imago yleisten kulttuuripalveluiden näkökulmasta on yhteisöllistä kulttuuria, kaupunkikulttuuria. Sitä aitoa oikeaa rouheaa, paikallista asiaa, mikä sitten taas vaikuttaa siihen paikalliseen kaupunki-imagoon tosi paljon, mutta toisesta näkökulmasta, Forsblom toteaa. Kulttuuriin perustuva kaupunkikehitys kattaa kulttuurin avulla tehtävän hyvinvointityön, aluekulttuurin, yhteisöllisyyden rakentamisen, ja myös aluetalouteen vaikuttamisen kulttuurin keinoin.

Samu Forsblom näkee siirtymisen yleisten kulttuuripalveluiden toimintamalliin muuttavan Oulun kulttuuri-toimintaa valtavasti. Oulun kulttuuripolitiikan historiassa se on yksi keskeisimmistä askelista. Kun aiemmin Oulun kulttuuripalveluissa on näyttäytynyt vahvat taidelaitokset, kulttuuriavustukset sekä kulttuuritalo Valveen työ, muutoksen myötä kulttuuri tunnustetaan ja tunnistetaan kaupungin organisaatorakenteessa ja yleiset kulttuuripalvelut nostetaan osaksi Oulun näkyvää organisaatiota. Sen seurauksena Valveen tekemän työn painoarvo tulee kasvamaan, kun toiminta saa kasvot ja puitteet kaupunkioorganisaatiossa. Sitä kautta muuttuvat myös mahdollisuudet hakea ja saada resursseja yleisen kulttuuri-toiminnan työhön.

Pääasiana toimintamallin muutoksessa on lähteä entistä voimakkaammin etsimään keinoja, joilla kulttuuri voi kehittää kaupunkia. Lisäksi tärkeää on laventaa käsitystä, että kaupunkiorganisaatio ei pelkästään tuota omia palveluita vaan huomioi kolmannen sektorin niin tasa-arvoisena kumppanina kuin se vain on mahdollista. Pitkällä tähtäimellä myös taloudellisen epätasapainon kulttuurin julkisen ja kolmannen sektorin välillä pitäisi tasoittua.

Totta kai taloudellinen epätasapaino tulee jatkumaan vielä pitkään koska näin isoja rakenteita ei pystytä muuttamaan hetkessä eikä ole tulossa luultavasti esimerkiksi jättimäistä kasvua kolmannen sektorin avustuksiin, Forsblom toteaa.

Kuten nykypäivänä on tapana, todennäköisesti valtaosa uusista resursseista tulee hakea hanke- ja kehitystyön kautta. Pitkän aikavälin tavoitteena on kuitenkin kulttuuriavustusten merkittävä tasokorotus sekä lisäys tuotantobudjettiin, ja käytännön työhön. Julkisen sektorin merkitys tulee jatkossakin olemaan suuri kulttuuria, kaupunkikehitystä ja niiden suhdetta ajatellen. Esimerkiksi kaavoitus, hyvinvointipalvelut ja matkailun kehittäminen kuuluvat julkiselle sektorille. Organisaatiomuutoksen kautta on tarkoitus lähteä murtamaan raja-aitoja julkisen ja kolmannen sektorin, luovan talouden ja pienyrittäjien välillä. Mukana on tarkoitus pitää verkostomainen ote ja ekosysteemijattelu.

Valtakunnallisesti yleisen kulttuuripalvelun toimintaa toteutetaan jo mm. Helsingissä. Oulun mallia, jossa kehittämisen kärjet ovat digitalisaatiossa, hyvinvoinnissa, aluekulttuurissa ja lastenkulttuurissa ei muualla ole. Uutta on myös toimintamalli, jossa käytännön operatiivisen toiminnan ja kulttuuritalojen ja -laitosten pyörittämisen ja avustusten valmistelun sijaan keskitytään koko kaupungin kulttuurin avulla tapahtuvaan kehittämiseen. Oululla onkin Forsblomin mukaan hyvät mahdollisuudet muodostaa malli, josta muut kaupungit voisivat tulla ottamaan oppia. Oulun kaupungilla on edelleen kehittämistä siinä, kuinka kulttuuri lävistäisi monet toimintaloikat eikä olisi pelkästään kulttuuri- tai vapaa-aikapalveluiden asia vaan laajemmin elinkeinopuolella huomattu asia, Forsblom pohtii.

Forsblomin mukaan kulttuurilla on ja pitää olla vahva merkitys kaupunki-imagon ja brändin luomisessa. ja Oulussa kulttuuri on siinä suhteessa hyödyntämätön voimavara. Monen eurooppalaisen kaupungin imago lähtee paikallisten ominaispiirteiden korostamisesta.

Pitäisi puhua, aidosti ja suoraselkaisesti oman kaupungin tarinaa koska sitä kautta löytyy merkitys, mielenkiinto ja aitous", Forsblom toteaa.

Oulun kaupungin kulttuuristrategia

Forsblom kertoo, kuinka strategiassa pysytään tarkastelun tasolla, esitetään isoja kehittämisen linjoja ja kaaria ja sen aikajänne on pitkä. Kulttuuristrategian kattaa kulttuurin ja kaupunkikehityksen suhteen ja on myös kulttuurisen kaupunkikehityksen strategia. Esimerkiksi uuden museon rakentaminen, siihen tarvittavat päätökset, näyttelyiden suunnittelu ja konseptointi ovat helposti 10 vuoden projekti. On myös kulttuurijohtajalle tärkeää määritellä yhdessä sovittu suunta ja tavoitteet.

Forsblom mainitsee, että kulttuuripääkaupunkihaun kriteereissä mainitaan selvästi, että strategian täytyy ulottua kulttuuripääkaupunkivuoden yli ja Oulun kulttuuristrategian tähtäimenä onkin vuosi 2030. Yhteisöllinen kaupunkikulttuuri ja sen kehittäminen ovat kuitenkin alati muuttuvia ja vaatii varmasti reagoitua strategiaan tuona aikana. Kulttuuristrategian täytyykin sallia jatkuvasti tapahtuva dynamiikka ja sitä on pystyttävä päivittämään aina tietyin ajoin, mahdollisesti samassa syklissä vuoteen 2026 tehdyn Oulun kaupunkistrategian kanssa.

Merkittävää on, että strategia menee päätöksenteossa aina kaupunginvaltuustoon asti, sillä valtaosa kulttuuristrategiaan liittyvistä asioista on sen kaltaisia, että niihin tarvitaan myös poliittista päätöksentekoa. On mahdotonta ajatella, että Luupin uudet tilat tai Pikisaaren ja Hiukkavaaran luovat miljööt toteutuisivat ainoastaan yksityisellä rahalla, Forsblom toteaa ja jatkaa, että käytännössä ilman uutta resurssia on tehtävissä aika vähän. Jos kulttuuristrategia suunnitellaan toteutettavaksi nykyisillä resursseilla se jää vaatimattomaksi ja

kunnianhimottomaksi. Kulttuurihallinnon tai yleisten kulttuuripalveluiden budjetissa ei ole liikkumavaraa. Uudistuksista 90 % on sellaisia, jotka vaativat uutta rahaa ja resursseja ja sitä on mahdotonta siirtää mistään toisesta toiminnasta eikä nykyisten toimintojen lakkauttaminen ole vaihtoehto. Kulttuuristrategian ajatus on nimenomaan nostaa kulttuurin painoarvoa kaupunkiorganisaatiossa ja tavoitteena on sen avulla pystyä lisäämään kulttuurin resursseja vaarantamatta perustoimintoja.

Toimenpiteet seuraavat strategian jälkeen ja strategia ohjaakin jokapäiväistä toimintaa ja suuntaa mihin kulttuuripalvelut kulkevat. Sivistysohjelma, kulttuuristrategia, kulttuurin kehittämisen tiimit ja koko organisaatio täytyy saada puhaltamaan yhteen hiileen, Forsblom toteaa. Jo sillä, että pystytään osoittamaan ihmisille yhteinen päämäärä ja visio, saavutetaan paljon. Kulttuuristrategia usein epäonnistuu siinä, että siinä on kuvattu kaikki mahdollinen mitä kulttuurilla voi tehdä. Hyvin keskeistä on pystyä tekemään valintoja. Oulussa pitäisi rohkeasti pystyä määrittelemään mihin panostetaan käytännössä. Oulussa on asioita, jotka toimivat hyvin, nostetaanko niitä vielä entisestään vai tunnistetaanko strategiassa asioita, jotka vaativat kehittämistä ja lähdetään viemään niitä eteenpäin sovituilla aikajänneillä.

Sama logiikka on Forsblomin mukaan myös Euroopan kulttuuripääkaupunkihankkeessa. Pääkaupunkihakemukseen ei kannata kirjoittaa niitä asioita, jotka Oulussa ovat jo huipussaan vaan juuri niitä asioita, jotka eivät ole. Hankkeiden avulla pyritään nostamaan niitä. On keskityttävä nimenomaan alikehittyneisiin resursseihin ja toimintoihin kulttuurissa. Esimerkiksi Oulun kulttuuriperintö ja museot, luovat miljööt ja nyt tunnistetut alueet: aluekulttuuri, kulttuurihyvinvointi ja digitalisaatio. Kulttuuripääkaupunkihanke on ajateltava kulttuuripalveluiden ja kulttuurisen kaupunkikehityksen palveluksessa olevana hankkeena eikä toisin päin. Kulttuurijohtajan on kulttuuripääkaupunkihankkeen ohjelmajohtajan kaksoisroolissa varmistettava, että kulttuuripalveluiden ja kulttuuripääkaupunkivuoden tavoitteet menevät yhteen, Forsblom määrittää.

Kulttuuristrategiasta ei voi kuitenkaan kokonaan jättää pois kokonaisuuksia, jotka jo toimivat vaan tärkeää on balanssin hakeminen toimivan ja ylläpidettävän kulttuurin ja tunnistettavien kehittämisen kohteiden kesken. Strategia ei voi kuitenkaan olla kaikille yhteismitallinen. Jos esimerkiksi tavoitellaan luovia miljöitä Ouluun, niin ei ole mahdollista tehdä viittä luovaa miljöötä yhtä aikaa ympäri Oulua, vaan täytyy tehdä valinta mihin kohteeseen resurssit kohdennetaan. Strategisilla päätöksillä määritetään mahdollisille uusille resursseille kohteet eivätkä ne välttämättä jakaannu tasapuolisesti. Onkin tärkeää viestiä miksi jotkin asiat jäävät strategian ulkopuolelle tässä vaiheessa.

Kulttuuristrategia on sellainen kuin sen yhdessä suunnittelemme. Sen on käsitettävä eri tasoja, joista yksi merkittävä tulee olemaan kulttuuriyhteisöjen merkitys. Kulttuuristrategia on vahvasti liitoksissa kulttuurikentän innostamiseen ja esiin nostamiseen sekä kulttuuripääkaupunkihankkeeseen. Oulun kulttuuripalveluiden on mietittävät mitä se voi tarjota kolmannelle sektorille ja missä muodossa. Ilman työvoimaa ja toiminnan resursseja ei kukaan pysty toimimaan. Siksi verkosto ja ekosysteemi ovat tärkeitä ja siihen on otettava toimijat, joilla on jotain tarjottavaa. Kun ihmiset sitoutuvat johonkin työhön heillä täytyy olla tunne, että he hyötyvät siitä itse joltain.

Uusi laki kuntien kulttuuritoiminnasta astuu voimaan 1.3.2019. Yleisten kulttuuripalveluiden toimintamalliin on siirrytty Oulussa vuoden 2019 alusta. Oulun kaupungin kulttuuristrategia vuodelle 2030 on tarkoitus julkaista vuoden 2019 aikana.

Lähteet

- [^] ^{abcd} Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistamishanke. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Hakupäivä 18.11.2018. <https://minedu.fi/hanke?tunnus=OKM053:00/2017>
- [△] Valtioneuvosto. 2019. Tasavallan presidentin esittely 8.2.2019. Valtioneuvosto. Hakupäivä 11.2.2019. <https://valtioneuvosto.fi/paatokset...>
- [^] ^{ab} Oulun kaupunki. 2018. Yleiset kulttuuripalvelut Oulussa -esittelymateriaali. Tekijän hallussa.
- [^] ^{abc} Saukkonen, P. & Ruusuvirta, M. 2009. Toiveet, tavoitteet ja todellisuus. Tutkimus kulttuuripolitiikasta 23 kaupungissa. Cuporen julkaisuja 15. Helsinki: Kulttuuripoliittisen tutkimuksen edistämissätiö, 119–121.
- [△] Samu Forsblomin haastattelu 6.11.2018. Tekijän hallussa.

Puuhamaa vai valintatalo? Kirjastojen roolileikki kulttuurin hiekkalaatikolla

Tolonen Tiina, Kallio Sanna

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Tolonen, T. & Kallio, S. 2019. Puuhamaa vai valintatalo? Kirjastojen roolileikki kulttuurin hiekkalaatikolla. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011869>.

Suomalaiset kirjastot ovat kulttuurin, sivistyksen, tiedon ja osaamisen puolustajia. Niillä on vankka perusta ja pitkä perinne suomalaisessa yhteiskunnassa. Kirjastojen toivotaan olevan myös sellaisia paikkoja, joissa luodaan umpeen tai rakennetaan pitkospuuta yli digikuilujen, joita väistämättä syntyy kansalaisten keskuuteen, kun jatkuvasti suurempi osa yhteiskunnan palveluista keskitetään verkkoon.

Kirjastojen toiminta onkin muuttumassa yhä enemmän palvelutalomaisempaan suuntaan. Kirjaston uusinta roolia edustanee joulukuussa 2018 Helsingissä avautunut keskustakirjasto Oodi, joka Suomen Kirjastoseuran toiminnanjohtaja **Rauha Maarnon** mukaan vie suomalaiset uuteen kirjasto-aikaan. Oodi onkin virittänyt keskustelua moneen suuntaan erityisesti kirjaston roolista. Osa pelkää sivistyksen kehtona tunnetun kirjastolaitoksen muuttuvan erilaisten palveluiden sekatarvakaupaksi, osa taas innostuu nähdessään Suomen nousevan suuren maailman tietoisuuteen edistyksellisellä kirjastopalvelullaan, jota saa ilmaiseksi arkkitehtonisesti uraauurtavista rakennuksista, joissa on läsnä enää vain vieno tuulahdus hyllyssä seisovien kirjojen tuoksua. Mikä sitten on kirjastoammattilaisten rooli tämän muutoksen keskellä ja minkälaisia valmiuksia heillä oletetaan olevan?

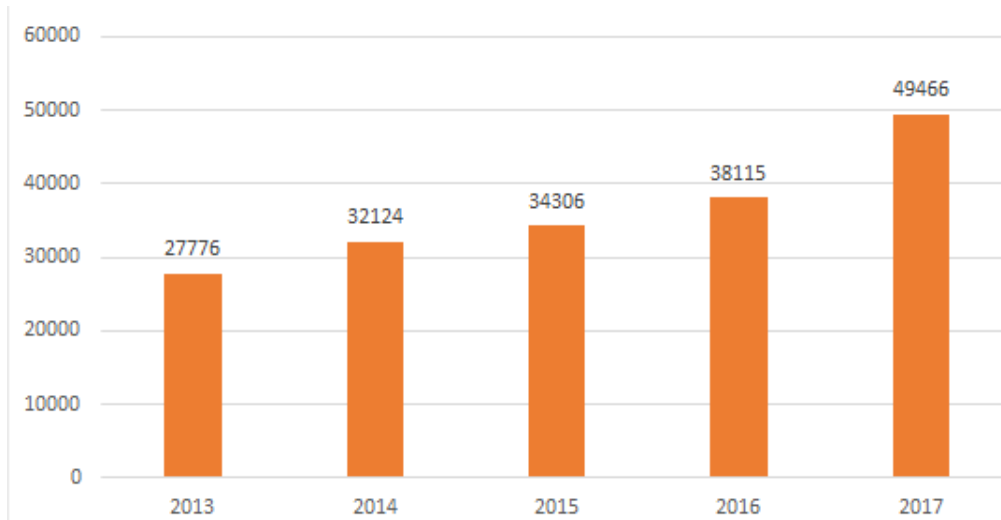
OKM:n Kulttuuripolitiikan strategiassa 2020 tavoitteena on kulttuuripalvelujen tasa-arvoinen saatavuus kaikilla alueilla. Tavoitteisiin pääsemisen varmistamiseksi OKM kannustaa taide-, kulttuuri- ja kirjastolaitoksia uudistamaan palveluidensa järjestämistapoja esimerkiksi lisäämällä seudullista yhteistyötä ja verkostoitumista muiden kulttuuritoimijoiden kanssa. ^[1] Tämän kaiken toteuttaminen on monella tavalla haasteellista eivätkä visiot ota kantaa siihen, miten tähän tavoitteeseen päästään. Monipuoliset palvelut pystytään mahdollisesti järjestämään alueellisella yhteistyöllä ja verkostoitumalla, kenties kierrättämällä asiantuntijoita. Uusi kirjastolakikaan ei enää edellytä kirjastohenkilöstöltä kirjastoalan koulutusta. Pitäisikö kirjastoihin rekrytoida myös kokonaan uudenlaisia osaajia ja minkälaisia valmiuksia heillä pitäisi olla? Esittelemme artikkelissamme kirjaston uusia rooleja muutaman esimerkin valossa.

Kirjastolaki toiminnan uudistajana

Suomen ensimmäinen kirjastolaki astui voimaan 90 vuotta sitten, vuonna 1928. Se määritteli kirjaston tarkoitukseksi ja päämääräksi kansansivistyksen kohottamisen ja kansalaisten itseopiskelun edistämisen. Musiikkikirjastotoiminta käynnistyi 1950-luvulla, kun säveltäjä, runoilija ja kulttuurivaikuttaja **Seppo Nummi** perusti Musiikkikirjastoseuran edistämään musiikkikirjastotoiminnan käynnistämistä. Hän halusi musiikkikirjastojen kautta tarjota kansalaisille tasavertaiset mahdollisuudet "konserttimusiikin" harrastamiseen ja tehdä "laulavasta kansasta soittavan kansan". Nummen ideologiassa nähdään musiikkikirjastojen tehtäväksi myös "auttaa luovien ja esittävien muusikoiden ja musiikkiyleisön välille auenneen kuilun umpeen luomisessa" ja niiden tulisi muodostua musiikkielämän "lähdesuoniverkostoksi", joka toimittaa ravintoa organismin kaikkiin osiin. ^[2] Kirjastotoiminnan lähtökohta on kaikilta osin ollut hyvin kasvatus- ja valistushenkilöinen. Viimeisin kirjastolaki on astunut voimaan 1.1.2017. Sen tarkoitukseksi mainitaan muun muassa asukkaiden osallisuuden edistäminen ja sivistyksellisten perusoikeuksien toteutuminen verkottuneessa kansalaisyhteiskunnassa sekä tiedon ja kulttuurin yhdenvertaisen saatavuuden turvaaminen. ^[3]

Suomen yleisissä kirjastoissa käytiin vuonna 2017 yli 50 miljoonaa kertaa. Kirjastot järjestivät 49 466 tapahtumaa, joista kirjasto oli päävastuullisena järjestäjänä 36 843 tapahtumassa (kuva 1). Tapahtumiin osallistui kaikkiaan 962 943 kävijää. ^[4] Kirjastoista on tulossa muiden tehtäviensä ohella yhä vahvemmin myös tapahtumatuottajia, kuten niissä järjestettyjen tapahtumien määrän voimakas kasvu viimeisen viiden vuoden

aikana kertoo. Tapahtumien määrästä tai sisällöstä ei laki määrää, vaan jokaisen kunnan ja kirjaston vastuulla on itse määritellä millä tavalla se laissa olevaa tehtävää toteuttaa.

KUVIO 1. Tilastoverailu yleisten kirjastojen toiminnasta vuosina 2016–2017 ^[1]

Uusi kirjastoammatillisuus

Kirjastojen haasteeksi on muodostumassa osaavan henkilöstön rekrytointi. Uusi kirjastolaki toteaa henkilöstöä koskien ainoastaan, että kirjastolla pitää olla riittävä määrä kirjasto- ja informaatioalan koulutuksen saaneita työntekijöitä, kelpoisuusvaatimuksia on siis väljennetty. ^[3] Kirjastoihin voidaan palkata myös henkilöstöä, jolla ei ole kirjastoammatillista koulutusta. Kirjaston asiakkaat odottavat kuitenkin kirjastoammatillisilta laajaa sivistyksen ja tiedon tasoa sekä kirjaston tarjoamien sisältöjen tuntemusta. Uusien palvelujen myötä ovat kirjastossa työskentelemisen edellytyksiksi nousemassa esiintymistaito ja tapahtumaosaaminen. Minkälainen moniosaaja tulevaisuuden kirjastoammatillaisen tulisi sitten olla? Työskenteleekö kirjastoissa tulevaisuudessa tuottaja-tietopalvelijoita vai miksaaja-informaattikkoja?

Viime aikoina on ryhdytty puhumaan uudesta kirjastoammatillisuudesta, jonka määritelmä on kuitenkin hieman epäselvä ja jäsentymätön. Ajatus tästä juontaa juurensa siihen, että koko kirjastoala ja sen myötä kirjastoissa työskentelevien henkilöiden tehtäväkuvat ovat muutoksen alaisina yhteiskunnallisten ja toimintaympäristöön liittyvien muutosten vuoksi. Kirjasto- ja kansalaisopistoyksikön johtaja **Pirkko Lindberg** Tampereen kaupunginkirjastosta kirjoittaa artikkelissaan "Muutosjohtamista vai muutoksen tekemistä", että kirjasto on usein nähty ikään kuin yhteiskunnan peilinä kuvaamassa sitä, mitä ympäröivässä maailmassa tapahtuu ja että sen vuoksi on tärkeää, että kirjasto heijastaa ja seuraa ajantasaisia trendejä ottaen ne huomioon toiminnassaan. ^[5]

Oulun kaupunginkirjastossa on oltu aktiivisia henkilökunnan tapahtumatuottamiseen liittyvien valmiuksien hankkimisessa toteuttamalla Aluekirjastoista koko perheen kulttuurikeskuksia -hanke, jonka avulla kehitettiin vuonna 2013 tapahtuneen kuntaliitoksen myötä syntyneiden uusien aluekirjastojen tapahtumatoimintaa. Hankkeen kautta pyrittiin lisäämään tapahtumatuotannon osaamista sekä tiivistämään sidosryhmäyhteistyötä. Osaamista haluttiin kehittää, jotta kirjastojen merkitys alueellisen kulttuuritoiminnan kivijalkoina kasvaisi ja kirjastot voisivat tuottaa asiakkaitaan kiinnostavia tapahtumia myös tulevaisuudessa. Hanke keskittyi henkilökunnalle suunnattujen koulutusten toteuttamiseen, julkaisujen ja materiaalien tuottamiseen sekä uusien työskentelytapojen käyttöönottoon. Hanke palkkasi tapahtumatuottajan, jolla oli kokemusta kolmannella sektorilla toimivien festivaalien ja tapahtumien tuotannoista sekä yritys- ja yhdistystoiminnasta edistämään hankkeen kehittämistoimenpiteitä yhdessä kirjastohenkilökunnan kanssa. Hankkeessa tuotettiin muun muassa Oulun kaupunginkirjaston tapahtumaopas, johon on koottu tarvittava tieto kirjaston tapahtumien suunnittelusta, toteutuksesta ja viestinnästä. ^[6] Tämä on hyvä esimerkki uuden osaamisen ja valmiuksien hankkimisesta, jotka tähtäävät tulevaisuudessa vielä kenties enemmän muuttuvan toimintaympäristön haasteisiin ja asetettuihin tavoitteisiin esimerkiksi Kulttuuripolitiikan strategian 2020 tavoitteita silmällä pitäen.

Puuhamaa vai Valintatalo?

Tapahtumien järjestämisestä ja niiden tuottamisesta on tullut osa peruskirjastotyötä ja alan työpaikkailmoituksissa näkyy yhä enemmän mainintoja esimerkiksi tapahtumatuottamiseen liittyvästä

osaamisesta. Äskettäin avoinna olleeseen kirjastovirkailijan tehtävään Hollolan kunnassa ilmoitettiin tehtäviin kuuluvan tapahtumatuotannon kehittäminen. [17] Sastamalan kaupungin kirjasto- ja tietopalvelut hakivat vuoden 2017 alussa palvelukseensa kulttuurikirjastonhoitajaa, jonka tehtäviksi mainittiin kirjastoammattillisten tehtävien lisäksi kirjaston tapahtuma- ja näyttelytuotanto sekä yhteistyö kaupungin muiden kulttuuritoimijoiden kanssa [18]. Kauhavan kaupunki haki vuonna 2017 työntekijää taide- ja kirjastovirkailijan toimeen, jossa oleellisimmaksi työtehtäväksi mainittiin Kauhavan pääkirjaston yhteyteen avattavasta taidegalleriasta vastaaminen [19]. Kirjastoammattillinen työ tarkoittaa entistä useammin moniosaajuutta. Esiintymis- ja markkinointitaidot sekä tapahtumaosaaminen ovat kärkipäässä uusien osaamisvaatimusten listalla. Oslossa sijaitsevaan Biblo Tøyen -kirjastoon on palkattu töihin vain muuta kuin kirjastoalan ammattilaisia. Siellä työskentelee näyttelijä, taiteilija, esikoulun opettaja, graafinen suunnittelija ja kaaospilotti, mutta ei ainuttakaan kirjastoalan ammattilaista. [10] Kelpoisuusvaatimukset tehtäviin on yleensä määritelty kirjastopalvelun laadun turvaamiseksi, mutta olisiko syytä olla myös toisenlaisia mittareita?

Kirjaston merkityksen muuttuminen on synnyttänyt keskustelua kirjastojen tulevaisuudesta ja sen suunnasta, erityisesti kirjaston perustehtävästä kansalaisten sivistyksen ylläpitäjänä. Kulttuuripolitiikan tutkimuksen vuosikirjan 2016 artikkelissa Itä-Suomen yliopiston kirjastonjohtaja **Jarmo Saarti** ja Oulun ammattikorkeakoulussa aiemmin lehtorina toiminut **Pirjo Tuomi** esittävät kysymyksen, tarvitaanko kuntiin "kirjasto"-nimisiä puuhamaita, joissa kuntalaisten toivotaan viettävän vapaa-aikaansa ja joista voi saada kaikenlaista mahdollista palvelua? Heidän mukaansa yleinen kirjasto palvelisi kuntalaisten hyvinvointia parhaiten, jos se keskittäisi voimavaroja kirjallisuuden ja lukemisen sekä myös musiikkitoiminnan edistämiseen kunnissa. Saartin ja Tuomen mukaan on kysyttävä, kenen ehdoilla uudistetaan ja kenen tarpeita varten? Kirjastot ovat em. kirjoittajien mukaan vedenjakajalla, jossa osa kirjastoista haluaa kehittyä valintataloiksi ja puuhamaiksi ja astua samalla mahdollisesti kaupallisten toimijoiden tontille. [11]

Oodi muuttaa käsitystämme kirjastosta

Helsingin keskustaan kaupungin paraatipaikalle Musiikkitalon ja Kiasman väliin sijoittuvalle Kansalaistorille on juuri valmistunut uusi keskustakirjasto Oodi. Se tarjoaa kaikille avoimen, ei-kaupallisen julkisen kaupunkitilan ja on herättänyt laajaa keskustelua sekä kansainvälistä huomiota jo rakennusvaiheessaan. [12] Helsingin Sanomien toimittaja **Jaakko Lyytinen** kuvasi Oodia sanoen:

» Tässä on luultavasti vaikuttavin, ei-uskonnollinen julkinen tila, joka Suomeen on koskaan rakennettu. [13]

KUVA: Oodin pohjakartta (kuva: Tolonen Tiina)

Oodin jokaisella kerroksella on oma luonteensa. Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat aktiiviset yleisötilat ja suuret tapahtumatilat, kuten elokuvateatteri, monitoimitali, kahvila-ravintola ja pop up -pisteitä. Toisesta kerroksesta löytyy työskentelyn, tekemällä oppimisen, vuorovaikutuksen ja yhdessäolon paikkoja, kuten erilaisia studioita, editointihuoneita, soittotiloja, ryhmätiloja, oppimistiloja sekä kaupunkiverstas. Kolmas kerros on ainoa kerros, josta löytyy kirjoja, tai kuten Oodin www-sivuilla sanotaan "tässä kerroksessa on eniten perinteisen kirjaston elementtejä". Kerroksesta löytyy rentoutumiseen ja rauhoittumiseen tarkoitettut tilat, kuten lasten maailma, kahvila, kansalaisparveke, lukukeitaita ja 100 000 kirjaa sekä lehtiä, pelejä ja muuta aineistoa. Tässä kerroksessa on myös eläviä puita. Suurta kohua on herättänyt se, että Oodin kokoelmiin ei tule ainoatakaan musiikkiaänitettä, vaikka Oodissa voi muuten harrastaa musiikkia. [\[12\]](#)

Kirjakerroksessa kehitetään logistiikan, automaation ja robotiikan uusia keksintöjä yhdessä alan yritysten kanssa. Työvoiman säästyessä puolen miljoonan investoinnit robotiikkaan maksavat itsensä takaisin muutamassa vuodessa. [\[14\]](#) Oodin kohdalla väistämättä tulee mieleen myös se, että tarkoitavatko investoinnit robotiikkaan suoraan sitä, että kirjastoammattilaisia tullaan tarvitsemaan entistä vähemmän. Oodin tiloista vain kolmasosa on perinteisessä kirjastokäytössä, joten henkilökunnalta oletetaan todennäköisesti löytyvän paljon kaikkea muuta kuin kirjastoammattillista osaamista.

KUVA: Yleisnäkymää kirjataivaasta (kuva: Kallio Sanna)

Ilon vai surun Oodi?

Oodi on synnyttänyt runsaasti keskustelua eri medioissa. Tämä Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden hanke, jonka hintalappu on 98 miljoonaa euroa ei ole Helsingin kaupungin uusi pääkirjasto, vaan pääkirjasto on edelleen Pasilassa. Oodista ollaan sen sijaan tekemässä paikkaa viihtymiselle ja elämyksille. Oodin kirjakokoelma on rakennettu talon toiminnallisuuksia silmällä pitäen. Sieltä voi lainata keittokirjoja, koska Oodissa voi laittaa ruokaa. Jos asiakas haluaa tietyn romaanin tai dekkarin käteensä heti, on todennäköisesti viisaampaa suunnata muualle kuin Oodiin. Eräs verkkokommenttoija totesikin osuvasti, että miksi Oodia yleensä kutsutaan kirjastoksi, miksei vaikka elämysparatiisiksi. Tietotekniikan tutkija ja tietokirjailija **Klaus Oesch** taas näkee Oodin instituutiona, jonka on mahdollista tehdä jotakin todella erilaista. Oesch rinnastaa sen samantyyppiseksi sovellukseksi kuin Facebook tai Youtube. Kirjasto on yhteisöllinen keskus ja sosiaalinen verkosto,

jota jokainen käyttää omalla persoonallisella tavallaan. Oesch siis visioi kirjaston tietotalouden toimijaksi, joka voi toimia demonstraatiopaikkana tulevaisuusnäyttelyille. ^[15]

Musiikkilehti Rondon pääkirjoituksessa 11/2018 päätoimittaja **Harri Kuusisaari** toteaa Oodista, että koko kirjastohankkeen yhteydessä ei ole puhuttu niinkään kulttuuri- ja sivistystehtävästä kuin kaupunkilaisten olohuoneesta ja kaikenlaisesta puuhastelusta. Eniten Kuusisaarta, kuten useita muitakin kritisoijia on hämmentänyt äänitekokoelman puuttuminen Oodista kokonaan. ^[16] Keskustakirjaston johtaja **Anna-Maria Soininvaara** totesi Helsingin Sanomien haastattelussa, että musiikkia ei olla Oodista poistamassa vaan ainoastaan tietty formaatti, jonka lainausluvut ovat laskusuunnassa ^[17]. Oodiin voi tilata äänitteitä muista Helsingin kirjastoista päivän toimitusajalla, mutta enää ei siis ole mahdollista selata hyllyjä ja tehdä musiikillisia tutkimusmatkoja ja löytöretkiä. Todennäköisesti kuitenkin suurin osa musiikin ystäväistä haluaa kuunnella musiikkia eikä tehdä sitä itse, johon Oodi väistämättä ohjaa. Kuusisaari nostaa pääkirjoituksessa esille hyvänä esimerkkinä Tampereen pääkirjaston musiikkiosaston Metso LIVE -konseptin, jossa live-musiikki sekä musiikoiden haastattelut on nivottu osaksi kirjaston toimintaa. ^[16] Tämänkin tapahtuman ytimenä on kirjaston musiikkikokoelma, fyysinen aineisto. Kuusisaari toteaa, että suosittu musiikin streamauspalvelut ovat kuin viidakko, jossa tarvotaan sattuman varassa. Äänitetty musiikki on kulttuuria siinä kuin kirjallisuuskin, ja se on nyt jätetty kokonaan pois tästä elämysparatiisi-olohuoneesta. Onko Oodi visio kirjastojen tulevaisuuden tarjonnasta vai epäonnistunut kokeilu, aika näyttää. Todennäköisesti Oodin olemassa olosta hyöttyy ainakin pääkaupunkiseudun matkailu, kuten avauspäivän 55 000 kävijää jo antaa olettaa.

Tapahtumatuottamista kirjastossa – Tampereen Metso LIVE

Tampereen pääkirjaston musiikkiosaston Metso LIVE -livemusiikkitapahtumakonsepti on hyvä esimerkki kirjaston uudesta roolista. Metso LIVE on yhteisöllinen tapahtuma, joka on kehittynyt vuonna 2012 alkaneesta kokeilusta kirjaston pysyväksi käytännöksi ja herättänyt paljon kiinnostusta mediassa sekä kirjastoalalla. Sitä on käytetty esimerkkinä vaikuttavuudesta, artistien ja asiakkaiden yhdistämisestä sekä uudenlaisesta ammatillisesta otteesta ja sen osaamisvaatimuksista. ^[18] Metso LIVE -konsepti tuo **Seppo Nummen** ideologian mukaisesti luovat esittävät muusikot ja musiikkiyleisön lähelle toisiaan. Artikkeliamme varten olemme tutustuneet Metso LIVE -konseptista aikaisemmin kirjoitettuihin lehtiartikkeleihin, blogikirjoituksiin sekä opinnäytetöihin, joissa Metso LIVE -konseptia on käsitelty. Haastattelimme myös **Juhani Koivistoa**, joka työskentelee kirjastonhoitajana Tampereen kaupunginkirjastossa.

Metso LIVE -konsepti on osoittautunut hyvin onnistuneeksi ja Metson musiikkiosastolle myönnettiin vuonna 2015 OKM:n Vuoden kirjastokehittäjä -palkinto. Palkinnon perusteina mainittiin muun muassa määrätietoinen ja ennakkoluuloton musiikkikirjastotoiminnan kehittäminen. Toiminnalla Metson musiikkiosasto on tavoittanut runsaasti uusia asiakkaita ja innostanut laajasti musiikkipalvelujen käyttöön. Se on tehnyt musiikista näkyvää, kuuluvaa ja saavutettavaa kaikille. Metson musiikkiosastolle livemusiikki on ollut myös keino tehdä yhteistyötä musiikitoimijoiden ja musiikinkuluttajien kanssa sekä markkinoida paikallisia musiikkitapahtumia. ^[18]

Metso LIVE -tilaisuuden aikana esiintyjää haastatellaan ensin häneen vaikuttaneiden teosten, kuten kirjojen, levyjen ja elokuvien pohjalta ja sen jälkeen kuullaan elävää musiikkia. Tilaisuus kestää yleensä noin tunnin verran. Metso LIVE on vahvasti kirjaston konsepti, mutta suosion lisääntyttyä myös artistit ovat ottaneet yhteyttä kirjastoon ja pyytäneet mahdollisuutta saada esiintyä. Kirjasto kuitenkin haluaa itse päättää, keiden kanssa tapahtumat toteutetaan. Ajankohta on useimmiten maanantaisin klo 16.30, koska tuolloin ei yleensä ole kilpailevia tapahtumia ja artisteilla on aikaa tulla kirjastoon esiintymään. Tarvittaessa ajankohdasta voidaan kuitenkin venyä, jos kyseessä on tunnettu artisti tai sitä kautta on mahdollisuus hyvään yhteistyökuviioon. ^[19] Esimerkiksi torstaina 3.5.2018 järjestettiin yhteistyössä Tampere-talon kanssa **Ismo Alangon** vierailu, jossa Juhani Koivisto haastatteli Alankoa tunnin verran.

Metso LIVE:n isähahmoja ovat kirjastonhoitaja Juhani Koivisto ja nykyisin kehittämiskirjaston koordinaattorina Tampereen kaupunginkirjastossa toimiva **Jarkko Rikkilä**. He kertoivat vuonna 2014 Kirjastot.fi -sivustolla julkaistussa blogikirjoituksessaan tapahtuman järjestämisestä näin:

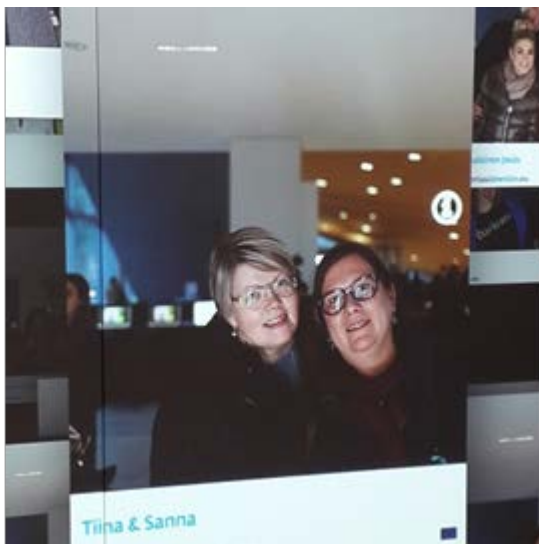
» Ennen tapahtumaa ja sen jälkeen on huolehdittava muutamista käytännön järjestelyistä, joita olemme harjoitelleet tekemällä. Tuolien järjestäminen, videokuvaus, esiintyjien isännöinti ja lukuisia pikkujuttuja on otettava huomioon. Työajallisesti kyse on ainoastaan pienestä ekstrasta, jota uusi kirjastoammatillisuus edellyttää. Myös henkilökunnan välitön asenne artisteja kohtaan ja esiintyjien rakkaus kirjastoa kohtaan on ollut ratkaisevaa onnistuneiden kokemusten kannalta. ^[20]

Juhani Koivisto kertoo Aamulehdessä 19.8.2016 ilmestyneessä artikkelissa opetelleensa tapahtumatuottamista ja haastattelutaitoja. Samassa artikkelissa kerrotaan myös, että tapahtumatuottaminen on tuonut mukanaan uusia tehtävänkuvia, mutta kirjastonhoitajan perustyö on pysynyt samana. ^[21] Haastattelussamme Juhani Koivisto totesi, että Metso LIVE ja muut tapahtumat Tampereen kaupunginkirjastossa ovat osa peruskirjastotyötä tai ne liittyvät siihen kiinteästi. Tampereella on myös hyvä mahdollisuus saada koulutusta asiaan kuin asiaan. Käytännössä siis riittää, että on innostunut ja valmis toimimaan Metson kaltaisessa toimintaympäristössä. Kirjastoammattilainen voi siis selkeästi olla myös tapahtumatuottaja. Kysymys lienee eniten hyvästä asenteesta ja omasta kiinnostuksesta, jota työnantajan tarjoama lisäkoulutus voi vielä kasvattaa.

Yhteistyö on tulevaisuutta

Tuomo Mannonen on tutkinut Turun ammattikorkeakouluun tekemässään opinnäytetyössä kirjastojen mediapalveluita ja sitä millä resursseilla palveluja tuotetaan muutamassa esimerkikirjastossa, joista yksi oli Tampereen musiikkikirjasto Metso. Mannonen avasi työssään myös tehtäviään mediatuottajana Kouvolan pääkirjaston Mediamajassa. Mannosen tutkimus tuo hyvin esille sen, kuinka suuresta asiasta on kyse, kun kirjastot pyrkivät tarjoamaan uusia ja yhä vaativampia palveluja asiakkailleen. Kouvolan kirjasto on tutkimusvuonna 2016 ollut alueensa suurin tapahtumanjärjestäjä. Näiden aikaansaaminen vaatii Mannosen mukaan henkilökunnalta erityisosaamista tiedottamisen, kuvankäsittelyn, äänentoiston, videokuvausten ja streamauksen kanssa. ^[22] Juhani Koivistonkin mukaan monenlainen tekninen osaaminen on juuri nyt kirjastoissa tarpeen. Metson musiikkiosastolla on vuoden 2018 ajan työskennellyt henkilö, jolla on tekninen ja taiteellinen tietotaito. Hänen vastuullaan on soundcheckien tekeminen. Lisäksi hän haastattelee esiintyjä Metso LIVE -tapahtumissa.

Yleisten kirjastojen suunta 2016 – 2020 -strategiassa nostetaan esille yhteistyö yritysten kanssa, Strategiassa visioidaan kolmikannasta, jossa kirjasto, asiakkaat ja yritys hyötyvät. Kirjasto voi toimia yhdessä yrittäjien kanssa yhteisön hyväksi vaikkapa monikeskistä palvelutuotantoa järjestämällä. Voisiko tapahtumatuottaminen olla sellaista palvelutuotantoa, jossa kumpikin osapuoli pääsisi käyttämään parasta osaamistaan ja joka kenties työllistäisi kulttuurialalla toimivia pienyrittäjiä, ellei kirjasto siihen omin resurssein pysty? Juhani Koiviston mukaan sopivan yhteistyökumppanin löytyessä on Metso LIVE -konseptia mahdollista kehittää, mutta heidän omat resurssinsa ovat hyvin pienet ja rajalliset. ^[23] Ehkäpä tapahtumatuottamisen kautta löytyy mahdollisuus tulevaisuuden yhteistyölle, jossa kirjastot voivat hyötyä muista kulttuurialan toimijoista oman ydintehtävänsä rinnalla. Kirjastojen toimintatapa muuttuu, mutta niiden merkitys suomalaisille säilyy edelleen.

KUVA: Tiina Tolonen ja Sanna Kallio keskuskirjasto Oodissa 29.12.2018. Europa Experience Photobooth (kuva: Tolonen Tiina ja Kallio Sanna)

Lähteet

1. [△]Opetusministeriö. 2009. Kulttuuripolitiikan strategia 2020. Opetusministeriön julkaisu 12. Hakupäivä 14.10.2018.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75641...>
2. [△]Hakuni, P., Mäkelä, K., Poroila, H., Rantanen, M-L., Riepponen, R. & Poroila, E. 1986. Musiikkikirjastotoiminnan käsikirja. Kirjastopalvelu. Helsinki.

3. ^{^ ab}Laki yleisistä kirjastoista 1492/2016. Hakupäivä 14.10.2018.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2016/20161492>
4. [^]Tilastovertailu yleisten kirjastojen toiminnasta vuosina 2016–2017. Hakupäivä 14.10.2018.
https://minedu.fi/documents/1410845/7877180/vertailu_2016_2017.pdf...
5. [^]Lindberg, P. 2015. Muutosjohtamista vai muutoksen tekemistä? Teoksessa J. Relander & J. Saarti (toim.) Kirjaston kuolema. Helsinki: Avain, 27–41.
6. [^]Jakku, H. 2015. Aluekirjastoista koko perheen kulttuurikeskuksia 2013–2015. Hankkeen loppuraportti. Hakupäivä 2.11.2018.
<https://docplayer.fi...>
7. [^]Työ- ja elinkeinoministeriö. 2018. Kirjastovirkailija, Hollolan kunta, Hollola. Hakupäivä 23.10.2018.
<https://paikat.te-palvelut.fi/tpt/9739317>
8. [^]Duunitori. 2017. Kulttuurikirjastonhoitaja, Sastamalan kaupunki. Hakupäivä 23.10.2018.
<https://duunitori.fi/tyopaikat/tyo...>
9. [^]Elenius, L. 2017. Uusi kirjastolaki näkyy jo rekrytoinneissa. Hakupäivä 30.10.2018.
<http://kirjastolehti.fi/artikkelit/uusi-kirjastolaki-nakyy-jo-rekrytoinnissa/>
10. [^]Inkeroinen, K. 2018. Kirjastoihin tarvitaan kaikenlaista osaamista. Hakupäivä 14.10.2018.
<http://kirjastolehti.fi/artikkelit...>
11. [^]Saarti, J. & Tuomi, P. 2016. Kulttuurilaitoksesta valintalokiksi - yleisen kirjastolaitoksen institutionaaliset tehtävämäärittelyt ja niiden kehitys Suomen itsenäisyyden aikana. Hakupäivä 14.10.2018.
<https://journal.fi/kultpol/article/view/60093>
12. ^{^ ab}Oodi. Helsingin keskustakirjasto. www-sivut. Hakupäivä 4.11.2018
<http://www.oodihelsinki.fi/>
13. [^]Lyytinen, J. 2018. Oodin idea. Helsingin Sanomat 14.10.2018. Hakupäivä 4.11.2018.
<https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000005862194.html>
14. [^]Saarti, M. 2018. Tässä nousee Helsingin uusi vetonaula - keskustakirjasto Oodi on harvinainen jättihanke, sillä se näyttää valmistuvan ajoissa. Helsingin Sanomat 25.3.2018. Hakupäivä 4.11.2018.
<https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000005617325.html>
15. [^]Valleala, S. 2016. Kirjastosta tulevaisuuden tietoautomaatti. Hakupäivä 4.11.2018.
<https://www.oodihelsinki.fi/kirjastosta-tulevaisuuden-tietoautomaatti/>
16. ^{^ ab}Kuusisaari, H. 2018. Oodi ilman musiikkia on pettymys. Rondo 11. Hakupäivä 5.12.2018.
<https://rondolehti.fi/rondo-lehti/paakirjoitukset-rondo-lehti...>
17. [^]Sirén, V. 2018. Onko nolla levyä tarpeeksi? Uuteen Oodiin ei tule levyosastoa ja kirjatarjonnassa Sello ja Pasila päihittävät sen ylivoimaisesti. Helsingin Sanomat 26.9.2018. Hakupäivä 5.12.2018.
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000005842321.html>
18. ^{^ ab}Metso LIVE saa kirjaston soimaan. Hyötyä, tietoa, elämyksiä - kirjastojen vaikuttavuuden ulottuvuuksia. Hakupäivä 14.10.2018.
<http://vaikuttavuus.kirjastot.fi/metso-live.html>
19. [^]Kuosmanen, J. 2017. Konsertilliset musiikkitapahtumat Suomen kirjastoissa. Turun ammattikorkeakoulu. Kirjasto- ja tietopalvelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 2.11.2018.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2017092615399>
20. [^]Pelttari, T. 2014. Metso LIVE - yhden kirjastokonseptin tarina. Hakupäivä 14.10.2018.
<http://musiikkikuuluukaikille.musiikkikirjastot.fi/2014/09/30...>
21. [^]Airaksinen, A. 2016. Tampereen Metso muuttuu: kuuntele live-musiikkia, ota kuppi kahvia ja käveleskele lukemaan lehti. Aamulehti 19.8.2016. Hakupäivä 14.10.2018.
<https://www.aamulehti.fi/kulttuuri...>
22. [^]Mannonen, T. 2016. Kirjastojen mediapalvelut - medianomit kirjastotyössä. Turun ammattikorkeakoulu. Journalismin koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 23.10.2018.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2016120118535>
23. [^]Koivisto, J. 2018. Kirjastonhoitaja, Tampereen kaupunginkirjasto. Sähköpostihaastattelu 7.11.2018. Tekijöiden hallussa.

Kuvalähteet

1. [^]KUVIO 1. Tilastovertailu yleisten kirjastojen toiminnasta vuosina 2016–2017. Teoksessa Tilastovertailu yleisten kirjastojen toiminnasta vuosina 2016–2017. Hakupäivä 14.10.2018. https://minedu.fi/documents/1410845/7877180/vertailu_2016_2017.pdf/21ba6682-2faa-4f9e-8b33-262f58236f51/vertailu_2016_2017.pdf.pdf

Kohti tasa-arvoisen lastenkulttuurin maakuntaa

Lievetmursu Piia

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Lievetmursu, P. 2019. Kohti tasa-arvoisen lastenkulttuurin maakuntaa. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011870>.

Kulttuuri-sana vilahtaa maakuntaudistus 2021 -suunnitelmissa ja strategioissa tuon tuostakin, mutta yleensä vailla toimenpidesuunnitelmia. Vuosia Kanta-Hämeessä kuntarajat ylittävästi toiminut lastenkulttuurikeskus haluaa varmistaa, että kulttuurin, ja erityisesti lastenkulttuurin, maakunnallisia toimenpiteitä suunnitellaan ja kirjataan – ja että ne eivät myöskään jää pelkän suunnittelun asteelle. Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX kysyi kantahämäläisiltä kunnilta kiinnostaako maakunnallinen lastenkulttuuriyhteistyö.

KUVA: UMB-O/Shutterstock.com

Spekuloimatta vuonna 2021 voimaan tulevan maakunta- ja sote-uudistuksen mahdollisesti mukanaan tuomia maakuntien ja kuntien rooli- ja toimintatapamuutoksia, kunnallisten kulttuuripalvelujen voidaan varmuudella todeta olevan uuden edessä. Creative and Inclusive Finland toteutti viime vuonna kulttuurin maakuntaudistusta kartoittavan selvityksen, joka osoitti, että kulttuurilla ei useimmissa maakunnissa ole toistaiseksi erityistä valmisteluprosessia ja että maakuntien kulttuuritehtävän mittavuudesta ja tavoitteista on ilmoilla hyvin erilaisia näkemyksiä. Kartoitus osoitti myös, että kulttuuri ja luovat alat nähdään valmistelussa usein muiden alojen kehityksen kyynärsauvoina. Strategialuonnoksissa kulttuuri ja luovat alat näyttäytyvät lähinnä kirjauksina, vailla toimenpiteitä. ^[1]

Hämeenlinnan kaupungin nuoriso- ja lastenkulttuuripalvelujen yksikkönä toimiva Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX on kyntänyt Kanta-Hämeen lastenkulttuurin maakunnallista sarkaa jo vuodesta 2014 lähtien. Kipinä alueellisen saavutettavuuden laajentamiseen saatiin mistäpä muualtakaan kuin lastenkulttuurikeskusten päärahoittajalta, opetus- ja kulttuuriministeriöltä. Vuonna 2003 perustetun Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin erityisenä missiona on kouluissa ja päivähoitossa toteutettavan taide- ja kulttuurikasvatuksen avulla tapahtuva lasten ja nuorten kulttuurisen osattomuuden torjuminen. Koulu- ja päivähoitoyhteistyön avulla luodaan tutkitusti tasa-arvoisempaa ja saavutettavampaa lastenkulttuuria.

Yhteistyökumppanit ja yhteistyön sisältö nyt

Kanta-Hämeessä lastenkulttuuriyhteistyötä on tehty Hämeenlinnan kaupungin, Janakkalan kunnan ja Hattulan kunnan kesken onnistuneesti jo viisi vuotta. Vuosi sitten otettiin merkittävä askel seudullisen lastenkulttuuritoiminnan vakiinnuttamiselle, kun seutu-yhteistyön jatkosopimus vuosille 2018–2021 hyväksyttiin kaikkien kolmen kunnan vastaavissa toimielimissä. Lisäksi tämän vuoden alusta ministeriö myönsi ARXille lisärahoituksen, mikä mahdollisti uuden kaupungin, Riihimäen, mukaantulon yhteistyöhön.

Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin koordinoiman alueellisen lastenkulttuuriyhteistyön perusta onkin kuntien välinen pitkäjänteinen yhteistyö. Sen lisäksi saavutettava ja tasa-arvoinen lastenkulttuuritoiminta rakentuu useiden muiden toimijoiden kanssa tehtävän yhteistyön varaan. Yhteistyön kautta jaetaan osaamista, resursseja sekä tavoitetaan uusia kohderyhmiä. ARXin keskeisimpiä yhteistyökumppaneita ovat lasten ja nuorten kanssa työtään tekevät ammattilaiset sekä taide- ja kulttuuripalveluita tuottavat organisaatiot. Taiteilija- ja taidelaitosyhteistyön kautta syntyy suuri osa alueellisen lastenkulttuurin sisällöistä. Kulttuuritoimijoiden lisäksi tärkeitä yhteistyötahoja ovat muut lasten ja nuorten kanssa toimivat julkisen ja kolmannen sektorin toimijat. Koulutus- ja hanketoiminnan kautta kehittämistyötä tehdään myös paikallisten korkeakoulujen kanssa.

Lastenkulttuuritoiminnalla on paljon liittymäkohtia myös muiden julkisten palveluiden kanssa. Koulu- ja päiväkotiyhteistyötä tehdään tiiviisti opetus- ja kasvatushenkilöstön kanssa uusien opetus- ja varhaiskasvatussuunnitelmien ja seudullisen kulttuurikasvatussuunnitelman pohjalta. Perusopetuksen uusi opetussuunnitelma vaikuttaa vahvasti kulttuurikasvatussuunnitelman taustalla. Hämeenlinnan seudulla kulttuurikasvatussuunnitelmat kirjattiin vuonna 2016 kunnallisiin opetussuunnitelmiin ja vuonna 2017 varhaiskasvatussuunnitelmiin. Erityisen tärkeäksi linkiksi päivähoiton ja koulujen välillä ovat muodostuneet kulttuuriyhteistyöhenkilöiden verkostot. Näiden verkostojen kautta jaetaan osaamista, sitoutetaan henkilökuntaa ja vakiinnutetaan laadukkaita lastenkulttuurin toimintatapoja osaksi päiväkotien ja koulujen arkea.

ARX tekee tiiviisti yhteistyötä paitsi kunnissa ja alueellisten sekä maakunnallisten yhteistyöverkostojen kanssa niin myös osana valtakunnallista verkostoa. Osaamisen jakaminen, verkostoituminen ja asiantuntijuuden lisääminen lastenkulttuurin alalla toimivien yhteistyötahojen kanssa vaikuttaa suoraan lastenkulttuurin saavutettavuuteen ja vaikuttavuuteen. Osana Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton toimintaa ARX osallistuu aktiivisesti liiton lastenkulttuuripoliittiseen vaikuttamistyöhön sekä valtakunnallisiin tapahtumiin, koulutuksiin ja seminaareihin.

Kohti maakunnallista lastenkulttuuriyhteistyötä

Edellä mainitun neljän Kanta-Hämeen kunnan, Hämeenlinnan, Hattulan, Janakkalan ja Riihimäen välisen lastenkulttuurin yhteistyön lisäksi Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX on pyrkinyt aktiivisesti kohti laajempaa lastenkulttuuriyhteistyötä Kanta-Hämeen maakunnan alueella: tavoitteena on saavuttaa lähivuosien aikana suoraan tai välillisesti Kanta-Hämeen kaikkien kuntien, myös Hausjärven, Lopen, Forssan, Humppilan, Jokioisten, Tammelan sekä Ypäjän lapset ja nuoret.

ARX näkee laajemman yhteistyön tavoittelemisen maakunnan lastenkulttuuritoimijoiden kesken huomattavana mahdollisuutena lisätä lastenkulttuurin tasavertaista saavutettavuutta alueella; erityisesti edistämällä yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa ja edesauttamalla kulttuurikasvatussuunnitelmien valmistelutyötä ja toteuttamista kunnissa.

Muun muassa Suomen lastenkulttuurikeskusten liiton ja Taideyliopiston hiljattain toteuttama Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa -tutkimus tukee ARXin näkemystä. Tutkimus toteaa, monen muun selvityksen tapaan, kulttuurisen osattomuuden kulkevan tyyppillisesti perintönä vanhemmilta jälkikasvulle ja suosittaa nykyistä vahvempaa yhteistyötä lastenkulttuurikeskusten ja koulujen välille: kouluissa – ja päivähoitossa – tapahtuvan kulttuurikasvatuksen keinoin voidaan luoda tasa-arvoisempaa ja saavutettavampaa lastenkulttuuria. ^[2]

ARXin koordinoiman maakunnallisen yhteistyön avulla tavoitellaan Kanta-Hämeen lastenkulttuuritoiminnan keskeisten kehittämistoimenpiteiden kokoamista yhteisen, alueellisen kehittämisorganisaation alle, mikä mahdollistaisi lastenkulttuurin kehittämisen ammattimaisen koordinoinnin maakunnassa ja edistäisi palvelujen tasavertaistumista alueella.

Yhteistyön edistämisen ja kehittämisen taustoittamiseksi selvitin Kanta-Hämeen maakunnan kuntien virkavastuullisten kulttuurityöntekijöiden ajatuksia ja asenteita kunnallisten lastenkulttuuripalvelujen kuntarajat ylittävien ja maakunnallisten tuotantomallien vahvuuksista, heikkouksista, mahdollisuuksista ja uhkakuvista. Sähköisellä kyselyllä selvitettiin mahdollisten käytössä olevien tuotantomallien alkuperäisiä tavoitteita, taustoja ja rakenteita, sekä kuntien kulttuurityöntekijöiden näkemyksiä kuntarajat ylittävien ja maakunnallisten lastenkulttuuripalvelumallien vaikuttavuudesta, laadusta, taloudellisesta tehokkuudesta ja kehittämisestä.

Kyselyyn vastasi seitsemän yhdestätoista Kanta-Hämeen virkavastuullisesta kulttuurityöntekijästä. Vastaajien tehtävänimikkeet olivat kirjastonjohtaja (2), vt. kulttuuri- ja hyvinvointipäällikkö, vapaa-aikasihteeri, kulttuurituottaja (2) sekä kirjasto- ja kulttuuritoimenjohtaja. Kaikki sivistysjohtaja-nimikkeellä kulttuuriasioista vastaavat viranhaltijat jättivät vastaamatta kyselyyn, mikä viestinee jotain kyseisten kuntien lastenkulttuuripalvelujen tilasta – ja ehkäpä myös akuutista yhteistyökumppanin tarpeesta?

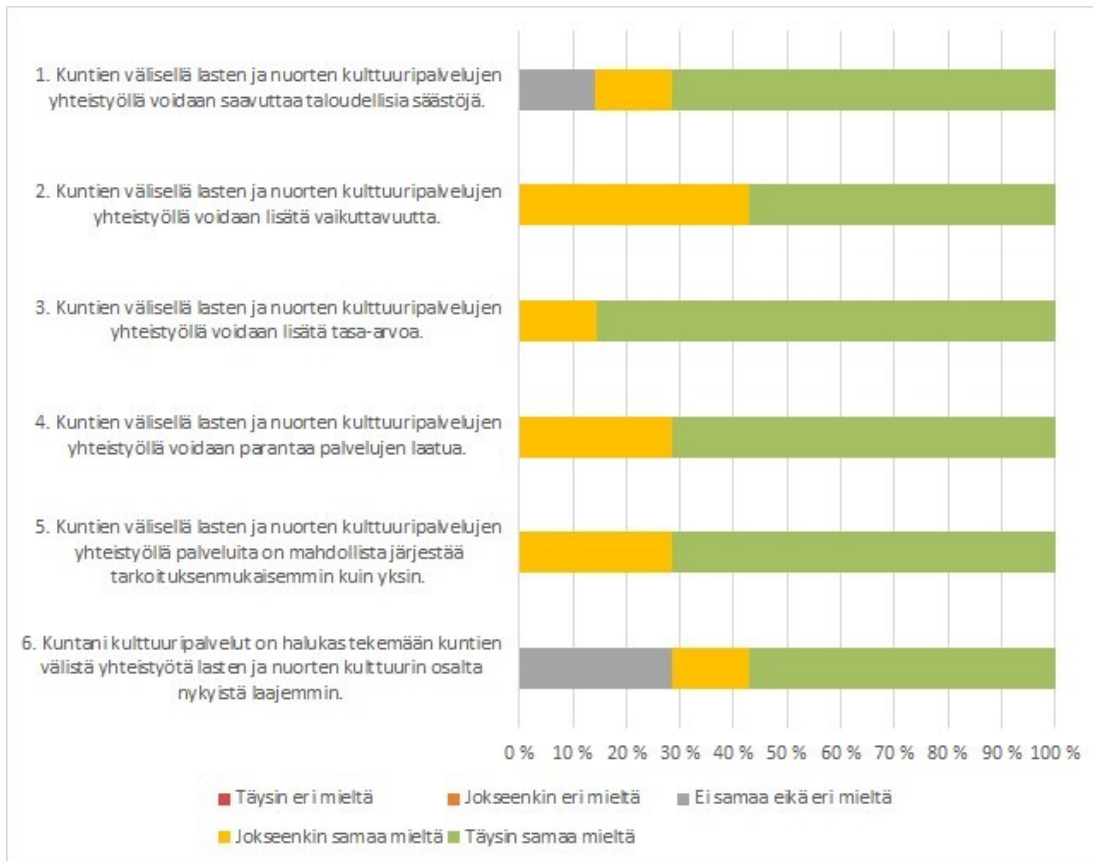
Kaikkien kyselyyn vastanneiden organisaatiot tekivät jonkin tasoista nuoriso- ja lastenkulttuuriyhteistyötä yhden tai useamman kunnan kanssa. Kyselyn perusteella suosituimpia kuntarajat ylittäviä nuoriso- ja lastenkulttuurin yhteistyömuotoja ovat tiedon vaihto ja jakaminen (100 %), yhteinen kehittäminen (100 %), tapahtumat ja tilaisuudet (86 %), näkyvyys- ja tiedotusyhteistyö (86 %) sekä yhteissuunnittelu (71 %).

Avoimeen kysymykseen yhteistyön tavoitteista vastaajat mainitsivat kuntien kulttuuritarjonnan lisäämisen ja parantamisen, laadukkaiden lastenkulttuuripalveluiden takaamisen jokaisessa kunnassa, olemassa olevien resurssien paremman hyödyntämisen, verkostojen hyödyntämisen kaikkien hyväksi sekä suuruuden ekonomian ja yhteiset hankerahoitushaut.

Kysyttäessä yhteistyön vahvuuksia, vastaajat korostivat koordinoivan tahon ammattimaisuuden sekä toiminnan alueellisen kattavuuden ja saavutettavuuden tärkeyttä. Vahvuutena nähtiin myös pienten yksiköiden vähäisten resurssien moninkertaistaminen yhteisten hankkeiden ja saatujen hankerahoitusten avulla. Heikkouksista esille nousivat henkilöstömuutosten mukanaan tuomat haasteet, ajoittaiset tiedonkulkuongelmat sekä eri kuntien erilaiset tarpeet.

Oman organisaation ja työn näkökulmasta vastaajat arvostivat yhteistyön poikimaa lastenkulttuurin asiantuntemusta ja verkostoja, suunnitelmallisuutta, ammattimaisuutta, ideointiapua ja kollegiaalista tukea sekä valmiita toimintamalleja, joita on helppo hyödyntää omassa toiminnassa. Lisäksi muun muassa yhteisten ilmoittautumisjärjestelmien, yhteisten tapahtumatuotantojen sekä koulutusten koettiin tuovan arkeen helpotusta.

Vastaajia pyydettiin myös arvioimaan oman organisaationsa menneitä, tämänhetkisiä sekä mahdollisia suunnitteilla olevia lastenkulttuuripalvelujen yhteistyökuvioita ottamalla kantaa väittämiin (ks. kuvio 1). Vastaajat olivat suhteellisen yksimielisiä, että kuntien välisellä nuoriso- ja lastenkulttuuripalvelujen yhteistyöllä voidaan saavuttaa säästöjä, lisätä vaikuttavuutta ja tasa-arvoa, parantaa palvelujen laatua sekä järjestää palvelut tarkoituksenmukaisemmin kuin yksin. Valtaosa oli myös halukas lisäämään yhteistyön määrää nykyisestäään.

KUVIO 1. Vastaajien arvioita kuntien välisestä lastenkulttuuripalvelujen yhteistyöstä

Vastausten perusteella kuntapäätäjien tietoisuus yhteistyökuvioista vaihtelee kantahämäläisissä kunnissa paljon. Samoin linjauksia lasten ja nuorten kulttuuripalvelujen suhteen on tehty vaihtelevasti kuntien valtuustoissa tai lautakunnissa.

Tuumasta toimeen

Kanta-Hämeen maakunnan kuntien virkavastuullisille kulttuurityöntekijöille toteutettu kunnallisten lastenkulttuuripalvelujen yhteistyökartoitus kannustaa ARXia jatkamaan valitsemallaan tiellä. Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARXin visio laadukkaan ja saavutettavan lastenkulttuurin jatkuvuuden varmistamisesta Hämeenlinnan seudulla, toiminnan viemisestä uusille alueille sekä kulttuurikasvatussuunnitelmien vakiinnuttamisesta Kanta-Hämeen kuntiin jatkaa elämäänsä YAMK-opinnäytetyöni, "Maakunnallista lastenkulttuurikeskusta rakentamassa", muodossa.

Lähteet

Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX. 2017. Toimintasuunnitelma 2018. Hämeenlinnan kaupunki.

Lasten ja nuorten kulttuurikeskus ARX. 2018. Toimintakertomus 2017. Hämeenlinnan kaupunki.

1. [Siltanen, K.](#) 2017. Luovat alat ja kulttuuri maakuntaudistuksessa. Creative and Inclusive Finland/Taideyliopisto.
2. [Martin, M.](#) 2017. Lastenkulttuurikeskukset osallisuutta tuottamassa. Huoltajien taustat ja kokemukset taide- ja kulttuurikasvatukseen osallistumisen määrittäjinä. Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto ja Taideyliopiston CERADA-tutkimuskeskus ja ArtsEqual-hanke.

Tragediasta utopiaan

Mikkonen Joose

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Mikkonen, J. 2019. Tragediasta utopiaan. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011871>.

Haastattelin Oulun teatterin sidosryhmien edustajia syksyllä 2018. Tarkoitukseni oli tuottaa tietoa teatterin nykyhetkestä, kerätä visioita ja kartoittaa yhteisiä intressejä. Haastatteluiden pohjalta loin kuvitteellisen skenaarion missä tuon esille nousseita ongelmia ja havaintoja. Esitän samalla ehdotuksia mitä taitoja ja tahtotilaa asioiden muuttaminen mielestäni vaatii. Teos on jaettu kahteen osaan. Ensimmäinen on teatterinjohdajan kuvitteellinen haastattelu ja siinä yritän kuvata johtamisen ja instituutionaalisen tason haasteita. Toinen osa on näyttelijän kuvitteellinen haastattelu ja siinä kuvaan toteuttavan tason haasteita.

KUVA: New Africa/Shutterstock.com

Vuosi 2025

Haastattelijä: Haastattelen Oulun Teatterin johtajaa ja aiheena meillä on Oulun teatterin tie tähän hetkeen.

Teatterin johtaja (TJ): Päivää päivää.

Haastattelija (H): Mennään suoraan aiheeseen. Ensi vuonna koittaa kauan valmisteltu kulttuuripääkaupunkivuosi. Miten tähän on tultu?

TJ: Kaikki alkoi vuonna 2018, jolloin kulttuuripääkaupunkihanke käynnistettiin käytännössä. Se vaati koko kaupungin kulttuurikentältä uudistumista monella eri tasolla ja sitä sitten lähdettiin yhteistuumin uudistamaan.

H: Mitä tarkoitat "monella tasolla"?

TJ: Alkuvuonna 2019 pysähdyttiin katsomaan kunnolla sitä, mitä rahoittaja ajattelee taiteen tulevaisuudesta ja mitä vaatimuksia taiteen sisällölle ja merkitykselle ja organisaation toiminnalle kulttuuripääkaupunkihankehakemus vaatii ja todettiin, että meidän on kehitettävä yhteistyön mahdollistumista, taidekeskustelun mahdollistumista, organisaation johtamisen käytäntöjä ja prosesseja sekä teatterin sisällöntuottamisen tapoja. Tietysti sitten myös toimintakulttuuria ja sellaista tekemisen eetosta oli nostettava keskusteluun.

H: Tuossa on melkoinen lista erilaisia asioita. Miten tätä lähestyttiin?

TJ: Ensimmäinen askel oli sen hetkisen tilanteen rehellinen kartoittaminen. Sitten oli tarpeellista laatia sellainen visio, joka asettaa rahoittajan ja hankkeen vaatimukset toiminnan keskiöön.

Visiosta ja sen merkityksestä

H: Mikä oli tämä visio?

TJ: "Me olemme täällä yhdessä osallistumassa muutokseen"

H: Miksi tämmöinen?

TJ: Se tietyllä tavalla kuvasi tahto ja loi tilaa yhteistyön rakentumiselle. Silloin vuonna 2019 Oulun kulttuuritoimijoiden piirissä koettiin aika vahvasti, että Oulun teatteri on niin iso ja vaikutusvaltainen laitos, että se tekee ja ohjaa ja johtaa kulttuurin kehitystä. Muut toimijat vain odottivat mitä teatteri tekee ja kun teatteri silloin lähinnä yritti selviytyä sen aikaisella strategialla ja tuotteella, niin eipä teatteri kauheasti johtanut koko kulttuurikenttää mihinkään. Muut kulttuuriorganisaatiot ja toimijat sitten tekivät sitä mistä löysivät edes jonkinlaisen selviytymisen mahdollisuuden ja minkä silloin kokivat omaksi ydinosaamiseksi.

H: Nykyäänhan oululaisten kulttuurilaitosten, kulttuuritoimijoiden, kaupungin liikelaitosten ja yksityisen sektorin yhteistyö on niin tiivistä, että on vaikea sanoa mikä on minkäkin organisaation tuotos.

TJ: Niin. Samassa veneessä me ollaan ja brändinä on nykyään enemmän "oululainen kulttuuri" kuin "jonkun tietyn laitoksen tai tahon tekemä kulttuuri". Toista oli silloin 2019. Yhteistyö oli hyvinkin löyhää. Joitakin sopimuksia yhteistyöstä toki oli, mutta kun niitäkin projekteja tarkasteli pinnan alta, niin ne eivät olleet projektin joka tasolla kauhean laadulliseksi koettuja. Eivät sisällöltään, asiakaskokemukseltaan eivätkä tekijöidensä mielestä. Eivätkä ne tuoneet organisaatioille kauheasti mitään uutta, eivätkä sen puoleen säästöjäkään. Tämä oikeastaan liittyy myös paljon noihin aiemmin mainittuihin aineettomiin kehityskohteisiin.

Todellistaminen

H: Miten te sitten lähditte todellistamaan tätä visiota?

TJ: Rahoittaja ja kulttuuripääkaupunkihankehakemus pakotti meidät parantamaan yhteistyötä muiden toimijoiden kanssa, joten yhteistyön kehittäminen otettiin strategiaan mukaan perusteatterin tekemisen rinnalle.

H: Eli oikeastaan strategia tuli ikään kuin annettuna ja te määrititte siihen sitten tämän vision?

TJ: Kyllä näin voi sanoa. Se oli ikään kuin hengen puhaltamista pakkoon. Siinä ulkoa annettu muuttui meidän yhteiseksi asiaksi. Oululaiseksi. Käännettiin rajoitukset luovasti oman tekemisen välineeksi.

H: Entä todellistaminen käytännössä?

TJ: Lähdettiin tosiasioista. Silloin meillä oli kuitenkin asiakkaiden ja omistajankin puolesta vahva ja aika suppea käsitys siitä mitä teatteri- tai kulttuurin tekeminen oikeastaan on ja meidän oli pakko vastata siihen käsitykseen. Taloudellisia resurssejahan ei tietenkään ollut mihinkään muuhun kuin tuotantojen tekemiseen, talon pystyssä pitämiseen ja sormet ristissä sen toivomiseen, että vuosi kerrallaan selvittää. Sellaisessa tilanteessa ei ole mahdollista tehdä pitkiä kehittämissuunnitelmia, jotka perustuvat rahan käyttämiseen. Sen sijaan me pystyimme tekemään pitkiä kehittämissuunnitelmia, jotka perustuivat kiinteiden kulujen tehokkaampaan ja mielekkäämpään käyttämiseen.

Meillä oli sitä mitä joskus pidetään yritysmaailmassa jotenkin painolastina eli henkilökuntaresursseja. Tuotantotavan muuttumisen ja tuotantojen supistamisten takia vieläpä taiteellisia henkilökuntaresursseja. Samaan aikaan henkilökunnan soveltava osaaminen oli kasvussa, joten me päätettiin käyttää tätä ja olla luovia ja lähdettiin kehittämään rahoittajan ja hankkeen vaatimaa yhteistyötä taiteilijoiden osaamisen varaan. Mehän ollaan taidelaitos, joka tuottaa taiteen toteutumista ja tämä on nykyään aivan luonnollinen ajatus. Silloin se ei ollut. Silloin taiteilijat olivat vähän ihmettelyn kohteena että "mitäs tuon kanssa nyt sitten tehtäis?" Taidetta yritettiin asettaa silloin kaikenlaisten alojen apuvälineeksi. Mihin se lajina toki taipuikin, mutta joka sitten tekee taiteesta tai kulttuurialoista muiden alojen välineen.

Johtajan taidot

H: Mitä tämä taiteilijoiden "uusiokäyttö" vaatii?

TJ: Johtajalta se vaatii HR-prosessien ymmärtämistä, uudistamista ja päivittämistä, neuvottelutaitoja, kyvykkyyksien etsimistä, esimiestyön kehittämistä, lain tuntemusta, pitkän aikavälin suunnittelemista, luottamuksen rakentamista ja ylläpitoa, sellaisten rakenteiden rakentamista, joka mahdollistaa sekä oman organisaation että yhteistyön jatkuvan kehittymisen. Nämä kaikki tosin oli periaatteessa helppo johtaa strategiasta. Ne olivat strategista toimintaa. Sivutuotteena saatiin sitten oma toimintakulttuuri. Sellaiset tietyt konkreettiset raamit toiminnalle, jotka tuottavat käytännössä meidän arvot. Mehän ei tällä kertaa toimittu niin, että meidän tavoite on tuottaa esitys X ja saada myytyä se. Meidän tavoitteemme muuttui enemmän asioiden mahdollistamiseksi. Me muututtiin ikään kuin palvelulaitokseksi myös sisäisesti ja kohti tätä nykyistä verkostoa.

H: Tämä kuulostaa monimutkaiselta ja jotenkin nurinkuriselta.

TJ: Eihän se tietenkään mennyt niin kuin Strömsössä. Oppikirjat ovat asia erikseen. Me lähdettiin taloudellisesti niukasta ja vakiintuneiden käytäntöjen karusta todellisuudesta liikkeelle ja siitä lähtökohdasta käsin alettiin luomaan jotakin mitä ei ollut koskaan ollut. Ja samalla kuitenkin piti selviytyä niin sanotussa perustehtävässäkin. Eikä tähän olisi varmaankaan koskaan lähdetty, ellei olisi ollut pakko.

Kuten sanoin, niin suuri osa energiasta kulttuuritoimijoilla ja ihan vakituisella henkilökunnallakin meni selviytymiseen ja koetun ydinosaamisen toteuttamiseen tai oman markkinaraon etsimiseen ja puolustamiseen. Ei siinä raossa pysytäkään pitkään luovana. Varsinkaan jos joutuu selviämään yksin. Joko organisaatioina tai ihmisinä. Kuitenkin ja onneksi suuri osa ihmisistä jotka asian ympärillä toimivat aavistivat, että kun antautuu todelliseen vuorovaikutukseen eli yhteistyöhön niin se tuottaa taiteen tekemisen kovaa ydintä ja uutta sisältöä ja uusia tuotteita ja uusia mahdollisuuksia jakaa niukkoja resursseja ja mahdollisuuksia tehdä kehitystyötä.

Tämä viimeinen on tärkeää ja valitettavasti ensimmäinen, joka karsitaan pois, kun ajat ovat tiukat. Hanke ja rahoittajan vaatimukset sitten pakottivat pois poteroista. Kyllähän sitä vastustettiin tietysti, mutta kun rauhallisesti kartoitettiin muita vaihtoehtoja, niin todettiin, että on pakko antaa yhteistyölle ja jakamiselle on mahdollisuus.

Ohjaus

H: Mikä tätä toimintaa sitten ohjaa?

TJ: Rahoittajan vaatimukset. Kulttuuripolitiikka. Ja meidän luovalla tasolla siitä johtama visio ja strategia. Ja tietysti liiketoiminta. Kyllä asioiden tulee olla myös liiketaloudellisesti kannattavia. Tulee toki muistaa, että tämä koko yhteistyö ja vuorovaikutus ovat kehitystyötä ja sitä ei voi mitata samoilla mittareilla kuin valmiin tuotteen myymistä. On pahimmillaan jopa kehitystoiminnan este, kun kehitystoimintaa mitataan johonkin muuhun tarkoitukseen kehitetyillä mittareilla. Tai sitten kehitystoimintaa ei mitata ollenkaan ja koko touhu saattaa olla täysin resurssien hukkaamista. Me yritetään koko ajan kehittää parempia kehitystyön mittareita. Siitä on sitten tullut meidän yksi tuotteistamme. Me olemme nykyään myös yhteistyön mittaamisen asiantuntijoita. Me mennä

tuote edellä niin, että kilpailutetaan tuoteideoita vastakkain vaan kehitetään useita ideoita rinnakkain ja kokeillaan niitä eri ympäristöissä ja jatkokehitetään sitten niitä, jotka vastaavat strategiaa ja tuottavat jotakin arvoa. Mutta asioita tulee kehittää kuitenkin aika pitkälle, että nähdään minkä muotoista arvoa ne mahdollisesti tuottavat.

H: Entä käytäntö? Miten tämä kaikki käytännössä tapahtui?

TJ: Se oli hirveän epädramaattista. Kalenteriin merkattiin tietyt päivät palaverille, joiden tarkoituksena oli kehittää palkitsemista, työhyvinvointia, tiedonjakamista, puhumisen ja kuuntelemisen kulttuuria, yhteistyön kehittämistä, tuotantotapojen kehittämistä, taidepuhetta ja identiteettiä. Kaikki nämä aiheet johdettiin strategiasta ja kaikilla palavereilla tähdättiin kohti visiota.

Se oli pitkä prosessi, joka kehittyi yhä jatkuvasti. Tämä on sitä arvojen tapahtumista ja luomista käytännössä ja toimintakulttuuria mistä puhuin. Eiväthän ne aluksi olleet kovin kehitettäviä tapahtumia eivätkä ihmiset olleet kovinkaan innoissaan niistä, mutta puhumaan ja kuuntelemaan on opittava. Ei se ole yhden konsulttikerran tapahtuma. Se oli kuitenkin hirvittävän konkreettista. Joka palaverissa pyrittiin tekemään jokin prototyyppi jostakin tuotteesta tai toimintamallista tai ideasta ja niitä sitten kokeiltiin sovittu aika. Parhaimpia sitten jatkokehitettiin ja jatkokehittelään yhä. Me olemme luova laitos. Miksi me emme toimisi luovasti? Tämän toimintatapa on jalostunut meillä tuotteeksi, joka tuo taloudellista tulosta.

LEAN?

H: Mitä tuollainen ketterältä kuulostava toimintatapa vaatii?

TJ: Se ei ole kovin ketterää. Se vaatii pitkän aikavälin suunnittelua ja pitkän aikavälin toimintamahdollisuuksien mahdollistamista. Se onkin johtajan tärkein tehtävä. Nykyisenlainen joustava ja kimmoisa luovuus kaikessa toiminnassa tulee vasta sen myötä. Silloin 2019 kohistiin kovasti LEAN-ajattelusta ja mainitsemastasi ketteryydestä. Sehän oli peräisin Toyotalta eli teollisuudesta ja se otettiin Suomessa käyttöön uusissa startup- ja teknologiayrityksissä ja sellaisten organisaatioiden, joiden strategisena toimintana on kehittäminen, kehitysyksiköissä.

Kun sitä tuotiin meille niin kukaan ei ottanut selvää tai miettinyt, että miten se sopii tammöiseen vakiintuneeseen, rahoituksellisesti melko kummalliseen ympäristöön, joka tuottaa aineetonta tuotosta. Japanissa tämä LEAN perustui toimintakulttuuriin eli tiettyyn pysyvyyteen. Minä yritän tuottaa sitä tiettyä pysyvyyttä, että tuolla kentällä voi sitten toimia ketterästi. Minä en ole ketterä.

Elävän kulttuurilaitoksen ydinosaaminen

H: Voiko sanoa, että teatteri asetti käytännön luovuuden omaksi ydinosaamiseksi?

TJ: Kyllä voi. Luovat työtavat ja niiden mahdollistamisen ovat teatterin ja taidelaitoksen ydinosaamista. Pitää muistaa, että luovuus on eri asia kuin taide. Luovia työtapoja ja menetelmiä on mahdollista tuotteistaa ja skaalata ja muokata ja moduloida, mutta taidetta ei niinkään. Taide on se teos mikä luovilla työtavoilla synnytetään, eikä sitä nyt ole kukaan vielä määrittänyt. Se on yhä mysteeri ja hyvä niin. Meidän on tietyllä tavalla antauduttava luoville prosesseille ja jakamiseen ja kuuntelemiseen. Sitä kautta me löydetään sellaista sisältöä, joka tavoittaa yhä suuremman osan väestöstä. Samalla me työllistetään kulttuurialan työntekijöitä.

H: Mitä tarkoitat?

TJ: Kun me tajuttiin ottaa ei-käyttäjät mukaan asiakkaiksi ja aktivoida heitä niin meillä yks kaks käyttäjäpohja kasvoi. Käytännössä me kuuntelimme heitä ja kuvasimme heidän maailmaansa. Ensimmäisiä tammöisiä käytännön projekteja oli esikaupunkiteatteripajat. Me menttiin sinne, missä ihmiset elävät ruuhkavuosiaan ja kuuntelimme heidän aiheitaan ja teimme yhdessä juttuja, jotka kertoivat heistä ja josta he saivat kenties ratkaisuja omiin ongelmiinsa ja ehkäpä hieman muuttuivat. Ei siis sellaisia juttuja, jotka pyrkivät taiteen keinoin tuomaan heille ratkaisuja ulkopuolelta ja kertomaan miten tulisi elää... Tähän väliin on pakko sanoa, että ne olivat myös hauskoja. Usein kuvitellaan, että ongelmanratkaisu on jotenkin rypyytsaista.

Yhteistyön mahdollisuudet, hyödyt, käytäntö ja suunnittelu

H: Sanoit, että talous oli niukkaa. Miten te onnistuitte tekemään tammöistä.

TJ: Yhteistyö ja osaaminen. Kuten aikaisemmin sanoin, niin meillä oli osaamista teatterin tekemistä ja siihen oli jo rahoitus omasta takaa. Sitten me aloimme etsimään yhteistyökumppaneita alueen toimijoista tuotantoon, markkinointiin ja tiloihin. Rahoituskuviot alkoivat laajentua, kun havaittiin että eri alojen yhteistyöhön on mahdollista saada hankeapurahoja ja apurahojen hakemisen tuotannollista osaamista saatiin, kun alettiin tekemään yhteistyötä kolmannen sektorin kulttuurintuottajien kanssa. Lisäksi aika muuttui sellaiseksi, että yritysmaailma alkoi kokemaan arvot paremmaksi brändinluojaksi kuin pörstin. Tämä avasi uusia yhteistyömahdollisuuksia.

Tieto alueista ja tiloista ja kontaktit saatiin Valveen alueosaamisen kautta ja siitä se sitten pikkuhiljaa rakentui. Meiltä tuli sitten taiteellisia menetelmiä ja toteuttavaa henkilökuntaa. Osaamista ja tietoa oli tarjolla vaikka kuinka paljon, kun sitä alkoi kyselemään ja kartoittamaan. Kaikkea ei tarvinnut keksiä tai edes johtaa. Tärkeintä oli luoda tila, jossa yhteistyö tapahtuu.

Oleellista tässä on nyt se visio. Me olemme tekemässä muutosta yhdessä. Sai sen tekijä sitten palkkansa sitten kuukausiiksisana teatterilta tai apurahana valtiolta ja oli hän sitten opiskelija tai pitkän linjan taiteen ammattilainen. Nythän meillä on selvityksessä se, että onko mahdollista laittaa näiden yhteistyöproduktioiden palkkasummat ja palkkoihin saadut apurahat samaan pottiin, josta ne sitten jaetaan tasaisesti kaikille osallistujille. Tämä on vaikea ja ideana päättömältä vaikuttava, mutta miksipä sitä ei edes ajattelis? Tämä liittyy strategisten HR-prosessien samanaikaiseen kehittämiseen toiminnan rinnalla. Tarkoitus on kokeilla tätä ihan käytännössä. Tämä näin esimerkkinä sellaisesta käytännön kokeilevasta luovasta ajattelusta. Voi olla, että siitä tulee kauheaa, mutta sittenhän me tiedämme sen ja keksitään jotakin muuta. Mahdollisuuksia on siihen, että se tuottaa jotakin mitä ei osattu kuvitellakaan.

H: Entä ylempällä tasolla? Miten te lähditte kehittämään organisaatioiden välistä yhteistyötä?

TJ: Tapaillemalla. Kalenterityöllä. Järjestämällä aamukahveja, jossa sidosryhmät, johtajat ja henkilöstö tutustui ja puhui ja visioi ja kartoitti tarpeita ja mahdollisuuksia. Aluksi se oli tosiaan aika pientä se yhteistyö ja toteutui paremmin tämän meidän taiteellisen henkilöstön luomina projekteina. Johdon tehtävänä oli silloin vapauttaa erilaisiin pilottihankkeisiin riittävä määrä ihmisiä ja aikaa, että ne toteutuivat ja luoda niihin rakenteita, joilla tuloksia tuotiin "kotiin". Sitten kun nähtiin käytännössä, että mitä nämä yhteistyöt ovat ja mitä ne tuottavat, niin johto- ja omistajatahokin pääsi jyvälle ja mukaan hommiin ja alkoi luomaan pitkäkestoisia suunnitelmia toiminnan jatkumiseksi, rahoituksen etsimiseksi, osaamisen lisäämiseksi ja oman organisaation toiminnan muuttamiseksi sellaiseksi, että yhteistyötuotannot ovat mukana tekemisen ytimessä. Jossakin vaiheessa sitten mukaan tuli tämä oivallus, että nämä yhteistyötuotannot tuovat jokaiseen organisaatioon uutta tietoa ja yhteistyötä alettiin pitää paitsi pakkona ja mielenkiintoisina kokeiluina, mutta myös oleellisina prosesseina organisaation kehittymiselle.

H: Mitä tarkoitat?

TJ: Esimerkiksi hyvät tuotantotavat levisivät hyvin talosta toiseen. Se on sellaista käytännön benchmarkkausta. Lisäksi aina nykyään, kun joku meitä lähtee "tuonne ulos", niin hän tulee sieltä sopivan haastavana takaisin. Tarkoitan tällä sitä, että kun me lainaamme henkilökunnasta jonkun johonkin yhteistyöproggikseen, niin me saamme aina takaisin osaavamman ihmisen, joka vieläpä tuo mukanaan uuden näkemyksen siitä, miten me voisimme parantaa toimintaamme. Konsultin tuomana se tieto maksaisi aika paljon. Toki tätä tietoa kannattaa kuunnella ja sen tiedon kuulemiseen kannattaa luoda väylät. Se on tärkeää. Me kalutaan kaikki tapahtumat mahdollisimman tarkkaan omaksi hyödyksemme. Se on pakko. Ja se on myös luovaa.

H: Onko teillä siis prosessit, joilla voidaan purkaa tuo uusi tieto?

TJ: Totta kai on. Yhteistyöprojekti ei ole vain sellainen, että lainataan joku jonnekin ja unohdetaan se sinne ja ollaan tyytyväisiä, että ei tarvitse miettiä sitä mitä se siellä jossakin puuhastelee, vaan kyllä me aktiivisesti yritämme tiristää näistä yhteistyötuotannoista irti kaikki arvokas. Kuten vaikkapa uusi tieto jostakin. Eivät ne yhteistyöt tuota välttämättä rahaa, eivätkä välttämättä aina suoria säästöjäkään. Toiminnan liiketaloudellista tuloksellisuutta pitää etsiä muualta. Mehän ei toimita liberaalissa markkinataloudessa, vaan meidän toiminta on vahvasti tuettua ja meillä on velvollisuus toteuttaa rahoittajan vaatimuksia. Joskus se yhteistyön tuoma taloudellinen hyöty on tämän rahoituksen varmistuminen. Se ei ole lainkaan pikkuaasia. Mutta yleisesti: miksi ei koko ajan yrittäisi etsiä joka asiasta jota me tehdään mahdollisia lisätienestejä tai kulujen jakamisia tai etsiä niistä muuta todellista arvoa. Ei pidä tyytyä siihen ajatukseen, että yksi tuote tai teko on vain yksi tuote tai teko. Tulee ajatella miten asioita voi integroida ja optimoida.

H: Mitä tarkoitat?

TJ: Otetaan esimerkiksi tämä meidän nykyinen julkaisu- ja jakelutapa. Aikoinaan se lähti siitä, että mietittiin miten me päivitetään meidän palkitsemisjärjestelmä edes vähän nykyaikaisemmaksi ja strategiaa tukevaksi.

Sitten keksittiin tämä verkkojulkaisu, jossa yhteisöprojekteja tekevät raportoivat ulospäin toiminnastaan. Siis silloista blogitoimintaa oikeastaan. Palkitsemisjärjestelmään ja strategiaan tämä liittyy siten, että julkaisuista sai julkaisukorvauksen, jolla tasattiin esityksissä mukana olevien ja yhteistyöproduktioissa mukanaolevien tuloeroja ja lisättiin henkilökunnan kiinnostusta olla mukana yhteistyöproduktioissa. Raadollinen totuus kun on se, että jos on mahdollista tehdä pienemmällä palkalla jotakin uutta verrattuna siihen, että saa tehdä suuremmalla palkalla jotakin minkä tuntee, niin luonnollisesti ihminen lopulta valitsee sen tutun ja turvallisen. Eli tämä palkitsemisjärjestelmän kehittäminen oli pakon sanelema kokeilu.

Se tietysti toi mukanaan lisääntyneitä kuluja, joten oli pakko miettiä, että miten kuluja paikataan. Sitten keksittiin, että tämä julkaisuhan toimii paitsi ulkoisena viestintävälineenä ja palveluna niin myös sisäisenä viestintävälineenä. Hallinto pystyi tekemään ison osan vuosikertomuksesta suoraan julkaisun sisällöistä ja sieltä pystyi näkemään myös tiedot tavoittavuudesta. Tämä vähensi hallinnon työtä ja paransi raportoinnin laatua jonkin verran ja sieltä vapautui resursseja muuhun tuottavaan toimintaan. Tämä on vain esimerkki siitä, miten ei tule jättää jotakin tekemättä vain siksi, että se ensimmäisessä tarkastelussa näyttäytyy uutena kuluna. Tämä on luovaa. Tätä systeemiä sitten kokeiltiin ja se todettiin hyväksi ja se jäi elämään ja kehittymään.

Nyt se mikä lähti vaatimattomasta sisältölähtöisestä blogista, on ollut jo pitkään meidän tv- ja ar/vr-kanava ja vuorovaikutuksen väline ja siten yksi näyttämöistä, joka tekee meistä globaalin ja saavutettavan ja siten se on strateginen kohde. On äärimmäisen innostavaa, että sama asia voi olla HR-prosessi, taiteellinen tuotos, osa hallinnollista raportointia ja mittari.

Muutoksen haasteet

H: Mitkä olivat suurimmat haasteet muutokselle?

TJ: Olisi helppo sanoa, että ihmiset, mutta tavallaan se on enemmänkin toimialat. Tämä on monialaista luovaa työtä ja oli äärimmäisen tärkeää saada kaikki osastot puhaltamaan samaan hiileen. On ymmärrettävää, että jokainen ala kuvittelee olevansa ja haluaa olla ratkaisevassa asemassa organisaation menestymisen suhteen, mutta luovan organisaation toiminnalle oleellista on, että kaikki osastot antautuvat luovalle prosessille ja ovat siinä tasavertaisia. Sama pätee HRM-puoleen. Kaikkien HR-prosessien tulee olla strategisuudessa saman tasoisia, että HR:sta saa jotakin järkevää tulosta. Se on kivuliasta välillä. Varsinkin kun ei ole tietoa mitä on tulossa. Siinä epätietoisuuden tilassa auttaa se, että muistaa vision ja pitäytyy strategiassa.

Ei meidän ydinosaaminen ole esitysten tekeminen vaan luova työtapo. Jos ydinosaaminen olisi esitysten tekeminen niin se luo aika stagnaattisen eetoksen, jossa puhetta pitää vakiintunut käsitys teatterista ja tuotanto ja myynti ja sisältökin sitten ohjautuu hiljalleen sen mukaiseksi ja pahimmillaan sen sisällön ja toiminnan katsojille määrittää sitten joku ulkopuolinen mainosfirma, joka on saanut toimeksiannon markkinoinnilta, joka taas toimii niin kuin se kuvittelee, että sen on toimittava nyt ja tulevaisuudessa. Tämäkin on täysin ymmärrettävää ja luo tavallaan kaunista tuotetta, mutta samalla se kaventaa ajatuksen ja toiminnan. Se tuottaa valmiin ratkaisun ja se ei ole meidän ydinosaamistamme.

Saman voi sanoa johtamisesta. Jos johtajat puhuvat vain keskenään, niin hyvin pian muodostuu selkeä kuva yksinkertaisista toimista, joita tulee tehdä ja sitten organisaatio voi hyvin. Kukaan ei juurikaan alojen sisällä mieti, että miten tämä juuri minun hyväksi kokema tapa toimii toisessa- tai kokonaisessa ympäristössä.

Perusteatteri

H: Tästä päästäänkin sitten perusteatteriin. Te teette sitäkin. Miten se on uudistunut?

TJ: Samoilla pohjilla mentiin sen suhteen. Oli annettu paremman yhteistyön vaatimus. Sitten katsottiin ympärille ja tajuttiin, että Oulun vahvuus esittävässä taiteissa on liike ja musiikki. Siitä syntyi ajatus, että uudistetaan perusteatteria siihen suuntaan ja kokeillaan voisimmeko lyödä tässäkin muutaman kärpäsen yhdellä iskulla. Eli lähdettiin kehittämään oululaista ison näyttämön estetiikkaa, joka nojautuu paikalliseen osaamiseen ja koulutukseen ja jolla saataisiin erottuvuutta kansallisesti ja jolla toteutettaisiin rahoittajan vaatimusta. Ja hiljalleen sellainen estetiikka on saatu aikaan ja läpi yleisölle ja se on osa meidän kilpailustrategiaa. Se estetiikka erottaa meidät muusta. Taas kulttuuripolitiikka oli toiminnan kehittämisen vaatijana ja taktiikkana oli sama vuorovaikutukselle antautuminen. Tietty kehitys on ollut hienovaraista, mutta koko ajan kokeilevaa. Samalla me sitten työllistetään paikallisia muusikoita ja tanssijoita ja luodaan kulttuuria.

Miksi muutos?

H: Loppuun vielä haluaisin kysyä, että miksi muutos on teille niin tärkeää?

TJ: Me ollaan sivistyslaitos ja vielä me sillä idealla sätkitään, että tässähän jaetaan sivistystä ja säilötään perinnettä. Maailma muuttuu kiihtyvämällä tahdilla ja koko ajan me kohtaamme ihmiskuntana ilmiöitä, jotka haastavat lajin olemassaolon, yhteiskunnan ja yhteisöjen normit ja ihmisten identiteetin. Me yritetään jakaa muutostaitoja, jos näin imelää termiä nyt tässä käytetään. Ei ilmastonmuutosta tai väestöpohjan ja -rakenteen eikä teknologian kehitystä voi paeta enää mihinkään korpeen, joten on pakko osata kohdata ja käsitellä muutosta. Ratkaisujahan me ei opeteta. Ei me olla oppilaitos, eikä meillä ole yleispäteviä ratkaisuja. Mutta menetelmiä muutoksen kohtaamiseen meillä on jaettavaksi. Mehän toimitaan itse esimerkkinä yhteisöstä, joka toimii niin kuin opettaa ja ihan hyvin meillä menee. Jossakin toisessa ajassa taidelaitoksen tehtävä olisi ehkä toinen, mutta nyt se on tämä.

Näyttelijän muuttunut rooli

Haastattelija (H): Haastattelen nyt Oulun teatterin näyttelijää. Aiheena on näyttelijän muuttunut rooli. Miten näet roolisi muuttuneen urasi aikana?

Näyttelijä (N): Kun mä aloitin näyttelijänä, niin näyttelijä teki näyttelijän töitä. Näyttelijä esiintyi teatterin tuottamissa produktioissa. Käytännössä siinä vaihdettiin vapaa-aika ja teatterityön osaaminen korvaukseen. Työ oli muodoltaan kovin simppeleitä: tule töihin, tee työt ja mene pois. Töitä oli. Mullakin oli aikoinaan yli 200 esitystä vuodessa. Siihen sitten harjoitukset päälle.

H: Mikäs sinun toimenkuvasi on nykyään?

N: Näyttelen edelleen. Perustuotantoja on 0-2 vuodessa ja esityksiä 20-50. Harjoituksia vastaavasti 0-110 eli sellaiset kaksi kuukautta maksimissaan. Perinteiseen teatterityöhön menee siis kolmisen kuukautta työajasta. Loput seitsemän ja puoli kuukautta teen sitten yhteisöhommia, kehittämishommia ja erityyppistä tuottamista ympäri maakuntaa.

Yhteisötyöstä

H: Avaatko mitä tarkoittaa yhteisöhommat?

N: Pohjimmiltaan se on yhteisölähtöistä ongelmanratkaisua taiteen keinoin. Riippuu roolistani tuotannoissa, että mitä käytännössä teen. Saatan olla projektin johtajana, jolloin toimin rajapinnassa sen yhteisön kanssa kenen kanssa tämä tuotanto tehdään, kasaan työryhmän, johdan työryhmän luovan prosessin ja saatan eri ryhmät ja osaset käytännössä yhteen. Se on pohjimmiltaan sellaista jalkauttamista, joka pitää sisällään myös taloudellisia-hallinnollisia asioita. Tai sitten toimin työryhmän jäsenenä, jolloin roolini suhteessa kohdeyhteisöön on enemmän jäätä murtava ja yhteen punova ja toimin sitten enemmän kohdeyhteisön kulttuurin näkyväksi tekijänä. Käytännössä tietysti esiinnyinkin, mutta se on vain väline yhteisön ongelmanratkaisulle eikä itsetarkoitus. Toimin käytännössä "yhteisön kulttuurin tuottajana". Tosin en tuota kulttuurille sisältöä vaan teen olemassa olevaa kulttuuria näkyväksi. Ja tietysti minulla on sitten velvollisuudet työryhmää kohtaan.

Kehittämistyöstä

H: Entä kehittämishommat?

N: Se liittyy yhteisöhommiin sillä tavalla, että se mitä tehdään yhteisöjen kanssa, on tavallaan oma projektinsa ja se projekti saatetaan loppuun tietyssä pisteessä sen yhteisön kanssa. Usein jonkinmoisen esityksen muodossa. Mutta sen jälkeen me kasataan työryhmänä se tieto mitä me saatiin ja analysoidaan sitä ja viedään eteenpäin. Sillä tiedolla sitten kaikki osallistuvat tahot kehittävät omaa toimintaansa ja tietysti tätä yhteistoimintaa. Se on aika luovaa puuhaa se. Innovointia ja viestintää ja uuden keksimistä käytännön kokemusten ja tarpeiden kautta. Eräänlainen kulttuurikentän oma idea- ja prototyypipaja. Tosin sillä erotuksella, että ideointi ei tapahdu minkään ideologian kautta eikä tarpeeseen, vaan käytännön kokemusten ja kohtaamisten ja kuuntelun perusteella. Tämä työ muuttaa ajattelua.

Soveltava teatteri

H: Entä "erityyppinen tuottaminen"?

N: Se liittyy taas taiteen tekemisen taitojen soveltamiseen ja sen tuotteistamiseen. Nämä yhteisöpohjaiset tuotannot ovat antaneet meille uuden myytävän tuotteen eli kulttuuripohjaiset- ja kokemuspohjaiset menetelmät. Niitä voi soveltaa mihin tahansa muutos- ja viestintätalanteeseen. Kunta ja maakunta ovat yksi

suuri asiakasryhmä. Me tuotetaan sinne paljon käytännön muutostyöpajoja. Oikeastaan se on myynti- ja kartoitustyötä sitten mitä teen siinä roolissa. Kuuntelen asiakkaan tarpeita ja mietin mahdollisia tapoja lähteä ratkaisemaan näitä tarpeita soveltavilla menetelmillä.

Se on sellaista yhteen punomista. Miten punotaan ihmisen tai organisaation nykyhetki ja menneisyys tulevaisuuteen? Millä kokoonpanolla tämä punominen on parasta tehdä? Miten kaksi organisaatiota saavat todellisen kuunteluyhteyden toisiinsa? Oikeastaan voisin verrata tätä työtä metsään; eri yhteisöt ovat yksittäisiä puita ja kun näitä yhteisöjä erilaisista syistä yhdistetään ja erotetaan, niin jotenkin asioiden pitäisi välittyä toisesta yhteisöstä toiseen. Metsässä puut kommunikoivat ulkopuolisen organismin, sienirihmaston, välityksellä. Me kulttuurintekijöinä yritetään luoda tämä sienirihmasto, jonka välityksellä tämä uusi yhteisö luo oman kulttuurinsa ja identiteettinsä ja norminsa uudelleen uudessa tilanteessa.

H: Nyt on hiukan diippiä.

N: Käytännössä työ on yhteisöjen tämänhetkisten arvojen, asenteiden, hierarkioiden, pelkojen, toiveiden, tunteiden lempeää esille asettamista. Se on hyvin konkreettista ja selkeää. Sitten kun ne ovat näkyvissä, niin sitten niihin voi suhtautuakin jotenkin objektiivisemmin.

Empatiasta ja työhyvinvoinnista

H: Miten tämä nyt sitten auttaa muutosta?

N: Kun näkymätön ja ehkä osin tiedostamatonkin on näkyvissä niin sitä voi halutessaan muuttaa. Tämä koko prosessi vaatii suurta empatiaa ja arvostamista. Ihmisillä on syynsä ajatella ja tuntea niin kuin ajattelevat ja tuntevat. Tässä tullaan sitten taas innovoimiseen. Kysymys on että, miten on ja onko mahdollista optimoida muutos ja olla murentamatta identiteettiä? Tämä on se paras osa minun työssäni: tässä kohtaa voi oikeasti tapahtua jotakin luovaa ja uutta. Entä jos paras ratkaisu onkin joku muu kuin painaa täyttä höyryä eteenpäin ja jyrätä kaikki vanha. Tai vaihtoehtoisesti pitää kynsin hampain kiinni kaikesta vanhasta.

H: Kuulostaa haastavalta ja melkoiselta silpulta.

N: Niin se on. Ei multitäskääminen ole pidemmän päälle helppoa.

Kulttuuriyhteisön tuki

H: Miten multitäskäämisen kanssa tulee toimeen

N: Meidän oma yhteisö on paras tuki. Tämähän ei ole kulttuuritoimijoiden piirissä mitenkään uusi juttu. Ei edes meidän laitostaiteilijoiden. Kirjastot taisivat mennä etujoukoissa siinä, miten toteuttavan tason toimenkuvat monimutkaistuivat. Onneksi ollaan jaettu keskenämme tietoa siitä, miten tämän kanssa selviää näin ihmisenä. Ja tietysti jaetaan osaamista sen minkä voi. En minäkään tätä kaikkea tee koko ajan mitä kuvaan enkä ole kaikessa mitenkään hyvä. Jonkinmoinen roolitus on oikein terveellistä. Toisaalta on tosi hyvä tietää mitä muut tekevät niin on helpompi auttaa heitä siinä omasta roolistaan käsin. Tässä tullaan siihen, että me tehdään tätä muutosta yhdessä. Yhdessä myös jaksetaan.

Me tehdään tätä yhdessä

H: Entä perusteatteri? Miten se on osaltasi muuttunut?

N: Sen lisäksi, että esityksiä ei ole niin paljoa niin työryhmät ovat laaja-alaisempia ja produktiokohtaisia.

H: Mitä se käytännössä tarkoittaa?

N: Olihan se henkisesti melkoinen muutos, kun luovuttiin ensemble-ajattelusta. Mutta sitten tuli tämä "me teemme tätä yhdessä" -juttu. Joka tietysti aluksi tuntui itsestään selvältä jargonilta, mutta kun tässä olen tehnyt näitä kaikkia yhteisöllisiä projekteja, niin se on auennut ihan eri tavalla käytännöksi.

H: Mitä tarkoitat?

N: Tämä on noloa. Ennen ajattelin olevani Näyttelijä isolla ännällä ja tavallaan pidin siitä asemasta kiinni. Se tarkoitti, että muut eivät olleet näyttelijöitä ja kaikkea sellaista hölmöä. Se oli typerä ajatus, koska tässä on kysymys yhteisen kulttuurin luomisesta ja kuvaamisesta, eikä jonkin suuren tekstin tulkitsemistaidosta tai taiteellisen nerouden manifestaatiosta. Lyhyesti sanottuna: mä olen nyt tajunnut, että kun mä olen kunnan kustantama taiteilija, niin mun pitää käyttää taitojani kunnan ja kuntalaisten eduksi. Me ollaan kaikki keskellä muutosta ja se on meidän kulttuurimme tällä hetkellä.

Ja sen muutoksen kuvaamisen asiantuntijoita ovat sen kokijat itse. Mä voin auttaa toki monella tapaa pukemaan muutoksen kokemus jollakin tavalla viestittävään tai esittävään muotoon, mutta en mä voi, herranjestas, hallita sitä kokemuksen sisältöä, saati muuttaa sitä sellaiseen muotoon, joka miellyttää juuri mun makuani. Eikä teatteri tai taide enää hallitse viestintää ja jakelua niin kuin joskus kauan sitten. Eli me oikeasti tehdään tätä yhdessä ja tasa-arvoisesti. Myös osaamista jakaen ja arvostaen. Siksi ne raja-aidat ja hierarkiat siellä perusteatterissakin ovat kaatuneet. Kysymys ei ole enää, että "kuka saa tehdä" vaan että "miten me tämän tällä kertaa tällä porukalla teemme?". Se on loppupeleissä minulle itsellenikin ollut helpottava muutos. Mä olen paljon tuottavampi ja paljon luovempi kuin ennen.

Taustatietona ja lähteinä toimivat:

- Golant Media Ventures and The Audience Agency. 2018. What is resilience anyway? Hakupäivä 29.3.2019. <https://www.theaudienceagency.org/news/arts-council-report-what-is-resilience-anyway>
- Helsilä, M. & Salojärvi, S. 2013. Strategisen henkilöstöjohtamisen käytännöt. Helsinki: Talentum.
- Le-Gävert, L. 2014. Kulttuurituottaja monialaisessa yhteistyössä - Välittäjätoiminnan konseptien kehittäminen. Opinnäytetyö. Humanistinen ammattikorkeakoulu. Hakupäivä 29.3.2019. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2015121420565>
- Mikkonen, J. 2019. Oulun teatterin sidosryhmäkysely.
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 20. Helsinki. Hakupäivä 29.3.2019. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-466-5>
- Oulu 2026 -hankkeen www-sivut. Hakupäivä 29.3.2019. <https://www.ouka.fi/oulu/oulu2026>
- Oulun kaupungin omistajapoliittiset linjaukset 2017. Hakupäivä 29.3.2019. <https://www.ouka.fi/documents/52058/17394318/Omistajapoliittiset+linjaukset+2017.pdf/ebf5f99e-a872-4eda-9829-339e1b1cbe82>

Kulttuuritapahtuma taiteen äärellä vaiko taiteen kilpailukentällä?

Räty Irene

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Räty, I. 2019. Kulttuuritapahtuma taiteen äärellä vaiko taiteen kilpailukentällä? Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011872>.

Mitä pitää sisällään hyvä tanssitapahtuma Suomessa? Tulisiko sen olla kilpailu- vai katsaushenkinen? Mitkä elementit tekevät tapahtumasta hyvän?

KUVA: Arktiset askeleet 2017, teoksesta Väärä valssi (kuva: Räty Irene)

Katselmus vaiko kilpailu?

Pohjois-Suomessa tanssin kentällä järjestetään kaksi erilaista tapahtumaa: Arktiset Askeleet on harrastajakatselmus, jota on toteutettu jo kolmen vuosikymmenen ajan Oulussa. Tapahtuma on kohdistettu vuorovuosina alle kouluikäisille ja alakouluikäisille tai yläkouluikäisille ja sitä vanhemmille tanssijoille, aikuiset mukaan lukien. Toinen tapahtuma on Vuokatti Dance Festival, puhtaasti aikuisille suunnattu kilpailutapahtuma.

Haastattelin Arktiset Askeleet tapahtuman tuottajaa, joka on toiminut tapahtuman järjestäjänä aikaisempina vuosina, mutta on nyt kuitenkin jo siirtynyt toisiin haasteisiin. Toinen haastateltavistani oli Vuokatti Dance Festivalin sisällön tuottaja ja tapahtuman yksi organisaattori. Hän toimii vankalla kokemuksella kilpailujen järjestäjänä.

Keskeistä tapahtumista

Kysyessäni tapahtuman ydintä, sain vastaukseksi, että toinen tapahtuma on laaja-alainen tanssinkatselmus ja toinen puhtaasti aikuisille suunnattu kilpailu. Molemmissa tapahtumissa koettiin tärkeäksi laaja-alaisuus sekä myös pedagoginen osuus ja tanssikasvatuksellinen puoli eli ollaan yhteisten asioiden ja oppien äärellä esimerkiksi workshoppien kautta. Molemmat tapahtumat on suunnattu harrastajille ja kaikille heille tapahtuma antaa mahdollisuuden verkostoitua. Vuokatti Dance Festival korostaa kilpailun mahdollisuutta. Arktiset askeleet tuovat myös opettajille ka pedagogeille verkostoitumismahdollisuuksia. Tapahtumaa on toteuttamassa yhteistyössä Oulun ammattikorkeakoulu (Oamk), jolloin tanssinopettajaopiskelijat pääsevät osana koulutustaan kokeilemaan massatapahtuman järjestämistä ja organisointia. Heille tapahtuma on siis myös yksi opetuksen ja opintojen osa-alue.

Tapahtumien tavoite, vaikuttavuus, nähdään molemmissa toteutuvan yhteisen tekemisen kautta. Tanssikoulut ja oppilaat saavat mahdollisuuden avartaa omaa näkemystään tanssitaiteen suhteen jo pelkästään laajan lajivalinnaisuuden kautta: kummassakaan ei olla rajoitettu mukaan otettavia tanssilajeja, vaan kaikki lajit ovat yhtä tervetulleita.

Molemmat tapahtumat ovat valtakunnallisia ja siten vaikuttavat koko Suomen alueella. Arktiset askeleet - tapahtumalle on luotu visio ja toimintastrategia aikaisempina vuosina, mutta sitä ei löytynyt mistään julkisesti, kuten ei Vuokatti Dance -festivaaliltakaan. Kun visiot ja strategiat ovat jossain piilossa, herää kysymys tapahtumien arvoista: tietävätkö nykyiset toimijat, mikä on tapahtumien arvomaailma?

Arvomaailmasta

Arvojen pohdinta on osa henkistä kasvua, pysähtymistä miettimään millainen tapahtuma on ja millaiseksi toiminta halutaan. Arvojen sisäistäminen vahvistaa, antaa pysyvyyttä ja tuo henkisiä voimavaroja, jotka ovat tärkeää valuuttaa niin tapahtumissa kuin muussakin työelämässä. ^[1] Arvot ohjaavat toimintaa myös tapahtumissa ja sitä kautta vaikuttavat kulttuuritapahtuman suosioon ja menestymiseen. Arvot motivoivat myös tapahtumien järjestämiseen.

Motivaatio voi olla kahdenlaista – ulkoapäin tulevaa tai sisäistä motivaatiota. Ulkoapäin tuleva motivaatio perustuu seurauksien ja arvioinnin tuomaan motivaatioon ja on niin sanotusti alemman asteen tarpeisiin perustuvaa. Sen kesto on lyhyempi ja rytmi nopeatempoisempi. Ulkoisia motivaatiokeinoja ovat esimerkiksi palkitseminen ja kehuminen. Sisäisessä motivaatiossa toiminnan palkitsevuus perustuu sisäiseen innostumiseen, itsensä kehittämiseen tai muuhun henkiseen tarpeeseen vastaamiseen. Sisäisen motivaation kasvattaminen on useimmiten tehokkaampaa ja pitkäaikaisempaa kuin ulkoisen motivaation kasvattamisen keinot. ^[2] Tässä ajatteluketjussa tapahtumien arvot voisivat toimia sisäisenä motivoijana antamaan sisäistä tyydytystä omille näkökannoille. Motivaatio on merkittävä tekijä jaksamiseen, ahkeruuteen, tehokkuuteen ja sitä kautta hyvinvointiin. Tätä asiaa voisi pohtia sekä tapahtumien osallistujien että järjestäjien kanssa.

Maslowin tarvehierarkian mukaan ihmisen tarpeet voidaan luokitella hierarkiseen järjestykseen, jossa niiden tarvitsee tulla tyydytetyiksi. Alimpana ovat fysiologiset tarpeet kuten ravinto ja lepo, jonka jälkeen tulevat turvallisuuden tarpeet kuten raha. Kolmantena ovat sosiaaliset tarpeet, sitten arvostuksen tarpeet ja lopulta itsensä toteuttamisen tarpeet. Alemman tason tarpeet tulee teorian mukaan tulla tyydytetyiksi ennen kuin seuraavan tason tarpeet tulevat esiin. ^[3] ^[2] Tämän ajattelun mukaisesti arvot voisi luokitella kuuluvan osittain sosiaalisten tarpeiden ja osittain arvostuksen ja itsensä toteuttamisen tarpeisiin.

Onko siis tapahtumien arvojen ja etiikan tärkeää olla avointa ja näkyvää? Ehkä ne selkeyttäisivät tapahtumien tarvetta ja tavoitteita.

Hyvinvointia taiteesta -hanke (Taiku) osoitti loppuraportissaan 2015, että taiteelle ja kulttuurille täytyy antaa enemmän jalansijaa hyvinvoinnin edistämisessä. Tietoisuus taiteen ja kulttuurin myönteisistä vaikutuksista ihmisen hyvinvointiin on lisääntynyt ja kulttuurilähtöisten menetelmien käyttö yleistynyt. Hallinnonalojen rajat ylittävää yhteistyötä on virinnyt eri puolilla Suomea, tosin alueelliset erot ovat vielä suuria. ^[4] Jo Aristoteles korosti aktiivista toimintaa ihmisen hyvinvoinnin saavuttamisessa ja säilyttämisessä. Tasa-arvo, oikeudenmukaisuus, kulttuuri, sosiaalinen pääoma, valtaistaminen ja osallistaminen olivat jo hänen aikoinaan hyvinvoinnin tukipilareita. Valtaiistaminen tarkoittaa tapahtumaa, jossa ihminen osallistuu kulttuuri- ja taidetoimintaan, jonka tarkoitus on lisätä hänen hyvinvointiaan. ^[5] Voisimmeko nähdä kulttuuritapahtumat enemmän hyvinvointitapahtumina?

Mikä toimii ja mitä pitäisi kehittää?

Raha ratkaisee myös tapahtumien näkyvyyden. Resurssit eivät riitä laajempaan tiedottamiseen ja ihmismäärän saavuttamiseen. Ennen kaikkea ulkopuolista yleisöä ei ole ja sen haastateltavat kokivat puutteena. Toki myös tilakysymykset tulevat vastaan. Nykytilanteessa tapahtuman osallistujat täyttävät katsomot toistensa esitysten ajaksi. Toisaalta näin juuri he tärkeänä kohderyhmänä näkevät ja kokevat toistensa esitykset.

Voisivatko kyseiset tapahtumat löytää yhteistyökumppaneita Taiteen edistämiskeskuksen Taiken kautta? Taike antaa tukea ja neuvontaa taiteen ja kulttuurin hyvinvointitoiminnan käynnistämiseen. Taiken läänintaiteilijat opastavat alkuun ja auttavat löytämään kumppaneita. Taike tekee yhteistyötä muun muassa hallituksen kärkihankeavustusta saaneiden toimijoiden kanssa maakunta- ja sote-uudistuksessa. Päämääränä on, että taide ja kulttuuri juurtuisivat myös osaksi sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteita. Tavoitteena on vaikuttaa rakenteisiin siten, että ihmisten kulttuuriset oikeudet toteutuisivat riippumatta siitä missä tapahtuma järjestetään. Kärkihankerahoitettujen toimijoiden lisäksi tärkeä kumppani on taiteen ja hyvinvoinnin yhteyksien kehittämisen ja viestinnän yhteistyöverkosto Taikusydän. Se kerää ja jakaa toimialan tietoa sekä tutkii, kouluttaa ja tukee alueverkostojen syntymistä ja toimintaa. Lisäksi Taike jakaa valtionavustuksia kulttuurin hyvinvointivaikutuksia tukevaan toimintaan. ^[6]

Mikä sitten toimii hyvin? Molemmat ovat tunnettuja tapahtumia, joihin löytyy osallistujia. Arktiset askeleet - tapahtuma järjestää videokarsinnan, sillä kaikki halukkaat eivät mahdu mukaan. Vuokattiin otetaan kaikki mukaan ja vuotuinen osallistujamäärä onkin ollut 200–300 tanssijaa. Arktisissa askeleissa ns. loppunäytös tuo esille tapahtuman laajan arvomaailman. Lopputapahtumaan ei pyydetä vain taidokkaimpia, vaan joukossa on myös ryhmiä, joilla on jollain tavalla uusia oivalluksia tai ne herättävät muuten erilaista huomiota. Vuokatti korostaa yhteisöllistä kilpailutapahtumaa. Siellä saavat kaikki kilpailuhenkiset aikuiset revitellä.

Entäpä sitten ongelmat? Aika! Tapahtumat ajoittuvat viikonloppuun (perjantai–sunnuntai). Jos olisi vaikka yksi päivä lisää, voisivat molemmat tapahtumat laajentaa toimintaansa ja saada enemmän yhteisöllistä tekemistä aikaan. Vuorovaikutusta olisi enemmän. Vuorovaikutuksen kehittäminen olisi tärkeä elementti taidetapahtumassa. Jopa Vuokatti Dance Festival miettii olisiko tapahtuma katselmus vai kilpailu? Sen näemme tulevaisuudessa.

Palautteista voidaan lukea, että hommat toimivat: harrastajat saavat esiintyä, verkostoituminen onnistuu ja omasta tekemisestä saadaan palautetta joko sanallisessa muodossa tai kilpailussa jaettavien sijoituspisteiden kautta.

Myös kulttuuritapahtumilla on tärkeää olla yhteistyöverkostoja. Niitä löytyy vastaavanlaisilta tapahtumilta: yksityiset tanssikoulut, opettajat ympäri Suomen, Oamk ja muut toimijat kuten esimerkiksi Oulun Serviisi.

Minkälainen olisi unelmien tapahtuma?

Haastateltavien mukaan unelmien tapahtumassa olisi laaja-alainen lajikirjo, kutsumenettely, keskustelua ja vuorovaikutusta. Myös työpajoja olisi enemmän. Muita mahdollisia teemoja olisivat kulttuuri ja liikunta, kulttuuri ja luonto, tapahtuma keskelle metsää, luonto mukaan, juhlava tilaisuus (juhlapuvut päälle!) tai laaja-alainen paritanssitapahtuma. Minne jäi kilpailumaailma näistä unelmista?

Lähteet

1. [△]Aaltonen, T. & Junkkari, L. 1999. Yrityksen arvot & etiikka. Juva: WSOY.
2. ^{^ ab}Piirainen, A. 2012. Työmotivaatio ja henkilöstön motivointikeinot esimiestyössä. Helsingin yliopisto. Opinnäytetyö. Helsinki.
3. [△]Maslow, A. 1943. A Theory of Human Motivation. Psychological Review 50 (4), 370–396. Hakupäivä 20.2.2019.
<http://psychclassics.yorku.ca/Maslow/motivation.htm>
4. [△]Sosiaali- ja terveysministeriö. 2015. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Toimintaohjelman 2010–2014 loppuraportti Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 17. Hakupäivä 3.1.2019.
<https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet...>
5. [△]Hyypä, M.T. & Liikanen, H. 2005. Kulttuuri ja terveys. Helsinki: Edita Prima Oy.
6. [△]Taiteen edistämiskeskus. 2018. Taiteen käytön ja hyvinvoinnin kehittämisohjelma. Hakupäivä 18.8.2018.
<http://www.taike.fi/fi/taidetoimii>

"Museumi – Siwistyksen voimallinen välikappale"

Kaitasuo Pia

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Kaitasuo, P. 2019. "Museumi – Siwistyksen voimallinen välikappale". Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011873>.

Pienessä pohjoispohjalaisessa kaupungissa on tartuttu tulevaisuuden haasteisiin, mitä tulee museotoimeen. Raahen museo on kangistumaton kaupunginmuseo, erinomainen esimerkki monille isommilleen. Se on "rohkea, reima ja horjumaton" aivan kuten alueen maakuntalaulussa kajautetaan.

KUVA: Pakkahuoneen museorakennus (kuva: Kiviniitty Satu/Raahen museo)

Museot halutaan esiin vitriineistään, voisi luonnehtia toukokuussa 2018 julkistettua opetus- ja kulttuuriministeriön museopolitiittista ohjelmaa. Mahdollisuuksien museo -otsikoidussa raportissa museoille asetetaan niin uudistumisen velvoitteita kuin jaetaan kannustustakin. [\[1\]](#)

Perinteisen instituution roolia tiedon jakajana halutaan muuttaa ja iso osa tätä muutosta on digitaalisuuden hyödyntäminen. Museoita myös rohkaistaan uudensiksi toimintatapoihin ja olemaan enakkoluulottomia.

Muuttuva museo seuraa yleistä kulttuuritoiminnan muutosta kunnissa siinä, että myös museotoimen odotetaan olevan vahvistamassa alueiden vetovoimaisuutta ja niiden elinkeinojen kehittämistä.

Suomen ensimmäinen yliopistojen ulkopuolinen museo, Raahen museo on erinomainen esimerkki instituutiosta, joka luottaa perinteeseen ja historiaansa, mutta ei kaihda uusien metodien ja medioiden ottamista työvälineikseen. Raahen museossa on toteutettu historian tarinallistamisen ideaa jo ennen kuin sitä on oltu nostamassa vaateeksi.

KUVA: Baltin enkeli, suomalainen barokkitaiteen aarre (kuva: Kiviniitty Satu/Raahen museo)

Merenkävijöiden kaupunkina tunnetun Raahen museon peruskokoelma on kiehtova kokonaisuus esineistöä, paljolti on maailman meriä seilanneiden miesten kotiinsa tuomia ja myöhemmin lahjoituksina museolle antamia.

Isossa osassa museon toimintaa ovat myös merenkulkuun liittyvien henkilöiden elämäntarinat, oli kyse sitten kapteenista tai kauppaporvarista köyhää merimiehenmujaa unohtamatta. Kulttuurihistorian ollessa museon painopiste esille nousevat henkilöhistoria, paikalliset suvut, elinkeinohistoria ja ruoka- ja tapakulttuuri – viimeksi mainittu onkin aivan erinomainen keino elävöittää historian viestiä.

"Täällä on niin mainioita, mojavioita tyyppejä", Raahen museonjohtaja **Eija Turunen** perustelee kiinnostustaan työtään kohtaan. Turunen, Raahessa syntynyt ja kasvanut, sai museoon uuden perspektiivin tultuaan sinne taidehistorian opiskelijana kesätöihin 1980-luvun lopulla. "Olin museossa toki käynyt, mutten ollut tajunnut, että raahelaiset laivat olivat todella käyneet kaikilla niillä paikoilla, joista tuotuja esineitä merimiehet olivat lahjoittaneet museon kokoelmiin."

KUVA: Marie Antoinetten rakastetulleen Axel von Fersenille antama orvokki. Mamselli Nygréinin lahjoitus Raahen museolle (kuva: Kiviniitty Satu/Raahen museo)

Turunen näki nyt toisin, näki myös kokoelman mahdollisuudet. Tämä on ollut hänen eetoksensa museoamaneuenssina ja myöhemmin johtajana. Niinpä kuriositeetitkin, jotka jossain muualla on voitu haudata varastojen kätköihin, on nostettu arvoon. "Hyvä esimerkki on mamselli **Nygréinin** mystillinen lahjoitus 'heinä Vergiliuksen haudalta'", Turunen mainitsee.

Raahen museon alku on **Carl Robert Ehrströmin** luennossa vuodelta 1862. "Museumi – sivistyksen voimallinen välikappale", Ehrström lausui ja viritti keräyksen kaupungin oman museon saamiseksi. "Lahjoitus on sydämen side", tämä Raahessa piirilääkärinä työskennellyt fennomaani painotti. Ja niin Suomen ensimmäinen paikallismuseo tuli perustetuksi.

Ehrström edusti aikakautensa sivistyksen kermaa yhteyksineen **J. V. Snellmaniin**, Lauantaiseuraan ja Turun Akatemiaan. Ehrström kumppaneineen viesti 'kaikille kansoille avoimista kokoelmista', joita muualla jo oli. Raahessa tähän ajatukseen herättiin todella ja museota on muistettu kiitettävästi. "Tieto on tarkoitettu jaettavaksi -ajatus elää yhä", Turunen tähdentää ja sanoo haluavansa viedä eteenpäin historian ilosanomaa. "Meillä on niin mainio historia Raahessa – on syytä arvostaa aiempien sukupolvien työtä."

KUVA: Maailman vanhin säilynyt sukelluspuku, Wanha herra (kuva: Kiviniitty Satu/Raahen museo)

Raahen museossa historiaa on osattu tehdä eläväksi. Vaikka esineistöä on edelleen esillä vitriineissä, kuten museotoimelle perinteistä on, Raahessa on lähdetty hakemaan uudenlaisia tapoja tiedon välittämiseen.

Paras esimerkki tästä on 1700-luvulla nahasta valmistettu Wanha herra, maailman vanhin säilynyt sukelluspuku. Koska arvokasta vanhaa esinettä ei käy käyttäminen, museon konservattori Jouko Turunen valmisti vuonna 1988 puvun kopion. Tämä Nuori herra on sittemmin sukellellut ihan julkisesti, mutta

esimerkiksi myös villiintynyt seikkailemaan Kruununmakasiinimuseossa tanssien – tapahtuneesta on videotallenne!

KUVA: 1890-luvun tunnelmaa Soveliuksen talossa (kuva: Kiviniitty Satu/Raahen museo)

Tarinallisuus elää vahvasti Laivapatruunin talon eli niin sanotun. Soveliuksen talon kautta. Tämä 1780-luvun talo on Raahen vanhin säilynyt asuinrakennus. Raahen kaupunki on vuokrannut sen museokäyttöön Soveliuksen suvulta vuonna 1990. Kaksikerroksisen talon yläkerta on entisoitu 1890-luvun tyyliä noudattavaksi interiöörimuseoksi, joka esittelee laivanvarustajakauppiaan kodin ruokakomeroista visiittikortteihin. Laivapatruunin kotia sisustetaan myös kausittain esimerkiksi joulun aikaan.

Raahen museossa ovat kohdanneet kaksi seikkaa: innostus ja sopivat ihmiset niin aikojen saatossa kuin nyt nykyisen henkilökunnan kohdalla. Tämä mahdollistaa elävän museon! Museoliitto on lähtenyt nyt kouluttamaan väkeä siihen, mitä Raahessa on tehty jo pitkään.

"Vahingossa ja tietämättä kyseessä olevan trendin", Turunen kommentoi tarinallistamistoimia. "Me ollaan vaan toimittu näin, lieneekö sisäsyntyinen asia. Minusta esimerkiksi museo-opastuksissa ei ole mitään mieltä todeta, että 'tässä on tuoli ja pöytä', vaan kerron mieluummin niihin liittyvän tarinan. Asiathan menevät paremmin perille, kun siitä luo jouhevan jutun."

Raahen museo on niin ikään ottanut modernit viestintämenetelmät käyttöönsä. Hyvänä esimerkkinä ovat sosiaalisessa mediassa julkaistut videot [\[2\]](#) [\[3\]](#).

Paikalliset menneet persoonat elävät hekin digiaikaa: museon Facebook-sivulla julkaistaan aika ajoin "Wiikon Westerbacka" – posteljoonin ja evankelisen suunnan kolporttoorin **Johan Westerbackin** Oulun Lehteen 1880-luvulla kynäilemiä uutisia. Kuten markkinauutinen maaliskuulta 1887 [\[4\]](#).

Sosiaalisen median eri muotojen käyttäminen on museonjohtajasta oleellista ja tämä näkyy myös saadussa palautteessa. Kiinnostuneet tavoitetaan hyvin niin blogin kuin Facebookinkin kautta, Twitteriä ja Instagramia käytetään toistaiseksi hieman vähemmän. "Emme ole mitään totisia torvensoittajia", Turunen kommentoi perinteisistä museovideoista poikkeavaa raahelaistuotantoa. "Miksi rypistellä otsaa, kun voi tehdä hauskaasti."

Museolla on myös vilkas esitelmätoiminta, sekään ei Suomen museoissa niin yleistä, ja kukin esitelmä julkaistaan aina myös blogissa luettavaksi.

Raahen museo on erinomainen esimerkki siitä, miten museotoimessa voidaan päästä uudenlaiseen kävijäkokemukseen. Museon perustehtävät (tallennus-, tutkimus- ja dokumentointitoiminta) säilyvät silti. Tässä se toteuttaa opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittisen ohjelman esittämää visiota. "Ehrströmin lyömätön slogan 'Museumi – siivestyksen voimallinen välikappale' on ohjenuoramme edelleen", Eija Turunen tähdentää.

Eija Turusen haastattelu 20.11.2018. Tekijän hallussa.

Lähteet

1. [^](http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160600...)Mattila, M. (toim.) Mahdollisuuksien museo – Opetus- ja kulttuuriministeriön museopoliittinen ohjelma 2030. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 11. Hakupäivä 29.3.2019.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160600...>
2. [^](https://www.facebook.com/Raahenmuseum/videos/1902134466481530/)
<https://www.facebook.com/Raahenmuseum/videos/1902134466481530/>
3. [^](https://www.facebook.com/Raahenmuseum/videos/1083896218305363/)
<https://www.facebook.com/Raahenmuseum/videos/1083896218305363/>
4. [^](https://www.facebook.com/Raahenmuseum/photos/a.316935961668063/2087645271263781...)
<https://www.facebook.com/Raahenmuseum/photos/a.316935961668063/2087645271263781...>

Valokeilassa taiteilijan ja yleisön kohtaamiset

Marttinen Tittamari

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Marttinen, T. 2019. Valokeilassa taiteilijan ja yleisön kohtaamiset. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011874>.

Pohdin taiteilijan ja yleisön kohtaamisista taiteilijan näkökulmasta. Millainen merkitys taiteilijalle on vapaamuotoisella vuorovaikutuksella yleisön kanssa? Haastateltavina ovat taidemaalari ja kaksi kirjailijaa (toinen aikuisille, toinen pääasiassa lapsille ja nuorille kirjoittava) sekä muusikko-näyttelijä, näyttelijä ja performanssitaiteilija. Kirjailijan ja kuvataiteilijan työ on pohjimmiltaan varsin yksinäistä, työskentelyä omassa työhuoneessa ja oman taiteen äärellä, kun taas muusikon, näyttelijän ja performanssitaiteilijan työ tapahtuu harjoittelua lukuun ottamatta nimenomaan estradilla ja yleisön edessä. Miten tämä vaikuttaa taiteilijan ja yleisön vuorovaikutukseen?

Tarkastelen myös, millainen käsitys taiteilijalla on yleisöstään, ja millaisena se näissä vuorovaikutustilanteissa näyttäytyy. Miten yleisö vaikuttaa taiteelliseen työhön? Tuoko taiteilijan tapaaminen ja vapaa keskustelu tämän kanssa yleisön taidekokemukselle uusia ulottuvuuksia? Ja ennen kaikkea, millaisia kohtaamiset yleisön kanssa ovat taiteilijan näkökulmasta?

Keskusteluja unista

Helena Junttila, taidemaalari

Helena Junttila kertoo olevansa kuvataiteilijana tekemisissä yleisönsä kanssa fyysisesti pääasiassa näyttelyiden avajaisissa, järjestetyissä tapaamistilaisuuksissa ja teosmyyntitilaisuuksissa, kuten vaikkapa taidebasareissa. Ihmiset tulevat mielellään juttelemaan hänen kanssaan, kun tällainen tilaisuus järjestetään. Nykyään tärkeäksi kanssakäymisen tavaksi ovat muodostuneet sosiaalisen median kanavat, varsinkin Facebook ja Instagram.

» Yleisön kanssa olen keskustellut paljonkin avajaisissa. Yleensä lausun muutaman sanan ja olen usein esitellyt myös muiden taiteilijoiden teoksia, mikäli kyseessä on yhteisnäyttely. Olen pyytänyt ihmisiä myös tekemään kysymyksiä, ja melkein aina niitä myös syntyy. Joskus ihmiset tulevat keskustelemaan myös yksityisesti avajaisten yhteydessä.

Junttilalta kysytään etenkin tekniikasta ja aiheista. Myös piirrosten japanilaisvaikutteet kiinnostavat ihmisiä. "Todella usein olen kuullut ihmisten karhu-unia ja myös muista unista olemme käyneet hienoja keskusteluja. Nämä liittyvät oman ilmaisuni kehittymiseen johtuen unesta, jossa puhuin karhun kanssa ja josta olen kertonut usein. Ihmiset avautuvat yllättävän usein ja kertovat omista henkilökohtaisista asioistaan minulle. On hienoa, että ihmiset kokevat taiteilijan ymmärtävän heitä."

Junttila uskoo tapaamisten auttavan ymmärtämään taiteilijan teoksia paremmin. "Taiteeseen liitettävä mystiikka lievenee, kun yleisö näkee oikean ihmisen taiteen takana."

"Olin vuonna 2015 Japanissa pienessä Mishiman kylässä", Junttila muistelee. "Työskentelin muutaman muun taiteilijan kanssa kylätalolla. Eräs japanilainen mies, joka harrasti taidetta, antoi minulle hienon siveltimen, ja hän sanoi myös, että haluaisi osata maalata samalla tavalla kuin minä. Myös eräs toinen mies sanoi, että hänen mielestään olen todellinen taiteilija. Nämä kohtaamiset jäivät mieleen, koska olin täysin tuntematon taiteilija

heille ja he reagoivat suoraan näkemiinsä teoksiini. He eivät myöskään olleet erityisiä "taideihmisiä", vaan kylän asukkaita."

Kirjailijan ja lukijan kohtaamisesta myös lukuelämys syvenee

Maritta Lintunen, kirjailija ja Marja-Leena Tiainen, lasten- ja nuortenkirjailija

KUVA: Maritta Lintunen haastateltavana Turun Kirjamessujen Kuistilla romaanistaan Stella. Haastattelijana Satu-Maria Rastas. Kuva Lintusen albumista

"Tapaan lukijoita lukupiireissä, kirjastovierailuilla, matineoissa ja kirjamessuilla", **Maritta Lintunen** kuvailee. "Joskus saan kirjailijasivun kautta palautteita, kysymyksiä tai viestejä lukijoilta. Pyrin vastaamaan niihin aina." Lapsille ja nuorille pääasiassa kirjoittava Marja-Leena Tiainen mainitsee samoja kohtaamistilanteita, mutta ottaa tärkeimpänä mukaan koulut. "Kohtaamisia lukijoiden kanssa on ollut erityisesti koulu- ja kirjastovierailuilla sekä kirjamessuilla, myös kirjakaupoissa. Satunnaisia kohtaamisia on ajoittain myös kirjallisten tilaisuuksien ulkopuolella." Tiainen on tehnyt uransa aikana satoja kouluvierailuja, Lintunen puolestaan haluaisi mielellään vierailla kouluilla enemmän.

Kirjanjulkistamistilaisuudet ovat nykyisin entistäkin suosituimpia. Ne ovat tapa juhlistaa kirjaa ja kutsua koolle ystäviä, kollegoita ja kadunmiehiä. Joskus niihin osallistuu myös kustantaja, mutta usein kirjailija järjestää julkkarinsa kokonaan itse. Lintunen kuvaa järjestäneensä vain yhden juhlat, ja nekin oikeastaan toteutti kustantaja yhteisjulkareina Lintusen ja hänen kollegansa kanssa. "Olen arka järjestämään julkareita, koska pelkään niin paljon kirjan tulevaa vastaanottoa."

"Olen järjestänyt tähän mennessä yhden kirjajulkkarin, ja ne olivat tuplasellaiset vuonna 2016, jolloin minulta ilmestyi nuortenromani ja selkokirja", Tiainen kuvailee. "Tulin tietoisesti julkkareista vasta, kun liityin Facebookiin 2009. Rupesin miettimään, että pitäisikö minunkin järjestää jotain, mutta en tiennyt, miten se tapahtuu. Kun asun kaukana kirjallisista piireistä, julkkareiden järjestäminen on tuntunut turhalta. Kustantaja ei ole koskaan sellaisia ehdottanut. Ensimmäiset ja ainoat julkkarit järjestin kirjailijaystäväilleni kotona. Syötiin ja seurusteltiin."

Millaisia keskusteluja kirjailijan ja lukijoiden kohtaamisessa sitten syntyy? "Puhutaan kirjan henkilöistä, heidän motiiveistaan, kielestä ja ilmaisusta, usein myös lukijoiden henkilökohtaisista ajatuksista ja tuntemuksista, joita kirjan sisältö on nostanut esiin", Lintunen kuvailee. Lukijoita kiinnostaa yleensä myös kirjailijan kirjoittajantien eri vaiheet eli se, miten hänestä on tullut kirjailija, sekä jonkin yksittäisen teoksen taustat tai syntytarina.

Entä mikä lukijatapaamisissa (tai muussa vuorovaikutuksessa lukijoiden kanssa) on kirjailijalle antoisinta? "Varmaankin se palaute, jonka saan lukijalta suoraan lukukokemuksesta. Kun tekee yksin työtään, on palaute arvokasta – se on heijastus ja vastakaiku tehdystä työstä", Lintunen pohtii. "Joskus harvoin on vastassa ollut vastahakoinen tai ennakkoluuloinen lukija, mutta hänenkin mielipiteidensä kuuleminen on mielestäni arvokasta."

Maritta Lintunen uskoo tapaamisten tuovan uusia ulottuvuuksia tai elämyksiä hänen teostensa lukijoille. "Muistan itse, miltä tuntui kuunnella ensimmäisiä kertoja nuorena jotakin kirjailijaa livenä. Se oli hyvin mielenkiintoista ja uteliaisuutta herättävää." Sähköpostitse tai puhelimitse hän saa yhteydenottoja noin kerran kuussa, lähinnä palautetta tai kyselyjä esimerkiksi esitelmäntekijöiltä. "Joskus (julkaisemattomana vuonna) palautetta ja viestejä tulee harvemmin. Tänä vuonna (kirjavuosi) kohtaamisia on ollut tarpeeksi – joskus toivoisin niitä olevan enemmänkin", Lintunen toteaa. Kohtaamiset yleisön kanssa liittyvät siis myös kirjojen sesonkiluonteeseen ja uutuusarvoon sekä kirjailijan julkaisutahtiin. Uusi kirja poikii enemmän esiintymistilaisuuksia ja yhteydenottoja.

"Muistan Helsingin Kirjamessuilta tyylikkään noin 70-vuotiaan naisen, joka tuli haastattelun jälkeen sanomaan minulle, ettei hän lue yleensä naisten kirjoittamia kirjoja, mutta lukee minun kirjani, koska "kirjoitat kuin mies". Perään hän lisäsi, että **Eeva Joenpelto** on toinen naiskirjailija, jonka teoksia hän tykkää lukea. – En tiennyt tuossa vaiheessa, että tasan vuotta myöhemmin asuisin Sammatissa Eeva Joenpellon talossa", Lintunen naurahtaa.

Vaikuttaako lukijayleisö sitten kirjailijaan teoksen kirjoittamisvaiheessa? "Uutta teosta kirjoittaessa ajattelen mahdollisimman vähän yleisöä. Vasta aivan loppuvaiheessa ajattelen teosta enemmän lukijan kannalta - lähinnä editoinnin suhteen - ja mietin, mikä on ehkä epäselvää lukijalle, mikä liian korostettua, alleviivaavaa, ennalta-arvattavaa, tms. Lukijoita ja vastaanottoa alan ajatella aktiivisesti siinä vaiheessa kun kirja lähtee painoon", Lintunen kuvailee.

Millainen on ihanteellinen taiteilijan ja yleisön tai kirjailijan ja lukijan kohtaaminen? "Ihanteellista kommunikointi on silloin, kun yleisö tai lukija on lukenut teoksen, josta tulen puhumaan", Lintunen toteaa. "Silloin syntyy parhaimmassa tapauksessa spontaania keskustelua, jossa avataan teokseen liittyviä asioita, ja sillä tavoin lukukokemus syvenee."

Marja-Leena Tiainen pohtii kouluvierailuja. "Kouluvierailutunneilla kirjojeni lukijat eivät useinkaan tule puhumaan, viittaavat kyllä, jos kysyn, ovatko lukeneet kirjojeni. Tuntien jälkeen saattaa joku oppilas tulla kertomaan mielipiteensä - yleensä positiivisen - lukemastaan kirjasta. Viime vuonna sattui miellyttävä tapaus koululla, kun opettaja antoi minulle erään oppilaan kirjoituksen, jossa tämä tyttöoppilas oli jatkanut Khao Lakin sydämet -romaanini tarinaa. Se oli todella mainio, ja opettaja kertoi, että tyttö oli lukenut kirjani useita kertoja, eli se oli tehnyt syvän vaikutuksen. Tätä oppilasta en kuitenkaan tavannut henkilökohtaisesti."

"Kirjailijana minua vaivaa usein tunne, ettei kirjojeni paljontaan lueta, mutta lukijatapaamisissa tämä uskoni sitten väistyy ainakin hetkellisesti, kun lukija tulee kertomaan ihan "livenä" lukeneensa kirjani ja jopa pitäneensä siitä", Tiainen jatkaa. "Eli antoisinta on saada kehuja ja uskoa omaan kirjailijan työhön. On myös mukavaa saada kuulla lukijoiden mielipiteitä kirjoista ja lukemisesta, lempikirjoista ynnä muusta."

"Haittapuolia... ei tule äkkiseltään mieleen", hän pohtii. "Tietysti jää kalvamaan mieltä, jos joku sanoo jotakin negatiivista kirjoistani tai lukemisesta yleensä. Olin vapaaehtoistyössä Tyttöjen talolla, ja vein sinne kasan kirjoja luettavaksi ja lainattavaksi. Eräs 17-vuotias tyttö tuli innokkaana tutkimaan kirjoja ja selattuaan niitä hetken hän tokaisi järkyttyneenä: "Nää kaikki on suomalaisia!" Tyttö häipyi paikalta. Minua loukkasi tässä tapaamisessa tietoisuus siitä, että on olemassa lukijoita, jotka eivät lue suomalaisten kirjailijoiden kirjoituksia, eivätkä edes suomen kielellä kirjoitettuja."

Mitä kohtaaminen kirjailijan näkökulmasta sitten merkitsee hänen kuulijoilleen? "Ainakin kuulijat saavat uutta tietoa kirjailijan työstä, sen eri vaiheista, muun muassa tutkimustyöstä", Tiainen erittelee. "Harvalla on tietoa kirjailijan työstä, palkkauksesta ja muusta, joten samalla kun kertoo omasta työstään, voi valottaa ammatin etuja ja haittapuolia. Olen huomannut, että kirjojen synty kiinnostaa aina kuulijoita. Kouluvierailuilla tunnen olevani kirjallisuuden ja lukemisen lähettiläs, vien sinne lukemisen ilosanomaa ja uskon, että joukossa on monia, jotka ovat sitten jälkepäin innostuneet lukemisesta."

Tiainen kertoo esimerkin kirjailijavierailun tähtihetkestä. "Olin kouluvierailulla ala-asteella Siilinjärvellä joskus 1990-luvun alussa. Muistaakseni kuulijat olivat 3.-4. luokkalaisia. En muista, miten esiintymiseni meni, mutta mieleeni jäi opettaja, joka tunnin jälkeen tuli luokseni ja kertoi oppilaastaan, joka oli lukenut Vihreä Varis -sarjan kirjani Haamuhypy. Siinä on päähenkilönä kiusattu, änkyttävä poika. Poikaoppilas ei ollut puhunut koko kouluaikana mitään, mutta luettuani Haamuhypyn, poika oli alkanut puhua. Tämä kirja oli todella kolahtanut tähän nuoreen lukijaan, ja se oli parantanut hänen elämäänsä."

Kirjoittaessaan Tiainen on tietoinen nuorista lukijoistaan, mutta se vaikuttaa kirjoittamiseen vain osittain. "Aihe valitsee minut, ja jos päähenkilöt ovat teini-ikäisiä, yritän kirjoittaa sen heille sopivaksi. Muuten en mieti lukijoita, yritän vain kirjoittaa parhaani mukaan", Tiainen pohtii. "Yhteydenottoja yläkoululaisilta on tullut paljon, mutta viime vuosina harvemmin, monet esitelmäntekijät ilmeisesti hyödyntävät Google-hakuja ja keräävät tietonsa sieltä. Puhelinhaastattelujakin on ollut jonkun verran, mutta aika harvinaisia ne ovat nykyisin. Vastaan mielelläni esitelmäntekijöille, minulla on lähettää heille valmis esite itsestäni ja kirjoistani."

Millainen voisi olla kirjailijan kannalta ihanteellinen kohtaaminen? "Täysi auditorio nuoria, hälliseviä oppilaita. Takapenkin pojat supisevat ja häiriköivät, ja vähät välittävät, mitä joku kirjailija siellä edessä puhuu... Tilanne on kaoottinen, kunnes tartun kirjaan ja alan lukea. Takarivin äänet hiljenevät vähitellen, ja lopulta häviävät. Salissa on rikkumaton hiljaisuus, ja kaikki kuuntelevat TARINAA. Joku opettaja pyyhkäisee silmäkulmaansa... Lopuksi taputetaan, ja mennään lainaamaan kirjastosta se kirja!"

Shakespearen ja Molièren vaatteissa

Elina Mustonen, muusikko, näyttelijä

KUVA: Elina Mustonen Helsingin yliopiston juhlasalissa Shakespearen 400-vuotisjuhlassa (kuva: Purontakanen Reetta)

"Toimin muusikon ja näyttelijän rooleissa, joten kohtaamiseni ovat ensisijaisesti esiintyjän ja yleisön välistä vuorovaikutusta itse esitystilanteessa", **Elina Mustonen** kuvailee. "Taitelijatreffeillä olen kyllä ollut, erityisesti esiintymisten jälkeen. Esiintymiseni eivät ole sinänsä vuorovaikutteisia, jos tällä tarkoitetaan yleisön (inter)aktiivista osallistumista itse esitykseen. Tapaamiset ovat lähinnä liittyneet esityksiini, joissa toimin sekä muusikkona että näyttelijänä. Yleensä yleisön kysymykset koskevat näiden kahden roolin yhdistämistä sekä sitä, kuinka olen ylipäättään päätenyt tekemään myös teatteria muusikon työni lisäksi. Lisäksi harvinaiset soittimeni (cembalo, virginaali) kiinnostavat yleisöä."

Elina Mustosen esityksistä Her Infinite Variety – Shakespearen naiset sanoin ja sävelin on näyttämöllinen sooloteos William Shakespearen näytelmäteksteistä siivitettyinä 1600-luvun säveltäjien musiikilla (mm. **William Byrd, John Dowland ja Thomas Morley**). Mustonen esittää itse eri roolit ja soittaa musiikin. Jouez!-esitys puolestaan tekee tutuksi ranskalaisen kirjailijan Molièren tuotantoa: eri näytelmien rooleja (mm. Luulosairas, Saituri, Naisten koulu, Ihmisvihaaja, Don Juan ja Sievistelevät hupsut) vauhdittaa barokkimusiikki (mm. J-B Lully, Louis ja Francois Couperin).

Muusikko-näyttelijä arvostaa suuresti yleisöään. "Tapaamiset yleisön kanssa ovat aina olleet minulle antoisia ja ehdottoman positiivisia. Niiden seurauksena tekemäni työ on tuntunut merkityksellisemmältä." Hän toivoo vapaamuotoisten tapaamisten ja keskustelujen tuovan uusia ulottuvuuksia teostensa yleisölle. "Koska tapaamiset ovat yleensä olleet esityksen jälkeen, niiden vaikutukset eivät tietenkään ole ohjanneet yleisön asenteita, vastaanottavaisuutta tai muunlaista kokemuksellisuutta itse esityksen aikana. Jos jotakin, ne ovat saattaneet syventää kokemusta jälkikäteen."

Mustonen on esiintynyt monenlaisia ympäristöissä, myös ulkona. "Tilat ovat vaihdelleet pienestä huonetilasta, jossa ensimmäinen yleisörivi on ollut miltei kiinni soittimessani, Amsterdamin Concertgebouw'n suureen saliin. Mieluisin ympäristö on kyseisen esityksen kannalta optimaalisen kokoinen, akustiikaltaan erinomainen (musiikille ja puheelle) sekä arkkitehtonisesti ja visuaalisesti puhutteleva", hän kuvailee. "Ehkä välittömintä ja innostuneinta palautetta olen saanut viimeisimmästä Molière-esityksestäni. Viimeksi saamastani palautteesta ovat jääneet mieleen sellaiset kommentit, joissa esitystä kuvataan sirkus- tai vaudevillemaiseksi (!) sekä ihastellaan esityksen tarkkuutta toteamalla, että varpaanliikkeetkin tuntuivat olevan mietittyjä. Emotionaalisen kokemuksen vahvuus mainitaan yleensä ensimmäisenä."

Mustosella on suora vastaus siihen, mikä esityksestä tulevasta yleisöpalautteesta on muusikolle parasta. "Kyllä selkeä palaute siitä, minkälaisia tunteita esitys on yleisössä herättänyt, on aina antoisaa. Yllättävät kommentit antavat myös ajattelemisen aihetta, ja niistä voi jatkossa ammentaa uusia ideoita itse esitykseen." Hän sanookin, että vapaamuotoisia kohtaamisia yleisön kanssa voisi kernaasti olla enemmänkin kuin nykyisin.

"Pari vuotta sitten esitin Shakespeare-ohjelmani Kuusamon lukiolaisille. Esityksen jälkeen eräs tyttö kommentoi kyöneleet silmissään kokemustaan näin: "Nämä tekstit olivat suoraan elämästäni." Kun ottaa huomioon, että tekstit on kirjoittanut 400 vuotta sitten elänyt englantilainen mies, tällainen huomio tuntuu huikealta."

Esiintyvä taiteilija tuntee yleisön takaraivossaan, vaikkei aina aktiivisesti ajattelisi sitä. "Ehkä itse harjoitustyössä, varsinkin musiikin parissa, yleisö ei ole suoranaisesti mielessä. Kuitenkin, koko ajan olen tietoinen siitä, että päämääränä on esitys nimenomaan yleisölle. Vaikka työtä tekee mielellään jo sen itsensä vuoksi, sen lopullisen merkityksen kokee täysinäisenä vasta yleisön läsnä ollessa."

Esitys tapahtuu yleisön edessä ja täydentyy siitä. Mustonen ei kuitenkaan koe taitelijatreffien olevan aina välttämättömiä. "Soisin, että ihan "normaali" konserttitilanne tai muu esitys sinänsä olisi jo ihanteellinen kohtaaminen yleisön kanssa - siis ilman esitystä edeltävää tai seuraavaa taiteilijatapaamista. Tällä tarkoitan sitä, että esiintyessäni aistin yleisön läsnäolon ja tunnen esiintyväni juuri heille tässä ja nyt. Ja toisaalta, että yleisö kokisi saavansa tilanteesta jotakin ainutkertaista. Ehkä juuri tuo vahvasti hetkessä läsnä oleminen on molempien kannalta olennaista."

Kaupunkilaisten kanssa tehtyä ja koettua teatteria

Kimmo Hirvenmäki, näyttelijä

Kimmo Hirvenmäki on pohtinut paljon näyttelijän suhdetta yleisöön. "Yleistäen suurin osa laitosteatterin esityksistä on välittömältä kohtaamiseltaan yleisön kanssa melko vajavaista, ja vuorovaikutus syntyy lähinnä siitä aistimuksesta, kuinka näyttelijä tuntee yleisön reagoivan esitykseen - kuuluuko naurua, pidätetäänkö henkeä, haukotellaanko vai kaivetaan neniä."

Toisenlaisia, läheisempiä kohtaamisia syntyy erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä. "Sairaalaklovnaria puolestaan perustuu täysin välittömään kontaktiin ja vuorovaikutukseen. Myös kolmatta vuotta Kemin

teatterilla pyörivä improklubimme tuo yleisön lähelle, tekee osaltaan sitä vuorovaikutteista teatteria", Hirvenmäki kertoo. "Itselleni kuitenkin läheisin esimerkki todellisesta, välittömästä kohtaamisesta ja täydellisehköstä vuorovaikutuksesta on huhtikuusta 2017 asti esittämäni monologi Miljoona hyvää syytä (MHS), jossa koko esitys perustuu yhteistyöhön: kerron tarinaa yhdessä yleisön kanssa, kontakti alkaa jo ennen itse esitystä ja jatkuu aplodien jälkeen - ja monet kerrat palautteissa ja keskusteluissa vielä kauan jälkeen päin."

Hirvenmäen mukaan hänen teatterinsa järjestää teatteriklubeja ja yleisölle avoimia harjoituksia, joissa keskustellaan meneillään olevista proggiksista. "Kemin kokoisessa kaupungissa tämänsorttisiin keskusteluihin ajautuu tosin ihan kaupungilla kulkiessaan, kaupunkilaiset kokevat teatterin omakseen ja kynnyksellä jutella meille teatterilaisille on mukavan matala."

Hän kuvaa innostuneesti MHS-monologin vuorovaikutteisuutta. "MHS:n jälkeen sanon aina yleisölle suunnilleen näin: "Yleensä näyttelijä poistuu tässä vaiheessa, ja se on merkki yleisöllekin poistua. Mutta minulla ei ole kiire mihinkään. Jos te haluatte jäädä juttelemaan aiheesta tai aiheen vierestä, sehän vain passaa. Jos haluatte mennä koteihinne, sekin on mahtava asia." Ja monesti yleisö jääkin, joskus jopa aivan kaikki, kuten juuri pari päivää sitten Lappeenrannassa, jossa jäimme juttelemaan varmaan 20 minuuttia esityksen päättymisen jälkeen."

Hirvenmäki iloitsee siitä, että MHS on ollut todella monelle silmiä avaava kokemus uudella tavalla toteutustavallaan, jolloin osallistuminen tapahtuu kivuttomasti. Hän kuvaa esityksen tekevän vaikutuksen "kynnyksättömällä yleisöläheisyydellä". Se toimii kaikissa ikäryhmissä, kaikilla paikkakunnilla.

Millaisista asioista yleisö sitten haluaa keskustella näyttelijän kanssa? "Perinteisin keskustelujen aihe on se, kuinka saatammekin oppia vuorosanat, kuinka raskasta työ on tai ei ole, ja onko hankalaa päästä irti roolista. (Ei ole.)", Hirvenmäki kuvailee. "Mielekkäämpää keskustelua saan aikaiseksi silloin, jos olen proggiksen suhteen ohjaajan tai kirjoittajan roolissa; kokonaiskuva ja -näkemys teoksesta on selkeämmin hallussa ja näin ollen ehkä enemmän sanottavaa aiheesta."

Hirvenmäki palaa vielä monologiinsa. "MHS:n jälkeen keskustelut monesti liittyvät monologin valintaan (aiheena on itsemurha ja sen lieveilmiöt) ja omakohtaisuuteeni aiheen äärellä. Viimeksi juttelimme myös muun muassa siitä, miten tullaan näyttelijäksi, onko suomentaminen haastavaa ja kuinka esitys on rakentunut."

Koko konsepti keskustelun tulemisesta osaksi produktion kokonaisuutta on Hirvenmäelle mieluisa ajatus. "Aivan jokaiseen juttuun se ei välttämättä sovi, varsinkaan illasta toiseen jatkuvana ilmiönä, mutta suurimmassa osassa tapauksista tämä tuo lisäarvoa sekä tekijöille että kokijoille. Antoisinta on kuulla suoraa palautetta, mitä ajatuksia nähty esitys on herättänyt tai mitä mielikuvia vielä näkemätön herättää, mitä yleisö toivoo, odottaa, sai kokea, kuinka ajattelee..."

Mutta kuten sanottu, vapaamuotoinen vuorovaikutteisuus ei sovi aivan joka käänteeseen. "Esimerkiksi olisi hankala kuvitella, että kenellekään olisi ollut palkitsevaa jäädä Sofi Oksasen teoksen perustuvan Puhdistus-esityksen jälkeen verissä päin juttelemaan Viron menneisyyden kauhuista. Varmasti teki yleisöllekin hyvää jäädä pureksimaan näkemäänsä."

Tapaamiset tuovat Hirvenmäen mielestä yleisön elämyksiin syvyyttä, ja niillä voi ikään kuin kouluttaa katsojia. Hän siteeraa Joensuun kaupunginteatterin entistä johtajaa Vihtori Rämää, joka puhui "ammattikatsojista". Teatteri voi tietoisesti kehittää sekä omaa toimintaansa että laajentaa katsojien näkemystä teatterista taiteena ja työnä, tai syventää ja laventaa tietyn esityksen sisältöä, tarkoituksia ja tavoitteita.

"Olen muun muassa saanut sähköpostin, jossa eräs katsoja kertoi pitkästi omasta itsemurhayrityksestään, toipumisestaan ja siitä, kuinka esitys toi hänelle lisää elämänhalua", Hirvenmäki kertoo. "Hän kirjoitti myös kauniin runon esityskokemuksesta, ja sai minut liikuttumaan kyyneliin." Kokonaisen yleisön kanssa kohtaaminen oli Hirvenmäelle varsin mahtava juuri pari päivää sitten, kun esityksen jälkeen kenelläkään ei tuntunut olevan kiire kotiin... ja juttua riitti.

Hirvenmäellä on kokemusta myös sairaalaklovnina toimimisesta. Elämän kaikki sävyt ovat siellä läsnä. "Sairaalaklovnina kohtauksia tulee niin valtaisesti, että unohtumattomiakin on pian unohdettavaksi asti. Joka kerta, kun joku pitkäaikaispotilas, jopa vuosikausia hoidoissa ollut, pääsee vihdoin kotiin, on harvinaisen riemuisaa olla potkimassa tällaista lasta ulos talosta. Toisaalta mieleen jäävät myös ne viimeiset kohtaukset, kun on tiennyt lapsen menehtyvän päivänä minä hyvänsä."

Hirvenmäki pitää toivottavana, että yleisön ja taiteilijan kohtauksia olisi enemmän. "Ohjasin juuri pöytäteatteria: tuplamonologin, jossa esiintyjät ovat samassa kahvipöydässä, intiimisti yleisön kanssa. Kokemus on ollut konkarinäyttelijöille jännittävän alun jälkeen silmiä avaavan positiivinen, ja joka kerta

esityksen jälkeen pöydän ääreen jäädään yleisön kanssa juttelemaan lämpimiä. Tämä on sitä kaupunginteatteria, jonka tyyppistä haluan nähdä yhä enemmän - todellakin kaupunkilaisten kanssa tehtyä ja koettua, pienen teatterin lämpöä ja taitoa, kevyellä kattauksella liikkeelle saavaa settiä."

Myös uusia teatterin tekemisen tapoja kaivataan hänen mielestään yhä enemmän. "Tarinатеatteria, yhteisöteatteria, devising-teatterin eri muotoja tullaan varmasti näkemään jatkossa ohjelmistossamme yhä enemmän, ja näin kuuluukin olla."

Mikä sitten jää parhaiten näyttelijän mieleen? "Yleisö, jonka kanssa on päässyt samalle taajuudelle vaikkapa jo ennen esityksen alkua, jonka kanssa hengittää koko esityksen kaaren läpi, ja jonka kanssa yhdessä saa palautua tehdystä ja nähdystä - kun poistuu esityksestä sillä tunteella, että olemme saaneet toisiltamme jotain merkityksellistä, jakaneet yhteisen hetken ja pureskelleet yhdessä tunteita ja ajatuksia. Sellainen se on. Voimaannuttava kokemus."

Tilaa herkkyydelle, ajattelemiselle ja toisin katsomiselle

Leena Kela, performanssitaiteilija

KUVA: Leena Kelan One Year Demonstration sosiaalisessa mediassa. Kuva Kelan albumista

Performanssitäiteessä **Leena Kelaa** kiehtoo nimenomaan suora kohtaaminen yleisön kanssa. "Olemme molemmat läsnä siinä hetkessä, kun teos tapahtuu, tulee olevaksi", Kela kuvailee. "Minä taiteilijana voin suoraan lukea yleisöni reaktioita samalla kun esitän teostani. Osa performansseistani on sellaisia, jotka esitän vain kerran, jolloin esityksen muotoutumisen hetki on minullekin ensimmäinen kerta sen parissa. Osaa teostani esitän useammin, mutta pidän niissä aina avoimuutta yleisön lukemiseen ja heidän reaktioihin vastaamiseen. Osa teoksistani on puolestaan rakennettu osallistumisen ympärille, jolloin performanssia ei edes olisi, ellei yleisö sitä toteuttaisi."

Hänen esityksensä ovat vuorovaikutteisia juuri edellä mainituista syistä. "Pyrin olemaan teoksissani aina vahvasti läsnä juuri siinä hetkessä ja tilanteessa ja kuulolla yleisöni suuntaan. Joskus pyydän heiltä apua, tekemään jonkin performanssin osion kanssani. Koskaan en pakota ketään mukaan, enemmänkin positiivisella tavalla koetan saada heidät haluamaan tulla mukaan. Osallistavissa teoksissani jaan usein yleisölle ohjeita (lyhyitä performanssikirjoituksia tai tapahtumapartituureja), jotka he voivat itse tulkita ja näin ollen omaehtoisesti osallistua teoksen tapahtumiseen. Teosteni yhteydessä on järjestetty taiteilijatapaamisia, joissa olen avannut teokseni taustoja ja erityisesti halunnut kuulla, millä tavalla yleisö on tulkinut kokemaansa."

Kela toteaa, että yleensä ennen esitystä keskustelua on vähemmän. "Tarvitsen omaa keskittymisaikaa, joten joko pysyttelen takahuoneen puolella tai jos olen yleisön kanssa samassa tilassa, tervehdin heitä ystävällisesti, mutta en jää keskustelemaan." Esityksen jälkeen hän kertoo saavansa usein palautetta, kiitoksia ja "muutamia lauseita siitä, mikä teoksessa ihmisiä kiinnosti tai rassasi". Häntä kiitetään usein teosten humoristisuudesta, vaikka hän käsittelee vakavia ja isoja teemoja, kuten ilmastonmuutosta ja siihen reagoimista. "Teoksiani kiitellään "viisaaksi" ja olenkin miettinyt, mitä sillä palautteella tarkoitetaan. Ehkä kyse on siitä, että pyrin miettimään teokseni rakenteen tarkkaan, jotta kokijalla on tarpeeksi avaimia sen sisään, mutta myös niin, että mitään ei ole valmiiksi pureskeltu, vaan teos on täynnä yllätyksiä ja käänteitä. Uskon, että se saa katsojan itsensä tuntemaan itsensä "viisaaksi", ja palaute kumpuaa siitä tuntemuksesta."

Tapaamiset yleisön kanssa ovat performanssitäiteilijälle todella miellyttäviä. "Nautin itse suunnattomasti taiteesta ja teoksista keskustelemisesta, ja kun saan puhua yleisön kanssa omista teoksistani, on se palaamista esityksessä jakamaamme hetkeen. Saan keskusteluista paljon irti. En käsittele palautetta niin, että seuraavassa teoksessa ottaisin sen huomioon ja kehittelisin jotain sen varaan, vaan pikemminkin niin, että ymmärrämme yhdessä jotain enemmän siitä teoksesta, mistä parhaillaan keskustelemme. Yleisötapaamiset lisäävät minun ymmärrystäni ja avaavat uusia kysymyksiä omiin teoksiini."

Performanssitaide on useille katsojille vielä aika vieras taiteen laji. Yhteisen keskustelun avulla yleisö pääsee Kelan mukaan sanoittamaan kokemaansa, kuulemaan toisten kokemuksia ja tulkintoja ja näin ollen myös havaitsemaan, että jokainen voi lähestyä performanssiteosta omasta kokemusmaailmastaan ja näkökulmistaan käsin. "Että ei ole olemassa yhtä oikeaa tulkinnan tapaa tai että ei tarvitse olla ns. ammattikatsoja voidakseen katsoa performanssitaidetta", Kela korostaa. Koska performanssitaide voi pitää sisällään hyvin erilaisia visuaalisen ja esittävän taiteen välimaastossa liikkuvia teoksia, katsojille voi usein olla haastavaa tulla teoksen äärelle, kun valmista odotushorisonttia ei ole. Mennessään katsomaan teatteria katsoja voi ainakin olettaa jotain asioita aikaisempien teatterikokemusten pohjalta. "Mutta kun menee katsomaan performanssia, se voi olla kokemuksena aivan täysin erilainen kuin aikaisemmin näkemäsi performanssit", Kela painottaa. "Performanssin kanssa pitää olla avoin, ja siksi myös keskustelut teosten jälkeen ovat usein vilkkaita, kun kokemus on uusi ja ehkä yllättäväkin."

Kela on esiintynyt todella erilaisissa ympäristöissä: gallerioissa, museoissa, teatterin lavoilla, tanssin tiloissa, kirjastoissa, kaupoissa, kaduilla, toreilla, metsissä, veneessä, taidefestivaaleilla, musiikkifestivaaleilla, kaupunkifestivaaleilla ja näissä paikoissa ihan ympäri maailmaa. "Olen esiintynyt jopa naturistien kesäleirillä Yyterin rannalla", Kela naurahtaa. "Olen esiintynyt myös valvontakameran välityksellä internetissä tauotta kuukauden ajan. Minulle mieluisin ympäristö on sellainen, jossa yleisö keskittyy teokseen. Viime kesän Sideways-festivaalokokemuksen jälkeen vannotin itseäni jättämään musiikkifestivaalit väliin. Tykkään taiteen tiloista, sillä niissä yleisö on usein tullut katsomaan juuri kyseistä teosta ja he ovat valmistautuneet antamaan sille aikaa."

Yleisön on erityisesti saanut innostumaan se, että performanssissa jokin arkinen ja tutunoloinen alkaa tuottaa uusia merkityksiä. "Tämä on mielestäni myös performanssin vahvuus", Kela painottaa. "Käytetään tuttuja ainesosia, arkisia esineitä ja materiaaleja, ja niitä yhdistelemällä ja muokkaamalla tuotetaan uusia merkityksiä. Ajattelen taiteilijana, että tämä toivon mukaan saa katsojan myös hetkellisesti ajattelemaan omaa arkiympäristöään ja -kokemustaan uudella tavalla, se avaa tilaa herkkyydelle, ajattelulle ja toisin katsomiselle. Sitä me tässä kriisien ja suurten murrosten ajassa tarvitsemme."

Antoisinta kohtaamisissa yleisön kanssa on juuri vuorovaikutus. "Se, että me keskustelemme, enkä minä vain kerro siitä, mitä minä olen ajatellut teosta tehdessäni. Haluan, että kaikenlaisille tulkinnoille ja kysymyksille on tilaa."

Kela on ohjannut työpajoja vapaaehtoisille osallistujille (taiteilijoille ja ei-taiteilijoille), joiden tavoitteena on ollut yhteisen teoksen tekeminen jollain tietyllä esineellä tai materiaalilla. "Viimeisin on viime keväältä, kun teimme Koneen Säätiön uuteen toimipisteeseen Lauttasaaren kartanoon teoksen, jossa käytimme materiaalina lattiamattoja. Minulla oli kahdeksan esiintyjää, joiden kanssa työpajasimme epäsäännöllisesti kahden kuukauden ajan ja etsimme kunkin omaa tapaa työskennellä maton kanssa. Vain parilla henkilöllä oli aikaisempaa esiintymiskokemusta. Yhteinen työskentely oli antoisaa ja me jokainen sukelsimme uusille alueille kehollisesti ja konseptuaalisesti."

Kela toivoo, että vapaamuotoisia kohtaamisia yleisön kanssa olisi enemmän. Hän on huomannut, että ihmisillä on tarvetta keskustelulle. "Yhteinen hämmennys voi olla reitti ymmärryksen lisäämiseen. Myös itselleni, toisten teoksia katsoessani, on ollut paljon iloa keskusteluista, kun saa artikuloitua omaa ajatteluaan ja kokemustaan yhdessä muiden katsojien kanssa."

Lapsiyleisöt ovat hänen mielestään mainioita. "Jos teoksessani Alphabets of Performance Art on lapsikatsojia, he usein alkavat sanoittaa kokemustaan ääneen jo teoksen aikana", hän kertoo. "Esiintyessäni kuulen kommentteja siitä, mitä olen tekemässä tai mitä ehkä teen seuraavaksi. Se tuntuu kuin urheiluselostukselta. Se ei häiritse minua, eikä usein aikuiskatsojiakaan, vaan luo uuden kerroksen performanssille: interaktiivisen ulottuvuuden. Tykkään itse lapsiyleisön välittömyydestä kovasti ja siitä, että kuinka valmiita he ovat katsomaan teoksia, joissa ei ole narratiivia ja joita ei myöskään ole suunniteltu lapsiyleisölle."

Teosta harjoitellessaan Kelalla on usein kuvitteellinen katsoja, jonka hän sijoittaa yleisöön ja jota hän miettii teosta tehdessään. "Mitä hän tästä ajattelisi? Miten hän tämän ymmärtäisi? Missä kohtaa hänen otsansa kurtistuisi, miten hän katsoisi minua ja teosta? Joskus hän saattaa olla todellinen henkilö, jonka tunnen ja joskus hän on täysin fiktiivinen itse keksimäni henkilö. Hän on samanaikaisesti muusani ja kriitikoni", Kela tunnustaa.

Ihanteellinen taiteilijan ja yleisön kohtaaminen on hänen mielestään suora, välitön, avoin, kiinnostunut ja arvostava – molemmiin puolin. Tähän ajatukseen on kaikkien haastattemieni taiteilijoiden varmasti helppo samaistua. Taiteilijan ja yleisön kohtaamiset selvästi lisäävät taiteilijan tietoisuutta teoksistaan ja antavat mahdollisuuksia inspiroitua ja kehittää omaa työtä edelleen, uskollisena omalle taiteilijanlaadulleen mutta vuorovaikutuksessa yleisön kanssa.

Haastattelut

- Hirvenmäki, Kimmo. 2018. Näyttelijä. Sähköpostihaastattelu 21.10.2018. Tekijän hallussa.
- Juntila, Helena. 2018. Taidemaalari. Sähköpostihaastattelu 20.10.2018. Tekijän hallussa.
- Kela, Leena. 2018. Performanssitaiteilija, toiminnanjohtaja, Saaren kartano. Sähköpostihaastattelu 9.11.2018. Tekijän hallussa.
- Lintunen, Maritta. 2018. Kirjailija. Sähköpostihaastattelu 19.10.2018. Tekijän hallussa.
- Mustonen, Elina. 2018. MuT, muusikko, näyttelijä. Sähköpostihaastattelu 15.11.2018. Tekijän hallussa.
- Tiainen, Marja-Leena. 2018. Lasten- ja nuortenkirjailija. Sähköpostihaastattelu 20.10.2018. Tekijän hallussa.

Aitoja synergioita etsimässä – Lapin kulttuurimatkailun utopiat ja dystopia

Nietula Annu, Hirvenmäki Kimmo

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Nietula, A. & Hirvenmäki, K. 2019. Aitoja synergioita etsimässä – Lapin kulttuurimatkailun utopiat ja dystopia. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011875>.

Tässä artikkelissa tutkitaan kulttuurimatkailun haasteita, etenkin matkailun ja paikallisteatterin kohtaamisen näkökulmasta. Toisaalta pohditaan, mitä yhteistyö voisi olla upeimmillaan, ja toisaalta kerrotaan, miten on käynyt pahimmillaan. Lopuksi pari matkailualan asiantuntijaa valottaa, mikä Rovaniemen tilanne kulttuurimatkailun suhteen on tällä hetkellä.

KUVA: Lentävän Poron teatterin toimitusjohtaja on selätetty. Alla Jussi-Olavi Jokinen, päällä Jonne Suopajarvi (kuva: Hirvenmäki Kimmo)

» Kulttuurin ja matkailun yhteistyö ei käy kädenkäänteessä. Varsinkin täällä pohjoisessa, missä matkailukin on suhteellisen lapsenkengissä verrattuna moneen muuhun matkailukaupunkiin maailmalla, joista kuulee menestystarinoitakin matkailun ja kulttuurin kulkemisesta käsi kädessä. On kohteita, joihin mennään juuri siksi, että siellä tiedetään olevan erityisen hyvää teatteria tai maailman erikoisinta sirkusta tai mitä ikinä. Se on valtti matkailulle siellä. - Jussi Olavi Jokinen

Vuosi vuodelta Lappiin saapuu yhä suurempi joukko turisteja. Matkailun toimijat innovoivat alati muuttuvassa matkailukulttuurissa – ja potentiaalia löytyisi kulttuurimatkailusta. Lumi, luonnon puhtaus ja kauneus sekä joulun kaikkine lieveilmiöineen ovat jo valjastetut matkailun houkutteiksi. Tulijoiden viesti yhä vahvemmin on, että heitä kiinnostaa paikallisuus, aidot kokemukset ja uniikit kohtaamiset. Paikalliset kulttuuritoimijat ovat osaavia ja valmiita tarjoamaan palveluksiaan, matkailuyrittäjät tarvitsevat näitä palveluja – silti täyden synergian saavuttamisessa tuntuu olevan suuria haasteita. Tässä artikkelissa haastetta tutkitaan tarkemmin matkailun ja paikallisteatterin kohtaamisen näkökulmasta - toisaalta pohtien, mitä yhteistyö voisi olla upeimmillaan, ja toisaalta kertoen, miten on käynyt pahimmillaan. Lopuksi pari matkailualan asiantuntijaa valottaa, mikä Rovaniemen tilanne kulttuurimatkailun suhteen on tällä hetkellä.

Matkailu ja paikallisteatteri

» Matkan varrella tässä on oppinut, ettei se tapahdu noin vain, että ihmisiä alkaa puskea katsomoon hirveästi. - Jussi Olavi Jokinen

Teatterin ja matkailun yhteistyöyritykset Lapissa eivät vielä ole muodostuneet menestystarinoiksi. Kemin Matkailun ja kaupunginteatterin kesken on käyty neuvotteluja yhteistyöprojekteista – jopa kaupunginjohtajan masinoimina. Teatteri on jotain pyrkinyt matkailumielessä räätälöimäänkin, mutta mitään konkreettista matkailuteatterituotetta ei vielä ole saatu synnytettyä. Rovaniemellä ensimmäinen matkailijoita varten tuotettu teatteriesitys syntyi vuonna 2015 paikallisen teatteriryhmä Lentävän Poron tuottamana Napapiirin matkailualueelle. Teatteriyrittäjien suuri rahallinen ja ajallinen satsaus kaatui katsojapulaan liki välittömästi. Vuotta myöhemmin Rovaniemen teatterin turistiproduktio koki saman kohtalon.

Matkailun ja teatterikentän toimijoiden kohtaamisissa on selvästi parantamisen varaa. Tavoitteet, odotukset ja oletukset eivät näytä kohtaavan. Mutta millainen olisi ihannetilanne – toisaalta matkailun ammattilaisen, toisaalta teatterintekijän silmin? Tätä utopiaa fantisoimaan houkuttelimme Kemin Matkailun kokemusjohtajan **Noora Barrian** sekä Kemin kaupunginteatterin johtajan **Sarianne Paasosen**.

Rovaniemeläisen Lentävän Poron teatterin toimitusjohtajaa **Jussi Olavi Jokista** puolestaan pyysimme muistelemaan, miten teatterin turisteille suunnattu produktio Theatre of Elves sai alkunsa, kuinka se rakentui – ja kuinka siitä muodostui matkailuteatterin dystopia.

Tilaus

Joulupukin lomakylä, Santa Claus Holiday Village viestitteli vuonna 2013, että ihmiset kaipaavat ohjelmaa ja tekemistä ja kyselevät teatteriesitystä. Silloin kieltäydyimme, mutta idea jäi hautumaan.

Heti alkuvuodesta 2015 tarjous esitettiin uudestaan ja silloin tartuimme siihen. Silloin oli käynnissä jo yhä jatkuva noususuhdanne matkailussa. Oli semmoinen fiilis, että kaikki mitä matkailun kanssa puuhaa, kyllä onnistuu. Ruvettiin hiomaan konseptia ja päätettiin tehdä kaikki omana, itsenäisenä toimijana. Holiday Village oli tukena, apuna ja ohjeistajana ja meillä oli yhteinen hanke, jossa tarkoituksena oli nimenomaan matkailun ja teatterin yhdistäminen tällä tavalla. Sellaista ei ollut aiemmin tehty, ei ainakaan saatu toimimaan – eikä saatu vielääkään. - Jussi Olavi Jokinen

Matkailun ja teatterin yhteistyötä voisi pitää tilaaja-tuottaja-mallina, jossa tilaajana on luonnollisesti matkailu. Siksipä onkin syytä kysyä tilaajalta, mitä he odottavat yhteistyöltä teatterintekijöiden kanssa. Kokemusjohtaja Barrian puheista käy heti ilmi, että teatterin aikataulujen ja toimintatapojen osuttaminen yksin matkailun kanssa haittaa tilausta, vaikka utopiaa kohti yrittäisikin. "Sesonkiaikamme on melko lyhytjänteinen, ja ihmiset vaihtuvat. Paikallisilta on haettu lähinnä sitä, että jotkut kävisivät tekemässä jotain tietyn väliajoin. Silloin, kun meillä on tarvetta eniten, teatterilla on omat kiireensä. Jos olisi esimerkiksi nyt kahden viikon päästä tulevalle ryhmälle jokin tällainen valmis toteutus tilata Sammolle ... tilaustuotteita me tarvitsisimme. Esimerkiksi kokousporukalle illallisen yhteyteen puolen tunnin juttu, tai talvella joka lauantai jotakin. Linnassa voisi olla kerran kuussa jotain ulkona toteutettavaa", Barria summaa.

Pystyykö teatteri vastaamaan tilauksen haasteeseen – taipuvatko kaupunginteatterin aikataulut matkailun tarpeisiin? "Mikäli halutaan esittää juuri silloin, kun tilaaja haluaa, pitää työryhmän olla irti muista töistä", Paasonen selittää. "Tämä tarkoittaisi, että joko kuukausipalkkalaiset tekisivät tilauskaudella pelkästään tätä – tai sitten otettaisiin freelancereita matkaan, heidän kalenterinsahan on venyväisempi. Edellisen kerran tätä Matkailun kanssa pähkäillessämme mietimme, että jutun tekijät olisivat nimenomaan kiinni vain tässä jutussa sen aikaa. Tämä on tietysti hankalaa, kun Matkailu myy jo kaiken puolitoista – kaksi vuotta etukäteen, jolloin meidänkin siis pitäisi tietää, ketä meillä on tulevaisuudessa töissä. Meidän ohjelmistosuunnitelumme tapahtuu noin vuosi etukäteen." Etukäteissuunnittelu ei kuitenkaan ole mahdotonta. "Tällaisessa tapauksessa koko aikataulu pitäisi tehdä matkailujutun ympärille – samalla tavalla kuin olemme tehneet yhteistyötä toisten teattereiden kanssa, jolloin yhteistyöprojektin aikataulu laaditaan ensin ja muu toiminta sitten aikataulutetaan sen mukaan", Paasonen selventää. Aikataulutusta ei siis ole este – kaikki on ratkaistavissa, kun ollaan ajoissa liikkeellä. Ja loppu on vain rahasta kiinni – mutta siitä myöhemmin.

Kemin Matkailun rakenteilla olevan uuden rakennuksen – ympärivuotisen lumilinnan – mukana myös konsepti muuttuu. Ulkomailta tulijoiden lisäksi ihmisiä houkutellaan enemmän lähiseudulta sekä Etelä-Suomesta, josta lentämällä pääsee puolessatoista tunnissa vaikkapa viettämään kokouspäivän, jossa yhdistyy omalaatuisesti virallinen ja hauska puoli. Barrian mukaan juhlapyyhiin ja sesonkeihin kehitellään erilaisia kokonaisuuksia: "Olemme muodostaneet ohjelmakokonaisuuksia tietynlaisista palikoista; on ruokapalikka, juoma, kokous, ohjelmalvelu, hyvinvointi...tällä hetkellä ohjelmalvelu on ollut lähinnä aktiviteettipuolta, mutta kehittämistä vailla olisi myös kulttuuriohjelmopalikka"

Yhteistyö ei kuulosta vielä kovinkaan utopistiselta. Mitä tuo kulttuuripalikka sitten voisi sisältää?

Esityksen sisältö

Kun lumikin ehti jo mukavasti sataa ja paikka oli kivan näköinen – ei tullut ketään katsomaan. Homma oli paketissa jo loppiaisen jälkeen, vaikka alun perin oli tarkoitus jatkaa huhtikuun alkuun saakka. Mutta jarrupolkimet oli painettu pohjaan jo ennen joulua ja purkusuunnitelmat tehty. Juttu keräsi yhteensä 129 katsojaa. Loppiaisen jälkeen paikka oli kasattu pois, porukka irtisanottu ja pelastettu kaikki mitä pelastettavissa oli. - Jussi Olavi Jokinen

Millainen olisi unelmien teatteriesitys matkailijoille? Tätä udeltaessa sekä matkailun että teatterin edustajia pitää todella houkutellessa mielikuvituksen käyttöön – unelmat pysyvät kovin maltillisina. Molemmilta puolilta tulee ensin vakiovastaus kielellisistä haasteista, musiikista kansainvälisenä kielenä, tansseista, visuaalisuudesta, rajatusta kestosta. Lumilinnasta esityspaikkana, uudesta rakennuksesta mahdollisuutena pienimuotoisemmille jutuille.

Rohjettuaan ajattelemaan ilman budjetin rajoituksia Barria pääsee todellisen unelmansa äärelle. "Jos ei olisi rahasta kiinni? Sitten mentäisiin jäälle. Osa putsattaisiin paljaaksi, osa jäästä pyörisi, sinne valon ja tulen ja äänen maailmat. Meren jää on niin helsinkiläiselle kuin taiwanilaisille eksoottista. Jää on se juttu. Tuli ja kylmä. Mystinen, vähän jännäkin. Siitä tulisi kenelle vain elämys. Jotain ilmestyisi... speaktaakkeli. Ja kenties voisi hyödyntää merta esityksellisesti kesälläkin. Olemme miettineet esim. outdoor cinemaa, missä katsotaan maista screeniä, joka on veden päällä. Toki meressä on omat haasteensa. Mutta veden päälle meneminen olisi iso juttu."

Paasonen taas alkaa puolustaa sitä ohjelmistoa, mitä teatterilla jo on tarjota. "En oikeastaan ymmärrä, miksi tehdä matkailijoille muuta ohjelmistoa kuin muille. Jos ajattelen itseäni matkailijana – ryhmässä matkaavana teatterimatkailijana – niin en tulisi varmaan Kemiin, menisin West Endiin. Sikäläkin haluaisin täällä nähdä jotain, mitä täällä oikeasti tehdään, eikä teatterin tekemisen esittämistä turisteille." Paasonen unelma onkin, että matkailijat löytäisivät teatterin normaalin ohjelmiston pariin. Jos turistiryhmän tulosta tietäisi ajoissa, esityksen voisi tekstittää – kielellä millä hyvänsä. Samaa esitystä voisivat katsoa paikalliset ja matkailijat. Samalla olisi paikalliskulttuurin parissa kuin luonnostaan. Jos esitys taas tehtäisiin Matkailun tarpeisiin, tärkeää olisi tehdä se huolella: "Esimerkiksi jäänmurtaja Sammolle olisi tosi siistiä tehdä esitys. Juttu pitäisi kuitenkin päästä harjoittelemaan tilassa, jossa se esitetään. Sen pitäisi pystyä perustelevaan esitystilansa – oli sitten kyseessä lumilinnan majoituskuutio, laiva tai mikä tahansa, jotta elämyksestä tulee erityinen. Ajan kanssa, rahan kanssa, kunnon suunnittelijoiden kanssa mietitty juttu."

Barria äityy miettimään myös toisenlaisia toteutusmuotoja – elämyksellisyyden lisäämiseksi. Hän kertoo omasta kokemuksestaan turistina Klaipedassa, jossa kaupunkikierrros oli toteutettu luovasti. Eri pisteisiin matkan varrelle oli luotu esityksellisiä tuokioita ja yllättäviä tapahtumia. "Kulttuuripuolen osaamista voisikin käyttää perinteisiksi nähtyjen matkailutuotteiden kehittämisessä elämyksiksi. On jo korkea aika tehdäkin näin. Etenkin täällä Kemissä, maineeltaan ihme kaupungissa, jossa uskalletaan tehdä vähän irrotteluakin."

Rahoitus ja markkinointi

Se olisi ollut meidän yritykselle mitä erinomaisin asia, että se olisi lähtenyt pyörimään, ja olisimme saaneet siitä varman tulonlähteen, joka olisi mahdollistanut muun taiteellisen sisällön tekemisen pitkin vuotta ja samalla olisimme työllistäneet vuosittain lukuisia taiteilijoita, sellaisella sesongilla vieläpä, jolloin esim. monella näyttelijällä töitä vähemmän on.

Ajatus oli, että eka vuonna saamme homman pystyyn, sitten päästään pyörään. Olimme valmistautuneetkin tekemään persnettoa ekana vuonna, ennen kuin se potkaisee kunnolla käyntiin, kun päästään mukaan koneistoon. Hajua meillä ei ollut siitä, että porukkaa ei saa raahattua sisään ollenkaan, vaikka sitä lähistöllä paljon pyöri kaiken päivää. Käytännössä olimme siinä sitten suunnannäyttäjinä, että mistä löytyy varaamme huskysafari ja mistä porosafari ja missä on joulupukki. Että sinne vaan, menkää vaan, alkää toki meille tulko...

Ehkä alue mielletään huvipuistoksi, ja huvipuistoissa show saattaa olla ilmainen. Kynnys monelle olikin se, että juttu maksaa. Kiinnostuneista osa kääntyi pois, koska ei halunnut käyttää siihen rahaa.

Se tuli varmasti monille toimijoille silloin yllätyksenä, en syytä matkailutoimijoita. Ei sitä olisi kukaan osannut silloin sanoa, että irtoasiakkaiden napsiminen muuttuu niin mahdottomaksi. Kotimaan matkailussa semmoinen sentään vielä onnistuu. Strategiamme kuitenkin perustui niin vahvasti siihen, että paikan päällä Napapiirillä ihmiset löytävät shown ja tulevat katsomaan.

Matkailubisneksen kalenterissa vuosi on todella lyhyt aika ajaa jokin tuote sisään. Rovaniemen matkailu oli juuri muuttunut - matkailijat ostivat tosi paljon asioita etukäteen, bukkasivat suunnitelmat jo kotimaassaan. Me emme olleet siellä matkatoimistojen pyörässä mukana. Avainasemassa ovat matkanjärjestäjät, matkatoimistot ja ulkomaiset agentuurit, joiden koneistoihin ja tarjouspaketteihin pitäisi päästä ja myynti tehdä juuri näille organisaatioille.

Kukaan muukaan ei ole vielä siinä täällä onnistunut, tai uskaltanut kokeilla. Erinäisiä hankkeita on kyllä laitettu vireille.

Ajattelen, että matkailumaailmamme ei ole vielä valmis teatterin ja matkailun yhteistyöhön. Pitää pystyä tekemään satsauksia siihen, ennen kuin tulemme valmiiksi sen kanssa. - Jussi Olavi Jokinen

Yksi iso kysymys yhteistyön saamisessa toimivaksi on sen määrittäminen, kuinka produktion rahoitus ja markkinointi hoidetaan. Paasonen toteaa, että kaikki teatterin budjetin ylittävä satsaus, kuten vieraileva henkilökunta tai isommat lavaste- tai tekniikkakulut, tulisi kattaa matkailun puolelta, mikäli heidän tilauksensa sellaista toteutuakseen vaatii. "Jos tekisimme tällaisen isomman jutun, niin joko matkailun tulisi ostaa tietty määrä esityksiä könttäsummalla – tai sitten hyvitysprosentit myydyistä lipuista pitäisi laskea hyvinkin tarkasti. Kätevää olisi myös, jos sama juttu pyörisi useamman vuoden, jolloin se alkaisi tuottaa paremmin, yhdellä suunnittelulla. Win-win-tilanteessa tästä muodostuisi teatterille yksi näyttämö lisää."

Barria näkee rahoituksen samansuuntaisesti. Asiakas on se, joka lopulta maksaa viulut. "Jos kärjistän – tuote kuin tuote, teatteriesitys tai ilmatyynyalus, me voimme myydä, mutta emme voi taata, että se menee kaupaksi. Investointejahan nämä ovat, ja se on tässä se haaste. Olisihan se hienoa tietää, mikä varmasti menee", Barria selittää ja jatkaa. "Voittoa on pakko tuottaa, jotta pystymme pitämään toimintaa yllä, ja meillä on kyllä maksavia asiakkaita. Jos on hyvä tuote, joka pystytään myymään, tuottaja myy sen meille tietyllä hinnalla ja me vähän kalliimmalla asiakkaalle. Ja myyntiä varten – palatakseni paikallisuuteen – pitäisi löytää ne myyntiargumentit, joista tulee matkailijalle olo, että tätä ei missään muualla voisi nähdä tai kokea."

Kun paikallinen teatteri tuottaa esityksen, paikkakunnan asukkaat toki olettavat pääsevänsä näkemään sen – myös matkailijoita ajatellen suunnitellut produktiot. Kuinka utopiassa hinnoitellaan esitys, joka toisilla kuuluisi oletettavasti kovalla hinnalla matkailupakettiin, mutta maksaisi kuntalaisille saman verran kuin muutkin teatterikappaleet? Paasonen arvelee, että jonkinlainen kaksoislaskutusperiaate pitäisi keksiä. Barria pohtii, että jos esitys olisi avoin, viestinnän kautta voitaisiin lähteä hakemaan eroteltua hinnoittelupolitiikkaa – mutta siinä

pitää olla tarkkana: "Pelkkä suomeksi kirjoittaminen ei google-kääntäjien aikana pelasta, jos joku kokee epäreiluutta."

Barria pähkäilee myös jonkinlaisen hiilidioksidilisen mahdollisuutta lippuhinnoissa. "Ja sehän onkin sitten ihan oma kysymyksensä, matkailu vs. vihreä ajattelu. Sitä itsekin päivittäin miettii, tätä ristiriitaa: Vihreä Kemi, joka tukee kaukomatkailua. Tähän mennessä on maksettu tukia lentoyhtiöille, että lentäisivät tänne – jatkossa se taitaa mennä toisin päin. Nyt on tullut ensimmäiset kaukomatkailijat, jotka Helsingistä matkaavat junalla Kemiin. Tähän suuntaan oltaneen menossa."

Paasonen jää vielä miettimään Matkailun roolia paikalliskulttuurin markkinoijana. "Kemin Matkailu markkinoisi ihannetilanteessa aktiivisemmin kemiläistä kulttuuritarjontaa, kuten ohjelmistoamme. Tällä hetkellä heidän markkinointinsa on täysin passiivista, eli kysyttäessä kertovat, että on meillä teatterikin. Heidäthän on nyt vapautettu kaikesta paitsi ydintoimintaan keskittymisestä. Tällä hetkellä ei ole mitään aktiivista tahoa, joka myisi sitä, mitä meillä on jo valmiiksi tarjota. Kotimaan matkailijat kyllä löytävät ohjelmistomme äärelle, mutta kansainväliset matkailijat eivät."

Paikallisuus

Iso työ, mitä ei ole hirveästi tehty, olisi markkinoida Lappia tai Rovaniemeä nimenomaan kulttuurikohteena. Pääpaino on ollut niin pitkään huskysafareissa ja ulkoilma-aktiiviteeteissa. Vähän on puskettu maailmalle sitä, että täällä on loistava kamariorkesteri ja teatteritalo, kaupunkimaisia elementtejä on hyödynnetty todella vähän. Kaupunkimatkailunäkökulma puuttuu. Lappi näyttäytyy eksoottisena paikkana, jossa ajellaan porolla paikasta toiseen ja välillä syödään makkaraa ja juodaan kuksasta jotain kuumaa.

Matkailuväen viesti on kyllä koko ajan enemmän ollut se, että matkailijat kaipaavat aitoja elämyksiä, paikallisia elämyksiä, jotain mitä taide ja kulttuuri voisi tarjota. Meiltähän löytyy paljon kansainvälisilläkin kielillä puhuttelevaa taidetta – kuvataidetta, musiikkia, tanssia, klubikulttuuria, katutaidetta... - Jussi Olavi Jokinen

Paikallisuuden voisi matkailun saralla laskea osaksi elämyksellisyyttä. Matkalla lähdetään tiettyjen mielikuvien ja odotusten kanssa, mutta jälkeenpäin kerrotaan siitä, mikä todella liikutti. Mutta millaiset mielikuvat tulijoilla sitten on paikalliskulttuurista Kemissä?

"Uikomailta saapuvat ajattelevat jotain saamelaista, lappihenkistä juttua. Paikallisen teatterin he ehkä kuvittelevat jonkin Lappi-klipin nähneinä kodaksi, jossa tehdään omituisia riittejä", Barria veistelee ja jatkaa: "Meidän hokemahan on tämä Meri-Lappi, yritämme erottaa itsemme muusta Lapista, merellisyys on meidän juttu, mutta en osaa sanoa, kuinka paljon asiakaskuntaamme loppujen lopuksi paikallishistoria kiinnostaisi. Tietenkin jos se olisi jotain, joka näkyisi linnan alueella ja jota voisi markkinoida jo vuotta aikaisemmin. Esimerkiksi kaupungin 150-vuotisjuhlat. Ehkä sitten asiakkaalle heräisi jokin odotusarvo – kenties kotimaanmatkailijoille tällainen voisi toimia houkutteena."

Teatterinjohtaja Paasonen on asunut Kemissä viisi vuotta, muttei osaa nimetä, mitä on kemiläinen paikallisuus. "Hauska palaveri Kemin Matkailun kanssa oli se, missä pohdittiin, että mikä on erityistä kemiläistä. Keskustelu kääntyi muun muassa Lumilinnan maskottien, Artun ja Tertun seikkailuihin, sitten mietittiin merta ja hylkeitä, saataisiinko niistä jotakin... Melko epätoivoista. Meriensuojelullista teemaa toki saisi hyvinkin matkailijoille, nyt kun ollaan täällä viimeisissä hiljaisuuksissa, se on ehkä paikallista mutta globaaliakin rikkautta."

Barria mietiskelee aihetta suomalaisinkin silmin – kun lähdemme ulkomaanmatkalle, kiinnostavimmiksi kokemuksiksi muodostuvat ne, jotka herättävät tunteita, eivät historialliset monumentit tai muut pakolliset kohteet. "Kerrotaan, miten saatiin maistaa paikallisia herkuja jonkun isoäidin kotona, miten käytiin tehtaassa ja koulussa... mieleen jää paikallisten henkilöiden tapaaminen. Monesti toimii lapset, jotka laulaa. Tai vanhukset. Ne ovat se juttu. Menet johonkin kylään ja lapset laulavat ja sitten halataan", Barria naurahtaa. Kemin haaste matkailukaupunkina on, että matkailijoiden reitit risteävät harvoin paikallisten kanssa. Lumilinna sijaitsee syrjässä kaupungin ydinkeskustasta. "Ainut aidosti paikallinen kohtaaminen voi olla tuossa K-Marketilla, kun tapaa jonkun koiranulkoiluttajan ja näkee ihmisiä heijastinliiveissä ja pyöräilemässä pakkasella parta huurussa. Ehkä draaman kautta voisi löytää jotain kohtaamisia. Osallistava draama voisi olla yksi keino. Jonkinlainen näkymätön teatteri", Barria pohtii.

Paasoselle teatterin paikallisuus on sitä, ettei yritetä olla muuta kuin mitä ollaan. "Meidän teatterissa lähtökohta kaikkeen on, että olemme kemiläinen teatteri, ja kemiläisten on löydettävä jokin yhteys ohjelmistomme esityksiin. Ehkä se paikallisuus on sitä, että tekijöillä on yhteys tähän kaupunkiin, ettei tilata muualta tekijöitä kertomaan, mitä Kemi on."

Paikallisuuden pohtiminen toi meidät realiteettien pariin. Joten tutkitaanpa hetki todellisuutta.

Reality check: Kulttuurimatkailun todellisuus Rovaniemellä 2018

Haastattelimme kahta rovaniemeläistä matkailualan asiantuntijaa kulttuurimatkailun tämänhetkisestä todellisuudesta Rovaniemellä. Haastateltavana olivat Hiljaisuus-festivaalin toiminnanjohtaja **Joonas Martikainen**, joka on toiminut tuottajana useassa kulttuurimatkailuun liittyvässä hankkeessa, sekä Visit Rovaniemen **Annukka Jarkko**, joka markkinointikoordinaattorina työskentelee myös näiden asioiden parissa.

Joonas Martikainen selittää, miksi esittävän taiteen ja matkailun liitto on niin haastava. "Lapin maakunnan kulttuuristrategiassa ei puhuta taiteesta. Sitä ei ole olemassa. Maakuntien klustereissa taidetta ei tunnusteta, vaan kulttuuri on aina luontolähtöistä. Se on ensimmäinen haaste. Jos taidetta ei maakuntatasolla tunnusteta, sitä on hirveän vaikea lähteä perustelemaan muutenkaan. Sitä ei myöskään ole kirjoitettu mihinkään rahoitushakemuksiin."

Mutta mistä moinen mahtaa johtua? Eikö esittävässä taiteessa nähdä mahdollisuuksia matkailun avittajana? Martikainen kertoo, että matkailun kehittyminen on pitkäjänteisen työn tulos, ja tiettyjen tuotteiden eteen on tehty paljon työtä: "Sen jälkeen, kun Concorde laskeutui Rovaniemen lentokentälle, on menty todella isoin loikin eteenpäin matkailussa. Syntyivät nämä tuotteet, joita matkailijoille tarjotaan tänäkin päivänä, eli huskyt, Joulupukki ja moottorikelkat. Aikoinaan näistä itselleen elinkeinon luoneet eivät ole nähneet tarvetta lähteä haastamaan näitä."

Suurin osa matkailijoista on viikkotuotepaketin ostaneita massamatkailijoita. Viime vuosina matkailun pariin on syntynyt uusi käsite: Indie -matkailija, joka varaa itselleen majoituksen ja etsii itselleen sopivimmat tuotteet, käyttää kivijalkaliikkeiden palveluja, hakeutuu haluamiensa tapahtumien äärelle. "Perinteiset viikkomatkailupaketit ovat saaneet rinnalleen uudenlaisia profiileja", Martikainen selittää, "mutta palvelujärjestäjät eivät vielä edes tunnista, miten näille omatoimimatkailijoille myydään palvelutuote. Mihin järjestelmään se laitettaisiin myyntiin? Kuinka se hinnoitellaan?"

Tätä on hyvä kysyä markkinointikoordinaattorilta. Kuinka markkinoida tuotettaan, esimerkiksi näille reppureissaajille, jotka Visit Finland on profiloinut "moderneiksi humanisteiksi"? Annukka Jarkon neuvot ovat varsin perinteisiä: "Yksittäisiä matkailijoita voisi tavoittaa esimerkiksi flyereilla hotelleissa, matkailuneuvonnoissa tai muissa tiloissa missä matkailijat liikkuvat. Lisäksi esityksen olisi hyvä löytyä paikkakunnan tapahtumakalenterista. Tapahtumasta tulee olla helposti löydettävissä tietoa englanniksi. Usein unohtuu esimerkiksi kertoa tarkemmin missä esityspaikka sijaitsee. Ei riitä, että kertoo esityksen olevan tietyssä teatterissa, vaan kerrottava missä teatteri sijaitsee ja miten sinne pääsee. Matkailija kun ei tunne paikkojen nimiä. Lisäksi lippujen ostaminen pitäisi tehdä mahdollisimman helpoksi, oli se sitten verkkokaupasta tai vaikka hotellin vastaanotosta."

Molemmat haastateltavat toteavat kuitenkin, että leijonanosa myynnistä tapahtuu yhä etukäteen. Sisällöntuottajien – myös taidepuolelta – on elintärkeää tiedostaa tämä. "Hirveän pitkä polku on vielä siinä, että ymmärretään matkailun aikajännettä", Martikainen tuumii, "ja se on tosi ongelmallista. Nyt jos haluaisi tuotteen vuodelle 2019, se pitäisi laittaa jo myyntiin. Pitäisi olla tuotteensa kanssa ajoissa, jotta se pystyy olemaan järjestelmässä niin kuin järjestelmä tällä hetkellä vaatii ja ajattelee. Kun matkailija hyppää lentokoneeseen, hän tietää tarkasti mitä hän tulee tekemään matkansa jokaisena päivänä. Ei hän enää etsi paikkakunnalle saavuttuaan ohjelmaa. Se on tutkittu juttu. Matkanjärjestäjä ei myöskään uskalla lähteä myymään ja markkinoimaan tuotetta, jos ei ole varmuutta siitä, että tuote syntyy. Silloin taiteilijan pitäisi pystyä hankkimaan vaikkapa hankeraha, joka taas on usein lyhykestoinen, korkeintaan vuoden, vaikka sen pitäisi olla vähintään kolme vuotta. Tällaista matkailijoille tarjottavaa tuotetta markkinoitaisiin nyt, vuoden päästä tehtäisiin ja kahden vuoden päästä sitä voisi tehdä niin, että siellä olisi ihmisiäkin."

Kuulostaa tutulta. Jotkut ovat saaneet kokea Martikaisen latelemat totuudet kantapään kautta.

Johtopäätökset: kohti utopiaa

» Jos yrittäisin uudestaan, niin jonkinlaisen yhteistyökuvion siihen rakentaisin. Pitäisi pystyä kehittämään toimiva konsepti, ja siksi pitäisi olla useampi toimija jakamassa riskiä, koska ei se välttämättä vielä toisellakaan yrittämällä osu ihan nappiin. Esityksenä juttu oli juuri sellainen, mitä ihmiset näyttivät haluavan ja sen mukaan se suunniteltiin.

Ehkä matkailun ja teatterin välisen yhteistyön pitäisi alkaa jostain pienemmästä, jostain mistä päästäisiin samalle aaltopituudelle. Nyt törmätään liian usein siihen, että molemmat katsovat asiaa omista näkökulmistaan, mutta kunnan kohtaamista ei tapahdu.

Monesti mielikuva menee siihen, että yhteistyö syntyy, kun teatteri lähettää paikalle näyttelijöitä, vaikka kenties voisikin alkuun olla hedelmällisempää lähteä esimerkiksi dramaturgin kanssa miettimään vaikkapa kelkkasafarin dramaturgiaa, kirjoittaa siitä jokin elämys, jolloin se voisi kehittyä konseptina eksponentiaalisesti. Tällaista osaamisen nivoutumista ja hyödyntämistä.

Pelkkä jonkin toteaminen hyväksi tai laadukkaaksi ei riitä. Jostain siihen markkinointiin pitää pystyä rahaa kaivamaan – tai sitten tehdään valinta, ettei kulttuuriin tässä vaiheessa panosteta. Minusta se olisi sikäli huono valinta, kun Rovaniemessä on kaupunki- ja kulttuurimatkailukohteena hyvääkin potentiaalia. Sen lisäksi että joulu-konsepti menee hyvin, täällä voisi tulevaisuudessa olla vaikka mitä, mitä turistit tulevat katsomaan ja kokemaan. - Jussi Olavi Jokinen

Mielenkiintoinen havainto oli, että haastatellut matkailun ja teatterin ammattilaiset pysyttelivät jopa unelmissaan varsin tukevasti jalat maassa, mitä tuli alojen yhteistyöhön. Kenties aiemmat hedelmättömät neuvottelut tekevät fantasioistakin maltillisia, kenties talouden realiteetit pysyvät turhankin hyvin mielessä. Matkailun toimijat pyrkivät luomaan verkostojaan, suomalainen teatteri puolestaan on maailmanlaajuisesti uniikki ilmiö. Paikallisuus nähdään suurena mahdollisuutena ja kiinnostuksen herättäjänä, elämysten synnyttäjänä, mutta sitä ei vielä ole osattu valjastaa kunnolla kulttuurimatkailun hyödyksi. Yhteyksiä tekijöiden kesken luodaan, ideoita sinkoilee, mutta järjestelmällisyys ja pitkäjänteisyys usein puuttuvat.

Tavoitteet on määriteltävä tarkemmin. Molemmiin puolin on tiedostettava monipuolisen osaamisen ja kokemuksen koko kirjo ja sieltä kumpuavat mahdollisuudet. Tieto ei saa jäädä hiljaiseksi. Kuningasideat odottavat vielä keksijöitään.

Jussi Olavi Jokinen saakoon viimeisen sanan, kantapään kautta oppineena:

» On hyvä, että asiasta puhutaan ja tutkimusta jatketaan. Paljon on kehittämistä, paljon potentiaalia, mutta paljon myös haastetta. Paljon on opittavaa, ennen kuin saadaan asia lyömään läpi. Puhua pitää enemmän, lisää pitää löytyä pöytiä, joiden ääressä matkailun ja kulttuurin edustajat käyvät keskusteluja - etsien aitoja synergioita.

Lähteet

- Paasonen Sarianne. 2018. Haastattelu 30.10.2018.
Barria Noora. 2018. Haastattelu 27.11.2018.
Jokinen Jussi Olavi. 2018. Puhelinhaastattelu 28.11.2018.
Jarkko Annukka. Vastaukset kyselyyn.
Martikainen Joonas. Haastattelu.
Vasara, V. 2018. [Poron lento uhkaa loppua](#). Lapin kansa 8.3.2018.

Mielenvirkistystä kulttuurista. Kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana

Soronen Jaana

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Soronen, J. 2019. Mielenvirkistystä kulttuurista. Kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011876>.

Suomen yli 180 kansalaisopistoa tarjoavat vuosittain tuhansia kulttuuritapahtumia: taidenäyttelyitä, konsertteja, teatteriesityksiä ja paljon muuta. Mikä on kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana?

Elämme julkisorganisaatioissa muutoksen aikaa. Julkisten palvelujen kehittäminen on ajankohtaista kunta-, alue- ja palveluorganisaatioissa ^[1]. Monessa kunnassa on käynnissä uuden kuntastrategian eteenpäin vieminen. Lisäksi maakunta- ja sote-uudistukseen on valmistauduttu eri sektoreilla. Tässä artikkelissa tarkastelen kansalaisopistojen roolia kulttuuripalvelujen tuottajana. Vuonna 2008 julkaistussa Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän selvityksessä ^[2] avattiin näkökulmia kansalaisopistojen rooliin yhteiskunnallisena vaikuttajana ja kulttuurisena toimijana. Nykytilannetta kartoitin lähettämällä kyselyn "kansalaisopistot kulttuuripalvelujen tuottajina" kansalaisopistojen rehtoreiden ja apulaisrehtoreiden Facebook-ryhmään. Sain kymmenen vastausta eri puolelta Suomea. Vastausten perusteella kansalaisopistojen merkitys kulttuuripalvelujen tuottajina vaihtelee alueellisesti ja paikallisesti.

KUVA: Kansalaisopistot, työväenopistot ja aikuisopistot ovat tarjonneet sivistys- ja kulttuuripalveluja 120 vuotta. Kuvassa esite Riihimäen kansalaisopistossa järjestetystä kirjallisuusmatineasta vuodelta 1949 (kuva: Soronen Jaana)

Suomessa toimii yli 180 kansalaisopistoa. Näistä 130 opistoa tarjoaa taiteen perusopetusta eri ainealueissa. Pääasiassa oppilaitosten toiminta perustuu kurssitoimintaan ja opetukseen. Koska kansalaisopistot tarjoavat taito- ja taideaineiden opetusta, on luontevaa, että tämä toiminta tehdään näkyväksi erilaisten kulttuuritapahtumien muodossa. Kädentaitojen opetusta tarjotaan kansalaisopistoissa eniten, 23 % koko kurssitarjonnan määrästä. Seuraavaksi eniten tarjotaan musiikin kursseja 19 %. Kuvataiteiden kursseja tarjotaan 10 % ja teatterin sekä tanssin kursseja yhteensä 6 %. Painotukset vaihtelevat paikkakunnittain. ^[3]

Kansalaisopistojen toiminta ja kuntien oma kulttuurituotanto nähdään erillään, vaikka kansalaisopisto on usein monen kulttuuritapahtuman suora tai välillinen mahdollistaja. Kansalaisopistojen toimintaa ohjaa laki vapaasta sivistystyöstä ja taiteen perusopetusta tarjoavien oppilaitosten osalta lisäksi laki taiteen perusopetuksesta. Miten nämä lait asemoituvat lakiin kuntien kulttuuritoimesta?

- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta ([728/1992](#) 1§ ja 2§) määrittää, että kunnan tehtävänä on edistää, tukea ja järjestää kulttuuritoimintaa kunnassa. Kunnan tehtävänä on myös järjestää kunnan asukkaille mahdollisuuksia taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla. Kulttuuritoiminnalla tarkoitetaan tässä laissa taiteen harjoittamista ja harrastamista, taidepalvelusten tarjontaa ja käyttöä, kotiseututyötä sekä paikallisen kulttuuriperinteen vaalimista ja edistämistä.
- Laki vapaasta sivistystyöstä ([632/1998](#) 1§) määrittää, että vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävä kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus.
- Laki taiteen perusopetuksesta ([633/1998](#) 1§ ja 5§) määrittää, että taiteen perusopetus on tavoitteellista tasolta toiselle etenevää ensisijaisesti lapsille ja nuorille järjestettävää eri taiteenalojen opetusta, joka samalla antaa oppilaalle valmiuksia ilmaista itseään ja hakeutua asianomaisen taiteenalan ammatilliseen ja korkea-asteen koulutukseen. Taiteen perusopetuksen yhteydessä voidaan järjestää myös muuta taiteen edistämiseen liittyvää toimintaa. Opetushallitus päättää taiteenaloittain taiteen perusopetuksen tavoitteista ja keskeisistä sisällöistä opetussuunnitelman perusteissa.

Kansalaisopiston rooli, arvot ja odotukset kulttuuritoimijana

Millaisena nähdään kansalaisopistojen rooli kulttuuripalvelujen tuottajana? Kansalaisopiston tehtävä nähdään nyt ja tulevaisuudessa kunnan sivistysroolin vahvistajana. Toiminnallaan opistot tukevat kuntien hyvinvointiroolia sekä osallisuus- ja yhteisöroolia ^[4]. Laadukkaat sivistys-, kulttuuri ja kirjastopalvelut ovat osa kunnan roolia alueen elinvoiman kehittämisessä ^[4]. Kansalaisopistot täydentävät kunnan tai toiminta-alueensa kulttuuritarjontaa tuottamalla erilaisia tapahtumia, taidenäyttelyitä, konsertteja, teatteriesityksiä ja paljon muita tapahtumia ^[3]. Jos kunnassa ei ole kulttuuritoimea, opiston rooli korostuu entisestään. Tämä rooli kyselyn muutamassa vastauksessakin tuli esiin.

Valtakunnallisella tasolla Opetus- ja kulttuuriministeriön ^[4] kulttuuripolitiikan strategiassa esitetään ministeriön alueellisiksi suuntaviivoiksi kolmea strategista kehittämisehdotusta. Ensimmäisenä tavoitteena on vahvistaa luovia aloja ja alueellista kulttuuriyrittäjyyttä. Kehitetään luovan työn ja tuotannon mahdollisuuksia. Toisena tavoitteena on parantaa kulttuuripalveluiden saatavuutta alueellisesti ja paikallisesti. Näkökulmana osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin. Kolmantena tavoitteena on kehittää alueellista tietoperustaa päätöksenteon tukena ja lisätä strategista yhteistyötä alueiden kanssa. Toiminnalla pyritään takaamaan kulttuurin perusta ja jatkuvuus.

Kyselyn perusteella kansalaisopistot mainitaan toimijana kunnan kulttuuriohjelmassa tai -strategioissa hyvin vaihtelevasti. Osa oppilaitoksista on yksityisiä toimijoita, joten keskustelua ei välttämättä ole kunnan kulttuuritoimen kanssa ja kansalaisopistot jäivät helposti oppilaitosstatuksensa vuoksi sivuun kulttuuritoimijoiden viestinnästä ja yhteistyöstä.

- » Olemme opetusorganisaationa usein hieman sivussa kulttuuripuolen toimijoiden viestinnästä ja yhteistyöstä. Ensi sijassa olemmekin oppilaitos, mutta merkityksemme kulttuurin tuottajana ja mahdollistajana usein unohtuu kulttuuritoimijoiden keskuudessa. (Hyvinkään Opisto)
- » Yhteistyötä kulttuuritoimen kanssa. Opisto on yhteistyökumppani esimerkiksi konserttien järjestämisessä, koska kuorot toimivat opiston alaisuudessa. (Lopen opisto)
- » Toivoisin, että kulttuuripalveluiden tuottamiseen voisi saada hieman taloudellista tukea tarvittaessa. Kulttuuriavustusten hakeminen ei ole mahdollista opistolle tai sen alaisuudessa toimiville ryhmille. Kunnan kulttuuripalveluiden tehtävänä olisi mielestäni ennemminkin toiminnan mahdollistaminen ja tukeminen. Kulttuuria tuottavia tahoja on kunnassa useita, kaikki opistot ja yksityiset toimijat, joten kunnan ei itse tarvitsisi laittaa paukkuja tapahtumien järjestämiseen vaan toimia ennemminkin taustatukena ja kokoavana voimana. (Nurmijärven opisto)
- » Olisi hyvä, jos kunnatkin pystyisivät ennakoimaan paremmin tulevat kulttuuritapahtumansa niin, että opisto voisi tuottaa niihin nykyistä enemmän sisältöä. Yhteinen työntekijä/suunnittelija kulttuuritoimessa ja opistossa edistäisi varmastikin asiaa. (Järvilakeuden kansalaisopisto)
- » Kunta voisi huomioida opiston roolia kulttuuripalveluiden tuottajana enemmän, koska kunnassa ei ole muita kulttuuripalveluiden tuottajia. Myös yhteistyötä lähikuntien kulttuuripalveluiden tuottajien kanssa olisi kasvatettava. (Hausjärven kansalaisopisto)

Kuntien arviot eri toimijoiden osuuksista kunnan kulttuuritoimessa vaihtelevat peruspalveluiden arvioinnin mukaan. Kulttuuritarjonnassa ja taiteen perusopetuksen tarjonnassa, kysynnässä ja saavutettavuudessa on merkittäviä alueellisia eroja maakunnittain. Harvemmin asutuilla seuduilla saavutettavuus kulttuuripalveluissa on erityisen haastavaa. ¹⁴¹

Osallistaminen ja osallistuminen kulttuuripalvelujen tuottamiseen

KUVA: Kansalaisopistot tarjoavat monipuolisesti taito- ja taideaineiden opetusta. Opetuksen tavoitteena on myös kulttuuriperinnön siirtäminen sukupolvelta toiselle. Kuva taiteiden yön tapahtumasta Riihimäen kansalaisopistolla (kuva: Soronen Jaana)

Valtion kulttuuripoliittinen tehtävä on luoda edellytyksiä kansalaisten osallisuudelle ja osallistumiselle kulttuuriin ^[4]. Tässä yhteydessä tarkoitetaan laajemmin yksilön kulttuuristen perusoikeuksien toteutumista, mutta myös taide- ja kulttuurikasvatusta sekä -opetusta. Kulttuurilla on merkitystä asukkaiden osallisuuden ja aktiivisuuden lisäämisessä sekä ylläpitämisessä. Tulevaisuuskuva näyttyy mahdollisuutena vahvaan alueelliseen kulttuuripolitiikkaan. ^[4] Kansalaisopistojen toiminta lisää aktiivista kuntalaisuutta, yhteisöön kuulumisen tunnetta ja aktivoi toimimista oman lähialueen hyväksi ^[5].

Kansalaisopisto tuo kuntaan elinvoimaa ja hyvinvointia. Kunta tarvitsee asukkaita, jotka ovat kiinnostuneita edistämään toiminnallaan kunnan elinvoimaisuutta sekä vaikuttamaan asioihin mielipiteillään ja teoillaan. Mielekkäät sosiaaliset kohtaamiset edistävät hyvinvointia. ^[6] Kansalaisopistojen toiminta nähdään kyselyn perusteella yhteisöllisyyden ja sosiaalisten kohtaamispaikkojen mahdollistajana. Opistojen järjestämät tilaisuudet ovat yleensä ilmaisia.

» Merkittävä ilmainen kulttuuripalveluiden tuottaja ja yhteisöllisyyden luoja. Opiston tilaisuudet ovat lähes kaikki ilmaisia, koko perheen tapahtumia. Haluamme paitsi tarjota opiskelijoillemme tavoitteellista toimintaa, jossa esiintymiset ovat hyvä motivaattori, myös perheille mahdollisuuden tulla yhdessä nauttimaan oman kylän toiminnasta. (Jokelan opisto)

Suomen kansalaisopistot tuottavat vuosittain tuhansia kulttuuritapahtumia (taulukko 1). Kansalaisopistojen lukuvuoteen mahtuu monenlaista ohjelmaa: Teatteriesityksiä, operettia, musikaaleja, musiikkiesityksiä, yhteislaulutilaisuuksia, lausuntaa, taito- ja taideaineiden näyttelyitä, tanssiesityksiä ja paljon muuta. Koska opistojen toiminta kulttuuripalvelujen tuotantoprosessissa on usein välillistä, on vaikea arvioida todellista yleisömäärää. Opistot antavat resurssit toiminnan harjoittamiseen, mutta muu taho järjestää tapahtuman tai konsertin. Tästä hyvänä esimerkkinä kuorojen toiminta. Kuorot järjestävät esiintymiset itsenäisesti ja hallinnoivat mahdollisesti oman yhdistyksen kautta toimintaa. Kuoro harjoittelee lukuvuoden aikana ja opisto maksaa sovitun tuntimäärän kuoronjohtajalle palkkaa. Myös taideryhmät saattavat itsenäisesti järjestää näyttelytoimintaa ja opisto osallistuu sovitusti näyttelyresursseihin.

TAULUKKO 1. Kyselyyn vastanneiden kansalaisopistojen arvio kulttuuritapahtumista ja yleisömäärästä vuodessa. Luvut ovat suuntaa antavia. Yleisömäärää on vaikea arvioida, koska kansalaisopistojen toiminta kulttuuripalvelujen tuotantoprosessissa on usein välillistä

Opisto	Kulttuuritapahtumia vuodessa	Arvio yleisömäärästä vuodessa
Nurmijärven opisto	60	5 000
Posion kansalaisopisto	3	200
Jokelan kansalaisopisto	12	600
Järvilakeuden kansalaisopisto	10	3 200
Porvoon kansalaisopisto	3–5	700–1 500
Hyvinkään opisto	15	2 000
Lopen opisto	3	150
Hausjärven kansalaisopisto	7	140
Helsingin aikuisopisto	25–30	1 000–1 300
Kivalo-opisto	10	satoja

» Omia tapahtumia vuodessa kaikkineen kymmenkunta. Esimerkiksi omalla alueellamme annamme resursseja sekä harrastajateatterien että musiikkiryhmien ohjaajan palkkaan. Opisto ei kuitenkaan välttämättä (ja enimmäkseen ei) ole itse järjestämässä tilaisuuksia niinkään paljon. Omasta mielestäni tärkein avaus on ollut paikalliselokuvan tekeminen, sillä elokuva sai poikkeuksellisen paljon katsojia. Muuten opiston rooli kulttuuritapahtumien suhteen on mielestäni ensisijaisesti välillinen: eli opisto antaa ohjaajan ja joku muu toimii kulttuuritapahtuman tuottajana. (Järvilakeuden kansalaisopisto)

» Olemme mahdollistaja kuntalaisen omaan kulttuurituotantoon. Emme ole se näkyvin kulttuuripalveluiden tuottaja, mutta varmasti monen kuntalaisen näkökulmasta merkittävä ja arvokas. Haaste on se, että olemme merkittäviä nimenomaan asiakkaidemme keskuudessa. Kuitenkin suhteellisen näkymätön heille, jotka eivät palveluidemme äärelle ole vielä löytäneet. (Hyvinkään Opisto)

Keskeiset julkiset palvelut ovat muutoksessa ja haasteiden edessä. Vaaditaan parempaa palvelua pienemmillä resursseilla. Tämä vaatii toimintatapojen muutosta kaikilla sektoreilla. Palveluiden kehittämisen verkostot toimivat alustana yli hallintokuntien toimivalle yhteistyölle ja vuorovaikutukselle. Toiminta luo parhaimmillaan arvoa asiakkaille ja osallistavat asiakkaita. ^[1]

Kuten kaikessa toiminnassa, resurssit ovat keskeinen lähtökohta toiminnan toteuttamiseksi. Usein ensin puhutaan taloudesta eli rahasta ja hyödyistä, joita rahalla saa. Kansalaisopistojen hyötyjen taloudellisia vaikutuksia on vaikea arvioida, koska toiminta luokitellaan nonformaaliksi eli tutkintoja tuottamattomaksi koulutukseksi. Kansalaisopistojen tuottamien palvelujen hyvinvointivaikutuksia on pyritty tuomaan näkyväksi arvottamalla vaikutuksia ^[7]. Opetusministeriö toi toimenpide-ehdotuksessaan jo vuonna 2010 ^[8] esiin, että

hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen on tärkeä osa kunnan toimintaa. Näin ollen kulttuurin hyvinvointia ja terveyttä edistävät tavoitteet tulisi sisältyä kuntastrategiassa ja huomioida osana budjetin valmistelua.

KUVA: Taiteiden yön tapahtuma Riihimäen kansalaisopistolla. Kuvataideopettaja Rauni Koivisto maalaa ja sanataiteilija, kuvataidekurssilainen Heidi Halonen kirjoittaa runoa maalausprosessin aikana. Taustalla esillä kuvataidekurssilaisten töitä (kuva: Soronen Jaana)

Kulttuuritapahtumiin osallistuminen ei ole pelkästään taiteiden ja kulttuuripalvelujen kuluttamista. Se on osallistumista, kanssakäymistä ja erilaisten ryhmien kohtaamista. Kulttuuritoimintojen lisätuotteena syntyy sosiaalista pääomaa [\[2\]](#). Taide tuottaa useiden tutkimusten valossa hyötyjä, niin yksilö- kuin yhteisötasolla. Kansalaisopistot ovat niitä toimintaympäristöjä, joiden tehtävänä on tukea hyvinvointia, yhteisöllisyyttä ja

osallisuutta. New York Times julkaisi ^[9] jouluaattona 2018 jutun, jossa pohti Kauniaisten kaupungin asukkaiden onnellisuuden ja tyytyväisyyden reseptiä. Toimittaja nosti esiin kansalaisopiston merkityksen ja aikuisten mahdollisuuden kehittää itseään. Lehtijutussa amerikkalaistoimittaja ihasteli Kauniaisten kansalaisopiston tarjontaa ja edullisia kurssimaksuja. Kansalaisopistossa voi maalata ikonin, kutoa mattoa, laulaa kuorossa tai vaikkapa joogata. Kansalaisopistossa voi tehdä kaikkea, mistä ihmiset ovat kiinnostuneet, lehtijutussa todetaan.

Kansalaisopistoissa on töissä ammattitaitoinen ja omasta opetusaineestaan innostunut henkilöstö. Usein taito- ja taideaineiden opettajat toimivat itse aktiivisesti taiteilijoina. Kuten Porvoon kansalaisopistosta todetaankin, että "Eipä sitä muuta kuin taloudellista tukea aina kaivata, muu hoituu kyllä sitten ammattitaidolla."

KUVA: Käsitepilvi kansalaisopistojen kulttuuritapahtumista. Kansalaisopistojen ehkä tärkein vuosittainen tapahtuma on kevätnäyttely, jossa taito- ja taideaineiden ryhmät esittelevät lukuvuoden aikana tehtyjä töitä

Lähteet

- ^{^ abc}Jyrämä, A. & Mattelmäki, T. 2015. (toim.) Palvelumuotoilu saapuu verkostojen kaupunkiin. Verkosto- ja muotoilunäkökulmia kaupungin palvelujen kehittämiseen. Aalto-yliopiston julkaisusarja Taide+muotoilu+arkkitehtuuri 1. Hakupäivä 8.4.2019. https://shop.aalto.fi/media/filer_public/48/47...
- ^{^ ab}Keto, I. & Takamaa, M. 2008. Kansalaisopiston aika, paikka ja merkitys yhteiskunnassa. Selvitys kansalaisopistoista alueensa kulttuuritoiminnan kehittäjinä. Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän julkaisu 1. Hakupäivä 8.4.2019. http://www.maaseutupolitiikka.fi/files/521/YTR_1_08.pdf
- ^{^ ab}Kansalaisopistot.fi. 2019. Kansalaisopistot pähkinänkuoressa. Hakupäivä 8.4.2019. <https://kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot-pahkinankuoressa/>
- ^{^ abcde}Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2018. Taide ja kulttuuri osana alueiden kehitystä. Näkymä vuoteen 2025. Opetus- ja kulttuuriministeriön julkaisuja 20. Opetus- ja kulttuuriministeriö: Helsinki. Hakupäivä 8.4.2019. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160801/OKM_20_2018.pdf
- [△]Manninen, J. 2018. Kansalaisopiston aikuisopiskelijat luokkakuvassa. Kansalaisopiston merkitys kuntalaisille ja kunnalle. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 3. Hakupäivä 8.4.2019. <https://kansalaisopistojenliitto.fi/wpcontent/uploads/2018/09...>
- [△]Kansalaisopistojen liitto. 2017. Kansalaisopisto kunnan voimavarana. Idea- ja tietopaketti päättäjälle kunnan ja kansalaisopiston yhteistyömahdollisuuksista. Helsinki. Hakupäivä

- 8.4.2019.
<http://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2017/11...>
7. [^](#)Manninen, J. 2015. Suomi nousuun sivistystyöllä. Kansalaisopisto-opiskelun tuottamien hyötyjen taloudellinen merkitys – esitutkimus. Kansalaisopistojen liiton julkaisuja 2. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://kansalaisopistojenliitto.fi/wp-content/uploads/2016/01...>
  8. [^](#)Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Helsinki. Hakupäivä 8.4.2019.
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/75612>
  9. [^](#)Kingsley, P. 2018. It's Cold, Dark and Lacks Parking. But Is This Finnish Town the World's Happiest? New York Times 24.12.2018. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://www.nytimes.com/2018/12/24/world/europe...>

Digisti parempi markkinointisuunnitelma

Peltoniemi Jukka-Pekka, Sipilä Timo, Söder Inga

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Peltoniemi, J.-P., Sipilä, T. & Söder, I. 2019. Digisti parempi markkinointisuunnitelma. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011877>.

Kaikki tiet vievät digiin. Oma karriääri täytyy olla kirkas, kun kulttuurialan pientoimija astuu digitaaliseen markkinointimaailmaan – mahdollisuuksien ja sudenkuoppien maailmaan. Oulun Musiikkijuhlien toimitusjohtaja Maija Perola pitää tärkeänä, että markkinointi on suunniteltua ja korkeatasoista. Pientoimijan, kuten artistin, pitää myös osata jakaa voimavaransa järkevästi. Perola paaluttaa, että ennen ensimmäistäkään postausta artistin pitää mieltä hyvin tarkasti oma karriääri ja toimia sen mukaan.

KUVA: Rawpixel.com/Shutterstock.com

Digitaalinen markkinointiympäristö on täynnä mahdollisuuksia, mutta toisessa piipussa heiluu varoittava sormi, mikäli some-käyttäytyminen ei perustu rehelliseen ja aitoon omaan itseensä. Oulun Musiikkijuhlien toimitusjohtaja **Maija Perola** painottaa digitaalisessa viestinnässä kaiken lähtevän siitä, että artistin oma karriääri on hänelle itselleen äärimmäisen selvä. "Kun artisti miettii uraansa, pitäisi sektoria osata kaventaa. Kaventamisen kautta se vasta laajentuu. Näin erotut ensin massasta."

Markkinointimateriaalin pitää olla selkeää ja laadukasta. "Pitää olla ajankohtaiset markkinointitekstit, joissa ei kannata viestiä itsestensä yli. Artistin viestintä täytyy olla faktaa sillä hetkellä. Usein sorrutaan nimittämään kaikkia tähti- tai huippuartisteiksi. Huippuuden käsite häviää", Perola hoksauttaa. "Nykyään on myös suhteellisen helppoa tehdä markkinointimateriaalia laadukkaasti itse. Jos esimerkiksi promokuvat,

markkinointitekstit ja muu markkinointimateriaali eivät ole kunnossa, ei artisti vaikuta olevan kiinnostunut urastaan. Jos et osaa itse, voit aina pyytää apua."

Miten saat viestisi perille?

Jos sinulle heitetään kymmenen tennispalloa yhtä aikaa, saat tuskin yhtäkään kiinni. Jos sinulle heitetään yksi pallo tarkasti, nappaat siitä taatusti kopin. Tästä on kyse viestinnässä. Mieti mitä, kenelle ja miten. Viestin muotoilu alkaa siitä, että rajoitat kerralla viestittävien asioiden määrän yhteen [\[1\]](#). Kiteyttämisen taito kertoo, että olet hahmottanut olennaisen. Viestintäosaamisesta voi muodostua todellinen hunajapurkki, sillä yhä suurempi osa talouden tuotantotekijöistä on nykyään aineettomia: ideoita, ajatuksia, brändejä, konsepteja ja toimintamalleja tai vaikka artisteja. Näiden aineettomien elementtien konkretisoinnissa taitavalla viestinnällä on suuri rooli [\[1\]](#).

Digitaalisen ympäristön trendi on avoimuus. Ihmiset arvostavat läpinäkyvää ja rehellistä toimintaa. Feikki paljastuu nopeasti. Mitä voimakkaamman tunnejäljen viestisi jättää, sitä pidempään se muistetaan ja sitä helpompi ihmisten on kertoa siitä eteenpäin [\[1\]](#). Joka sekunti lähetetään maailmassa lähes kolme miljoonaa sähköpostia, tehdään reilut 70 000 Google-hakua ja lähetään 7 000 twiittiä [\[2\]](#). Tässä kaaoksessa ei auta kuin suunnitelmallisuus.

"Ajoita markkinointisi hetkiin, jolloin sinulla on mahdollisuus isompaan huomioon esimerkiksi kilpailun tai muun näkyvyyden kautta, levyn valmistumisen tai isomman kiertueen yhteydessä – silloin, kun tapahtuu. Tällä hetkellä videot ovat suosittuja sosiaalisessa mediassa, mutta liian pitkiä ei kannata tehdä. Videoiden yhteyteen on hyvä laittaa myös tekstiä, jolloin artistista saa halutessaan lisäinfoa", Maija Perola neuvoo. Kannattaa myös miettiä, mikä on ihmisten mediakärsivällisyyden taso tänä päivänä. Jos videosi ei herätä mielenkiintoa kymmenessä sekunnissa, alkaa kuluttajan sormi suunnistaa jo x-napille.

Yhdysvaltalaisen PR Smithin kehittämä SOSTAC-malli auttaa erottumaan digipuolen viestitulvassa. Sosiaaliseen mediaan astuvan muusikon, poliitikon, koomikon tai kenen tahansa mikon on mietittävä viestinsä keskeinen kohderyhmä, sisältö, keinot, kanavat ja aikataulu. SOSTAC-malli purkautuu kuuteen osa-alueeseen. S (situation analysis) tarkoittaa nykytilanteen analyysia kuluttajan silmin. O (objectives) on tavoitteet eli minne haluat päästä. S (strategy) eli suunnitelma kertoo, miten pääset tavoitteeseesi. T (tactics) on strategian yksityiskohdat eli työkalut. A (actions) on taktiikoiden yksityiskohdat, kuten kuka tekee mitäkin ja milloin. Viimeisenä on C (control) eli tulosten analysointi ja siinä käytettävät mittarit [\[3\]](#).

KUVA: Musikon markkinointimix digitaalisessa ympäristössä voi näyttää esimerkiksi tältä. Kotipesänä voi olla vaikkapa YouTube-kanava, josta liikennöidään ristiin artistin sosiaalisen media kanavien kesken. Näkyvyyttä voidaan tarvittaessa tehostaa sisältömarkkinoinnilla (blogi), Googlen hakusanamainonnalla (Adwords) tai hakukoneoptimoinnilla (SEO). Sostac tarkoittaa markkinoinnin suunnitelmallisuutta ja analytics käyttäjätiedon hyödyntämistä (kuva: Pexels.com, grafiikka: Sipilä Timo)

Maija Perola kannustaa markkinoimaan itseään myös perinteisesti käymällä itse konserteissa. "Mene aina kuuntelemaan itseäsi parempia. Keikoilta löytyy sinun kohdeyleisösi, tuottajat ja toimijat, joita sinä havittelet. Näin voit aivan sattumalta luoda kontakteja, jotka kantavat pitkälle omalla uralla."

Tunteet ja tarinat purevat

Huomion saamisessa auttaa yllätyksellisyys, kiinnostuksen ylläpitämisessä tarinallisuus ja vaikuttamisessa tunne [\[1\]](#). Viestinnällä pyritään pohjimmitaan vaikuttamaan siihen, että ihmiset muuttavat asenteitaan ja käyttäytymistään. Ei riitä, että kerrot, kuinka viikonloppuna on hyvä keikka, vaan viestinnän pitää liikuttaa ihmiset tuolle keikalle. Ernest Hemingwayn kerrotaan myyneen vauvan kengät tunteisiin vetoavalla kuuden sanan kiteytyksellä: "for sale, baby shoes, never used". Käytä siis luovuutta, joka sopii karriääriisi karriääriisi.

"Jos urasi on vielä alussa, musiikkisi markkinointi sosiaalisessa mediassa kannattaa aloittaa tapahtumista", Perola opastaa. Artistit voisivat hyödyntää Facebookin tapahtumia Perolan mielestä paljon paremmin. "Siellä tapahtumassahan se sinun kohdeyleisösi on. Tapahtumaan voi jakaa "behind the scenes" -tyylisiä keikkaan valmistautumiskuvia tai videoita. Yleisöä kiinnostaa myös muut asiat, kuin pelkkä jäävuoren huippu eli keikka. Tärkeintä olisi sitouttaa kiinnostuneita osallistumaan keskusteluun. Sen voi tehdä muun muassa osallistumalla itse kommentointiin. Silloin esiintyjät ovat osana tapahtumaa, eikä se ole pelkästään yleisön ja tapahtuman järjestäjän media. Kuulijat saa hyvälle tuulelle kommentoimalla heidän kommenttejaan."

Maija Perolan kokemuksen mukaan digimarkkinointi on järkevää aloittaa rauhallisesti. "Aluksi tapahtuma on hyvä vain laittaa näkyville ja antaa sen elää omaa elämänsä. Tieto alkaa kulkea automaattisesti kiinnostuneilta eteenpäin. Ajoittain tietysti kannattaa tarkistaa tilannetta, kuinka tapahtuma herättää kiinnostusta ja mahdollisesti kutsua muutama ihminen lisää."

Sosiaalisessa mediassa on läsnäolopakko. "Jos joku kommentoi tai kysyy tapahtumasta, kannattaa reagoida ja kertoa lisää. Samalla luodaan mielikuvia, mitä tapahtuma pitää sisällään. Kun tapahtuma lähestyy, konkreettista sisältöä on hyvä lisätä kuvien ja videoiden muodossa. Mainonta siis aloitetaan pienellä volyyymilla ja vähitellen syötetään lisää informaatiota."

Älä tinkaa laadusta

Musiikin tekemisen ja uran luomisen yläotsikoksi Perola liimaa korkeatasoisuuden. "On paljon moniosaajia ja tietyn instrumentin hallitsijoita, jotka työllistävät itsensä Suomessa hyvin. Jotta muusikko pystyisi saavuttamaan kansainvälisen uran, instrumentin hallinta täytyy olla todella korkealla tasolla. Sen lisäksi on pyrittävä keskittymään tietyn taiteellisen sektorin hallintaan. Kun lahjakas muusikko huomataan, kapeampikin sektori alkaa automaattisesti laajentua ja työtehtäviä alkaa varmasti tulla monelta suunnalta. Jos kuitenkin jo alusta lähtien yrittää tehdä kaikkea ilman selkeää suuntaa, tuskin aika riittää kehittymään muusikkona tarpeeksi korkealle tasolle."

Tärkeimmiksi ominaisuuksiksi Maija Perola nostaa tinkimättömyyden ja hyvän aikataulutuksen – olipa kyse klassisesta- tai rock-muusikosta. "Kun projekteja on vuositasolla paljon, täytyy osata jakaa voimavaroja. Sama asia pätee myös esiintymiseen itsessään. Jos keräät itsellesi liikaa tekemistä, alisuoriudut suuremmalla todennäköisyydellä. Jos olet ammattimuusikko, käytäydy sen mukaisesti." Perolan mielestä esiintyminen täytyy ajatella myös kokonaisuutena, joka alkaa ensimmäisestä kontaktista järjestäjän kanssa, jatkuen lavalle kävelystä itse esiintymiseen. "Kaikki nuo asiat muodostavat muusikon käyntikortin, olipa kyse aloittelijasta tai huippuosaajasta. Sudenkuoppana aloittelevalle muusikolle voidaan pitää liiallista esiintymisintoa, joka vie voiton kehnosta palkasta ja yhtäkkiä ollaankin siinä tilanteessa, että tarjolla on vain ilmaiskeikkoja", hän varoittaa.

Tästä syystä on tärkeää, että muusikko käy aktiivisesti kuuntelemassa muita soittajia ja erityisesti esikuviaan. "Pelkästään keskenään soittamalla ja kehumalla ei pääse pitkälle. Muusikko oppii varmasti jokaisesta eri tyylijajasta jotain uutta. Kaiken alku ja juuri on musiikista kiinnostuminen."

Rakenna karriäärillesi sopiva markkinointimix

Twitter, Facebook, Instagram, YouTube, Snapchat – onhan niitä. Ja mikä parasta, digimarkkinointi voi olla tehokasta ilman euroakaan. Digitaalinen markkinointi perustuu syvempään yhteistyöhön seuraajiesi kanssa, ja tämän yhteistyön peruspilari on kaksisuuntainen vuoropuhelu. Yhteistyö kuulijasi kanssa tehostaa parhaimmillaan kaikkia markkinoinnin osa-alueita. Vuorovaikutus parantaa brändituntemusta, mahdollistaa tehokkaamman asiakastiedon keräämisen ja lisää mainonnan tehoa. Lisäksi syvemmällä yhteistyöllä voidaan tuottaa konkreettisia kehitysideoita ja lisätä asiakkaiden sitoutumista ^[4].

Kun muusikko valmistautuu tehtäviinsä hyvin, se näkyy ja kuuluu. "Silloin aikaa ei laiteta turhaan sähläämiseen, vaan soittajan hyvä itsetunto välittyy sekä kuulijoille että kanssamuusikoille. Täytyy kuitenkin erottaa itsetunto turhasta itsetietoisuudesta. Jos tekee liian suuren numeron itsestään, se voi helposti kääntyä itseään vastaan. Alusta lähtien pitäisi uskoa siihen, mitä tekee", Perola painottaa.

Hyödynnä myös jälkimarkkinointi. Pitkät kihlat ovat tuottoisampia kuin kertamyyni. Vanhalle fanille on monta kertaa halvempaa myydä kuin uudelle, joka pitää ensin löytää ja vakuuttaa ^[5]. oit myös sisältömarkkinoida eli blogata itsestäsi oman scenesi mielipidejohtajan, mikäli se sopii karriääriisi. Kannattaa poksauttaa kupla ja valjastaa kuuntelijat ja seuraajat mukaan markkinointiin. Vuoropuhelu antaa tietoa, missä kuulijat ovat ja mitä he ajattelevat. Osallistuminen ja yhteistyö lisäävät myös taipumusta suosia ja suositella ^[4].

Lähteet

1. [^] ^{abcd} Hakala, J. 2015. Miten saan viestini perille. Helsinki: Brains.
2. [△] Internet Live Stats 2018. In 1 second, each and every second, there are... Hakupäivä 10.12.2018.
<http://www.internetlvestats.com/one-second/>
3. [△] Chaffey, D. & Smith, PR. 2017. Digital marketing excellence: Planning, optimizing and integrating online marketing. 5th ed. New York: Routledge.
4. [^] ^{ab} Salmenkivi, S. & Nyman, N. 2007. Yhteisöllinen media ja muuttuva markkinointi 2.0. 2. p. Helsinki: Talentum.
5. [△] Nokkonen-Pirttilampi, M. 2014. Pienyrittäjän markkinointiviestinnän käsikirja. Kangashäkki: Extreme Translation.

Kuinka musiikin tekijänoikeuskorvaukset tuloutetaan verkkosisältöpalveluiss(t)a?

Lappalainen Jukka

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Lappalainen, J. 2019. Kuinka musiikin tekijänoikeuskorvaukset tuloutetaan verkkosisältöpalveluiss(t)a? Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011878>.

Kun joutoaikoina, kännykkää näpelöidessä, alkaa oma uusi ja ihmeellinen musiikki soida päässä, voi sen heti tallentaa kännykän muistiin. Sovelluskaupasta voi nopeasti ostaa tarvittavia lisäohjelmia, joilla voi sävellys- ja sovitustyön saattaa valmiiksi äänityksineen ja loppumiksauksineen. Sitten kuvataan ja editoidaan hauska musiikkivideo ja teos on uploadia vaille valmis. "Missäs se nyt olikaan? ... upload... upload..." Hetkinen! Mitä jos tämä video saa satojamiljoonia katselukertoja?

KUVA: Lappalainen Jukka

Riippumattomien musiikintekijöiden ja tuottajien kannattaa selvittää, mitä on hyvä tehdä ennen upload-napin painamista. Vaikka perinteinen TV, radio ja julkiset esiintymiset ovat edelleen tärkeimmät musiikintekijöiden tulonlähteet, ovat verkkosisältöpalveluiden tuotot kasvaneet viime vuosina merkittävästi. Teoston joulukuun 2018 internet NMP-online-tilitys tuloutti tekijöilleen noin 570 000 euroa. Tilitys sisälsi muun muassa Spotifyn 2018 kesä- ja heinäkuun, YouTuben 2018 ensimmäisen neljänneksen sekä Apple Musicin 2017 viimeisen ja 2018 ensimmäisen neljänneksen tulot. Tilityksestä ei käy ilmi mikä oli kotimaisten tekijöiden osuus.

Rekisteröi teos – tee teosilmoitus!

Tekijänoikeuskorvausten saaminen verkkosisältöpalveluissa käytetystä musiikista edellyttää edelleen ensimmäiseksi teosilmoituksen tekemistä. Tämän voivat tehdä Teostoon kuuluva säveltäjä, sanoittaja tai kustantaja. Teosilmoitus kannattaa tehdä heti kun musiikkiteos on luotu ja siinä on valmis melodia, sanat ja alustava sovitus. Siinä ilmoitetaan kaikki sillä hetkellä tiedossa olevat tekijät ja heidän tekijäoikeudelliset osuutensa prosentteina. Oikeuksien haltijat voivat muuttaa oikeuksia myöhemmin.

Yleinen käytäntö kevyen musiikin alalla on ollut, että säveltäjä ja sanoittaja jakavat oikeudet puoleksi eli 50 % kummallekin. Nykyään musiikkia tehdään hyvin paljon myös usean kirjoittajan yhteistyönä, jolloin tekijät jakavat ja sopivat osuudet oikeudenmukaisesti yhteisymmärryksessä keskenään. Jos teoksella on kustantaja, hänen osuutensa otetaan ensimmäisenä. Jäljelle jäänyt osuus jaetaan muiden tekijöiden kesken osuuksien mukaan. Kustantajan osuus teoksesta voi maksimissaan olla 50 %.

Teosto tilittää teoksista kertyneitä korvauksia vain jäsenilleen ja vain teoksista, joista teosilmoitus on tehty. Teostoon kannattaa liittyä, jos yhdelläkin teoksella on merkittävästi julkisia esityksiä, sillä Teoston elinikäinen liittymismaksu on 100 euroa + alv 24%.

Mikäli teoksellasi on myös muita tekijöitä, jotka eivät ole Teoston asiakkaita tai joilla ei ole sopimusta musiikin käyttämisestä YouTubeissa, tarvitset luvan myös heiltä. Lisäksi tarvitset kaikkien muiden oikeudenhaltijoiden luvat YouTube-käyttöön (esimerkiksi soittajien, videolla esiintyvien, äänitetuottajan, videon ohjaajan jne. luvat tilanteesta riippuen).

Rekisteröi äänite – täytä Gramexin ääniteilmoitus

Kun musiikkiteoksesta tehdään äänite, täytyy äänitteen tuottajan ensiksi hakea sille tallennuslupa NCB:ltä (Nordisk Copyright Bureau) ja maksaa tallennuslupakorvaus mikäli kyseessä on CD, DVD tai vinyylilevy. Jos haet lupaa itse tekemällesi musiikille, maksat tallennusluvasta vain hallinnointikulut [\[1\]](#).

Tallennuslupakorvaus riippuu painoksen määrästä ja verottomasta tukkuhinnasta tai suoramyyntihinnasta. Jakelijan kautta myytävästä musiikista peritään 8,712 % ja suoramyynnin korvaus on 7,4 %. Kymmenen prosenttia ensipainoksesta on tarkoitettu promoootio- tai vapaakappalekäyttöön, jolloin näistä ei peritä korvauksia.

ISRC-koodin (International Standard Record Code) yksilöllisen tuottajatunnuksen voi tilata IFPI Finland ry:ltä 50 euron arvonlisäverolliseen kertakorvaushintaan.

Valitse Music Partner

Music Partner on verkkosisältöpalveluiden yhteistyökumppani, jonka kautta musiikin digitaalisia verkkojakelusopimuksia tehdään. Yksittäinen musiikintekijä, artisti tai masterin tuottaja/omistaja ei voi tehdä Music Partner -sopimusta suoraan YouTubeen tai muiden digitaalisten palveluiden, kuten Spotifyn kanssa. Siksi musiikintekijällä, artistilla tai pienellä levy-yhtiöllä täytyy olla sopimus aggregaattorin tai major levy-yhtiön kanssa musiikin digitaalisesta jakelusta, jos musiikkia julkaistaan YouTubeissa ja sen käytöstä halutaan myös Teosto-korvausta [\[2\]](#).

Music Partnerit, aggregaattorit hinnoittelevat jakelun sen mukaan mitä verkkosisältöpalveluja halutaan mukaan, kuinka laajaa jakelu on ja mitä muita aggregaattorin lisäpalveluja haluaa käyttää. Kannattaa varmistua, että aggregaattorilla on myös oikeudet YouTubeen Content ID -referenssitiedoston luomiseen.

Mikä on Content ID?

YouTube käyttää Content ID -sisällöntunnistusjärjestelmää, jonka avulla YouTube tunnistaa ja vertaa musiikintekijän luomaa sisältöä kaikkien YouTubeen ladattavaan sisältöön. YouTubeissa käytettävä teos voidaan tunnistaa silloin, kun siitä on toimitettu YouTubeelle referenssitiedosto ja teoksen tekijätiedot. Nämä tiedot YouTubeelle voi toimittaa esimerkiksi suuri ns. major levy-yhtiö tai aggregaattori, joka on YouTubeen Music Partner -kumppani [\[2\]](#) [\[3\]](#).

Facebookilla on oma vastaavanlainen Audible Magic's Content ID tunnistusjärjestelmä. Spotify käyttää perinteisempää Music Partnerin toimittamaa Label Copy-tietoa, jossa ilmoitetaan oikeuden haltijoiden tiedot. Käytännössä äänitteen tuottaja toimittaa kaikki tiedot aggregaattorille.

Teosto-korvausten saamiseksi on siis olennaisen tärkeää, että biisin YouTube-jakelusta huolehtii joko aggregaattori tai levy-yhtiö, jolla on Music Partner -status.

Miten tämä mekanismi toimii? Missä minun miljoonani viiptyvät?

Tällä hetkellä Suomen suosituimmat musiikin suoratoistopalvelut ovat YouTube ja Spotify. Spotify ei ole julkaisut mainostulojen tilitystä, mutta premium-käyttäjiltä keraamista maksuista se tilittää 70 % Music Partnereille, äänitteen oikeuden omistajille ja teoksen tekijöille ja esiintyville taiteilijoille pro rata -mallin mukaisesti. Siinä kuluttajien kuukausimaksut laitetaan samaan pottiin, josta rahat jaetaan kaikkien kuuntelukertojen mukaisessa suhteessa. Malli suosii niitä artisteja, joiden kuuntelijat käyttävät palvelua erityisen aktiivisesti – vaikka kaikki käyttäjät maksavat palvelusta saman verran ^[4].

Teoksen miljoona kuuntelukertaa ei takaa vielä tekijöille taloudellista vakautta. Anssi Kela julkaisi 2013 Levoton tyttö kappaleesta saamansa tekijäoikeuskorvaukset. Yli miljoonan suoratoistopalvelu kuuntelukerran jälkeen Kela sai korvauksia 4 400 euroa ^[5].

Yhdeksi kuuntelukerraksi lasketaan 30 sekunnin yhtäjaksoinen kuuntelu. Pitemmille teoksille ei makseta suurempaa korvausta.

YouTubessa on oma malli, joka pohjautuu tällä hetkellä suurimmaksi osaksi mainostuloihin. Premium-käyttömaksut luultavasti lisääntyvät tulevaisuudessa. Korvaus määräytyy sen mukaan, kuinka suuri merkitys musiikilla on sisällössä.

Musiikintekijät voivat kaupallistaa oman kanavan hakemalla mukaan YouTuben kumppanuusohjelmaan. Siihen pääsemiseksi kanavalla täytyy olla vähintään tuhat tilaajaa ja sen sisältöä on katsottu viimeisen 12 kuukauden aikana 4000 tuntia. Ehtojen täytyttyä voivat mainostajat ostaa videoiden yhteyteen mainos aikaa, jonka maksuista YouTube tilittää osan kanavan haltijalle ja Teoston kautta musiikintekijöille Content ID tunnistusjärjestelmän tietojen perusteella. Kumppanuusohjelmaan pääsemiseksi täytyy siis ensin luoda merkittävä määrä mielenkiintoista sisältöä, jotta omalle kanavalle saa riittävästi tilaajia.

Vaihtoehtoisesti muut sisällöntuottajat voivat käyttää tekijäoikeudella suojattua musiikkia omissa videoissaan. Tällöin Content ID -järjestelmä lähettää videon tekijälle tiedon sen sisältämästä suojatusta musiikista. Musiikin oikeuksien haltija voi päättää sen jälkeen musiikin käytöstä videossa ja mainostulojen jakamisesta.

Jos pelkästään YouTubeen ladataan yli 600 tuntia materiaalia joka minuutti, niin kuka musiikkini löytää? Pitäisikö ensin sittenkin tehdä digisti parempi markkinointisuunnitelma?

Lähteet

1. [△]Teosto. 2019. Oma musiikki verkossa. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://www.teosto.fi/tekijat/palvelut-tekijoille/oma-musiikki-verkossa>
2. ^{^ ab}Teosto. 2019. YouTuben kumppaniohjelma. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/youtuben-kumppaniohjelmat>
3. [△]Teosto. 2019. Kysymyksiä ja vastauksia YouTubesta. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://www.teosto.fi/teosto/artikkelit/faq-youtube>
4. [△]Vedenpää, V. 2018. Spotify raotti salaisuuden verhoa: käyttäjämaksut valuvat suosituimpien poppareiden taskuun – pelkkää klassista musiikkia kuunteleva tukee tietämättään Cheekiä ja Sannia. Yle Uutiset 21.2.2018. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://yle.fi/uutiset/3-10085321>
5. [△]Kela, A. 2014. Mitä hittibiisillä tienaa? Näkökulma. Teostory. Teosto. Hakupäivä 8.4.2019.
<https://www.teosto.fi/teostory/mita-hittibiisilla-tienaa>

Luovien alojen välittäjätoiminnan moninaiset muodot

Leinonen Antti J

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Leinonen, A. 2019. Luovien alojen välittäjätoiminnan moninaiset muodot. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011879>.

Akkaa Päälle tv-viihdesarja nauratti 90-luvulla koko kansaa ja suomalaisen tietoisuuteen nousivat Trio Forrester ja yhtyeen keikkamyyjä Liimatainen. Liimatainen (Petelius) järjesti orkesterille (Mäkelä, Kivinen, Vierikko) keikkoja ja kavalsi palkkiot omaan taskuunsa. Sittemmin Liimataisesta on tullut muusikkopiireissä synonyymi epärehelliselle keikkamyyjälle. Kun kuvaillaan luovien alojen välittäjätoimintaa, agenteja ja managereja, mielikuva Liimataisesta nousee herkästi monen huulille. Tv-sarjan kärjistetystä kuvaelmasta poiketen nykypäivän agentti- ja manageritoiminta ovat tosiasiasa erittäin ammattimaista ja erikoistunutta toimintaa.

KUVA: Brian A. Jackson/Shutterstock.com

Iin Illinsaareessa sijaitsevan vanhan hirsitalon pirtin ikkunoista tulvii joulukuista keskipäivän valoa. Tai ehkei tulvimisesta voi kaamosaikana puhua, mutta sen verran kuitenkin, että manageri **Kaisa Kerätär** näkee ajatella tulevaa.

Kerätär työskentelee opetusministeriön erityisavustuksen turvin luovan työn kansainvälistämiseen ja välittäjätoiminnan kehittämiseen tähtäävässä hankkeessa, jossa on mukana muun muassa Oulun

kulttuuripääkaupunkihanke. "Hankkeessa tuotetaan ja pilotoidaan ulkomaisille taiteen ammattilaisille ja muille taiteesta kiinnostuneille asiakasryhmille kulttuurimatkailun palveluita, hän kertoo.

Kerätär on luovan alan välittäjänä pieni tekijä. Hän työllistää itsensä oululaisen osuuskunnan Warian kautta ja toimeentulo on ensisijaisesti kiinni projektirahoituksista. "Eniten miellän itseni manageriksi tai tuottajaksi. Kansainvälisten projektien alullepaneminen ja rahoituksen hankkiminen freelancepohjalta sopii parhaiten luonteenlaadulleni. Osaamiseni siinä osuu parhaiten kohdalleen", hän kertoo.

Kerättären mukaan manageri tekee kehittämistyötä luovan tekijän apuna. Tuottaja on enemmän joka paikan höylä, joka pitää homman kasassa ja agentti myy. "Olen vuosien varrella päätenyt siihen, että minulla on paras mahdollisuus toimia agenttina silloin, kun joku ulkomaalainen luovan alan tekijä haluaa toimia täällä Suomessa. Tällä hetkellä myyn ja toimin tuottajana Brightonissa Englannissa asuvan **Veronica Slaterin** Suomessa vetämille valmennuksille. Hän on ainoa päämieheni tällä hetkellä. Lisäksi japanilaisen valokuvaajan **Naoko Chiban** kanssa on suullinen sopimus teosmyynnistä", Kerätär kertoo.

Luovien alojen välittäjätoiminta on toimintaa, jossa ulkoistettu asiantuntija toimii asiakkaansa hyväksi esimerkiksi sopimusasioissa. Välittäjä voi olla siis esimerkiksi agentti tai manageri, joka vapauttaa päämiehen resursseja ydinosaamisalueelleen.

Opetusministeriön hankkeen ja pienimuotoisen agenttitoiminnan lisäksi Kerätär tekee yhteistyötä Lapin yliopiston ja japanilaisen Youkobo Art Spacen kanssa tuottaen nuoria japanilaistaiteilijoita Suomeen vaihtoon. Japanilaistaiteilijat tulevat Kerättären ja hänen kumppaninsa, taiteilija **Antti Ylösen** luo lihin perehdytykseen, jonka jälkeen he opiskelevat Rovaniemellä Lapin yliopistossa. "Tämä on aika lailla toinen maailma jollekin tokiolaiselle", Kerätär naurahtaa.

Kerätär ei omien sanojensa mukaan saa yhteistyöstä varsinaista korvausta vaan kyse on enemmän kontaktien ylläpidosta ja rakkaudesta lajiin. Hänen mukaansa toimiminen osuuskunnan kautta tuntuu tällä hetkellä hyvältä, mutta luovien alojen välittäjätoiminta on paljon muutakin, josta Kerättären nautiskelema pienimuotoisuus on kaukana.

AGMA on agenttien ja managerien kattojärjestö

Kaisa Kerätär oli kymmenen vuotta sitten mukana perustamassa Luovan talouden agentit ja managerit ry:tä eli tuttavallisemmin AGMAa. Hän on osuuskunta Warian kautta AGMAN pohjoisin jäsen. Yhdistys on välittäjäyritysten kattojärjestö ja paras tapa saada kokonaiskuva kentästä on ottaa yhteys Helsingin Kruunuhakaan, jossa yhdistyksen toimisto sijaitsee.

"AGMA edustaa luovien alojen välittäjätoimijoita ja sen lisäksi pyöritämme Creative Finland nimistä hanketta, joka on luovien alojen kansallinen kehittämishanke", kertoo AGMAN johtaja **Kati Uusi-Rauva**. Hän paljastaa heti kättelyyn oululaismenneisyytensä. Uusi-Rauva opiskeli 90-luvun alussa Oulun yliopistossa kulttuuriantropologiaa ja toimi aktiivisena muun muassa Oulun Ylioppilasteatterissa. Sittemmin hän on toiminut tuottajana, ostajana, konsulttina ja agenttina muun muassa Finprolle, TeliaSoneralle sekä Suomen audiovisuaalisen alan tuottajat ry:lle. Hän kuvailee itseään luovien alojen kehittämisen sekatyönäiseksi. "Minulla on tutkijan koulutus, mutta totesin aika nopeasti, että minulla on liian nopea dynamiikka akateemisille työmarkkinoille", Uusi-Rauva kertoo.

Luovan talouden agentit ja managerit yhdistys ry AGMA edustaa yrityksiä, jotka toimivat välittäjinä kaikilla luovilla aloilla. AGMAan kuuluu 35 yritysjäsentä. AGMAN lisäksi välittäjätoimijoiden kattojärjestöjä löytyy muun muassa urheilumanagereille, musiikkialan toimijoille ja kuvataiteen puolella galleristeille. Agentti- ja välittäjätoiminta on Uusi-Rauvan mukaan nimenomaan luovien alojen keskeinen toimintatapa. Suomessa on hänen arvionsa mukaan noin 100-150 ammattimaista toimijaa. AGMAN jäsenmäärä on ollut viime vuosina reippaassa kasvussa. Agentti ja välittäjätoiminta eivät kuitenkaan ole aivan uutta. "Me kaikkien muistamme **Lasse Norreksen**, Dingon ja tän tyyppisiä menestyskeissejä, joissa managereilla on ollut merkittävä rooli", Uusi-Rauva sanoo ja heittelee ilmaan esimerkkejä kuten kuvataiteilija **Helen Schjerfbeckin** ja taidevälittäjä **Gösta Stenmanin** suhteen tai **Michelangelon** ja Vatikaanin.

Uusi-Rauvan puhe pulppuaa ja kielikuvat ovat luovia. Suomessa välittäjätoiminnan perinteillä on historiaa ainakin kuvataiteen puolella, mutta esimerkiksi kirjallisuuden välittäjätoiminta on uusi ilmiö. "Esimerkiksi kirjallisuuden agenttitoimintahan on käynnistynyt melko äskettäin käytännössä. **Elina Ahlback** Literary Agencyllä, joka on yksi meidän perustajajäsenistä, on agentit useassa maassa Euroopassa, Pohjois-Amerikassa ja Aasiassa. Suomalainen kirjallisuus on tosi kiinnostavaa tällä hetkellä", hän kertoo.

Kuten yleensä, länsinaapuri vetää tässäkin pidemmän korren. "Ruotsissa on pidemmät perinteet ja siellä on useampi kymmen kirjallisuuden alan agenttuuria, jotka ovat hyvinkin vahvoja liiketoiminnassaan. Ja he edustavat monia suomalaisiakin kirjailijoita. **Sofi Oksanen** esimerkiksi on ruotsalaisen agenttuurin tallissa, koska Suomesta ei aikanaan löytynyt agenttia hänelle", Uusi-Rauva kertoo.

Moni voi muistaa alussa mainitun **Liimataisen** tai vaikka **Laura Voutilaisen** ja Uniartist Oy:n kiistan 90-luvun alkupuolella, joka päättyi hovioikeuden päätökseen, jonka mukaan managerisopimus oli Voutilaiselle kohtuuton. "Suomessa näitä keissejä on hirveän vähän, ja sitten kun yksi keissi menee pieleen, niin ne sellaiset stereotyyppiset käsitykset ja epäilykset vahvistuvat ihan valtavasti. Kyllä tämä osabajoukko on joutunut niitä ennakkoluuloja purkamaan aika paljon. Se on historian rasite. Asennemaailma ei ole ollut välittäjien puolella", hän kertoo.

Suomi on pieni markkina-alue, jossa välittäjätoiminnan kehittyminen lähti kunnolla liikkeelle vasta kun internet kehittyi nykyisen kaltaiseksi sosiaalisine medioineen ja muine mahdollisuuksineen. Laissa välittäjätoiminnan erityispiirteitä ei ole vielä tunnustettu. "Yhdessä EU-direktiivissä agenttitoiminnan määritelmä on olemassa. Joissakin länsimaissa on olemassa tiettyjä agenttitoimijatyypilliselle roolille varattuja oikeuksia ja velvollisuuksia. Esimerkiksi USA:n joissakin osavaltioissa agenttien oikeudet ja vastuut on hyvinkin tarkasti määritelty laissa", Uusi-Rauva kertoo.

Suomessa eletään Uusi-Rauvan mukaan pienuuden illuusiassa, jota agentit ja managerit ovat purkamassa. "Olemme kiertäneet brändilisensioimisen messuja ja siellä on Roviolla ja Muumeilla isoimmat osastot. Ne ovat todella täynnä ihmisiä. Muumit ovat olleet kohta jo kahdeksankymmentä vuotta olemassa ja miten hienosti sitä brändiä on hoidettu viime vuodet kaupallisesta näkökulmasta. Meillä on niin kovatasoista kuluttajabrändeihin liittyvää osaamista Suomessa, että mun mielestä meidän pitäis lopettaa tämä mankuminen siitä, että ruotsalaiset osaa ja suomalaiset ei."

Välittäjätoiminta on erikoistunut ammattiala

Välittäjätoiminnan voi jaotella kahteen osa-alueeseen; immateriaalioikeuksien kaupallistamiseen sekä palveluiden ja tuotteiden välittämiseen asiakkaalle. Jaottelua voi tehdä myös kaupallisten ja taiteellisten alojen kesken. "Kun puhutaan välittäjätoimijoista, ei voida puhua yhdestä toimialasta. Välittäjätoimijat toimivat kukin sillä toimialalla, jossa he sitä välittäjätoimintaa tekevät. Tämä on vähän poliittistakin sen vuoksi, että me vertaudutaan toimialajärjestöihin, kun me edustetaan tätä tiettyä joukkoa, mutta AGMA on enemmän osabajärjestö", Uusi-Rauva kertoo. Perinteinen malli on palveluiden ja tuotteiden välittäminen, jossa joko agentti toimii myyjänä, manageri muuna toiminnan tukiresurssina ja näiden molempien yhdistelmä.

Kun valokuvaajat keksivät yhdistää voimansa, syntyi Keksi

Kaksi helsinkiläisnaista, **Jenni-Justiina Niemi** ja **Natalia Baer** ryhtyivät vuonna 2008 miettimään, että jotain on tehtävä toisin. He molemmat toimivat valokuvaajina ja kollegoiden tuska sekä asiakkaiden tarpeet eivät heidän mielestään kohdanneet. "Tunnistettiin se, että kuvia ja kuvaajia tarvittiin, mutta kuvaajat pääsivät aina vähän hölmössä kohtaa muotoilemaan niitä duuneja. Monesti kuvaajat otettiin projekteihin mukaan aika myöhäisessä vaiheessa ja me koettiin, että sen kuvaajan osaamista pitäisi saada sen asiakkaan käyttöön jo aikaisemmin", Niemi kertoo.

Samaan aikaan valokuvausalalla tuskailtiin sopimusasioiden kanssa. Moni lehtitalo kiristi sopimusehtojaan talouden taantuman ja median murroksen paineessa. Myös toimeksiantojen määrä ja hinnoittelu aiheuttivat monille kuvaajille harmaita hiuksia uudessa tilanteessa. Parivaljakko näki mahdollisuuden toimia välittäjinä molempiin suuntiin ja päättivät lyödä hynttyyt yhteen. Syntyi Keksi Agency Oy. "Me löimme pöytään omat asiakkuutemme. Meillä oli aika hyvin töitä silloin. Aloimme opettamaan asiakkaille, että emme tulekaan itse, mutta tässä olisi sellainen vielä parempi kuvaaja. Saatiin tosi hyviä kuvaajia mukaan ihan alusta asti."

Kuvaajia Keksillä oli listoilla jo heti alussa viitisentoista, eikä määrä ole juurikaan kasvanut. Valokuvan rinnalle on kuitenkin tullut videokuvausta, datavisualisointia sekä visuaalisten identiteettien ja ilmeiden luomista. "Olemme myös kehittäneet omaa tuotanto-osaamista ja visuaalista suunnittelupuolta, joka on tuotu ihan strategiatasolle asiakkaiden käyttöön. Emme ole koskaan tehneet pelkästään kuvaajien agentointia vaan se on yksi ratkaisu. Me tarvitsemme kuvaajia osaksi meidän palvelujen tarjontaa, mutta meidän leipä ei ole koskaan tullut proviisioista. Provikkaa tosin kyllä otetaan myyntiin ja markkinointiin. Ensisijaisesti se on tullut siitä, että me ollaan luotu lisäarvoa ja tehty suunnittelutyötä asiakkaalle ja kuvaajat ovat olleet sitten mukana toteuttamassa niitä duuneja", Niemi valottaa yrityksen toimintamallia.

Keksi on keskittynyt etupäässä kaupalliseen valokuvaan. Journalistisempaa kuvaakin yritys on tehnyt mm. asiakas- ja aikakauslehtiin, mutta pääpaino toiminnassa on yritysviestinnässä. Niemi näkee, että toimiminen

agentuurina tekee heistä uskottavampia ja antaa paremman takeen laadusta. "Asiakkaiden ei tarvitse miettiä sitä, kenen kanssa sitä toimeksiantoa tehdään, koska kaikki meidän kuvaajat ovat saman hintaisia. Ensimmäinen viedään suunnittelua eteenpäin ja sitten mietitään kuka olisi tähän se oikea kuvaaja ja minkälainen tiimi siihen muuten muodostuu ympärille. Jos jostain syystä kuvauspäivänä kuvaaja on oksennustaudissa, niin meiltä menee sinne paikkaava kuvaaja. Tiedetään myöskin meidän kuvaajien vahvuudet ja mihin niitä ei pidä laittaa", Niemi kertoo.

Haasteena Keksiläisille on alati muuttuva media ja visuaalinen maailma, joka pakottaa kehittymään ja reagoimaan. Tulevaisuuteen katsotaan jalat maassa. "Me kasvetaan maltillisesti", Niemi kertoo, johon Baer huutaa takaa: "Me kehitetään prosesseja!"

"Meille tämä on järkevä ja toimiva malli ja tällä tavalla sen kuvaajaosaamisen pitäminen osana meidän palveluvalikoimaa on järkevää. Tämä myös asettaa tietyn paineen sille kuvaajalle, että kuvaajan pitää kehittyä", Niemi sanoo.

Keksin toiminta on tavallaan sitä perinteistä välittäjätoimintaa palveluiden ja tuotteiden välittämistä asiakkaalle, vaikka toisaalta he myyvät kuvien käyttöoikeuksia, mikä on aineetonta. Lisensiointia yrityksessä on mietitty ja kokeiltu. Niemen mukaan se ei ole edes mitenkään uusi ilmiö alalla, sillä kuvapankkeja on ollut jo pitkään, mutta jos vertaa valokuvaa vaikka kuvituksiin tai kuosimalleihin, on niitä helpompi myydä monistettuina. "Lisensioiminen tässä mielessä on osoittautunut sellaiseksi, ettei siinä ole mitään järkeä. Kaikki mitä me tehdään, tehdään asiakkaan tarpeisiin räätälöitynä, toisin kuin että tuotettaisiin jotain matskua, jota sitten yritettäisiin myydä hirveen moneen paikkaan. Se ei vain meillä toimi", Niemi sanoo.

Duudsonit ja tubettajat välittäjäbisneksessä

Tyypillinen välittäjätoimija on 1–2 hengen yritys, jonka liikevaihto pyörii 100 000–300 000 euron haarukassa. AGMA:n jäsenistössä on myös muutamia isompia yrityksiä, kuten Troot Network tai Rabbit Films. Ensimmäinen on kasvanut aivan hiljattain edustamaan tubettajia ja jälkimmäinen taas on Duudsonien luoma tuotanto- ja manageriyhtiö. "Tärkeä havainto on, että meidän jäsenistön yhteenlaskettu liikevaihto tuplaantui viime vuonna. Se oli vuonna 2017 yhteensä 28 miljoonaa euroa", Uusi-Rauva kertoo.

Kasvusta suurimman roolin kantaa Rabbit Films, muttei selitä sitä Uusi-Rauvan mukaan kuitenkaan kokonaan. Yli puolet jäsenyrityksistä tekee lisensiointia, käyttöoikeuksien myyntiä eli immateriaalibisneistä. Troot Network edustaa tubettajia ja on kasvattanut liikevaihtonsa lyhyessä ajassa jo kolmeen miljoonaan euroon. "Luulen, että toimintatapa on sellainen, että kun tulee uusi tubettaja, niin kyllä sen kaverit tai kollegat sanoo, että mene nyt ihmeessä tuon agentin tai manageriyrityksen puheille. Neuvottelueväiden kirjo on niin paljon parempi sellaisella ammattimaisella toimijalla. Siinä on sellaisia ongelmia, kuten esimerkiksi kaupalliset sopimukset, joista 16-vuotias tubettaja ei välttämättä tiedä hirveän paljoa", Uusi-Rauva kertoo.

Luovat prosessit osaksi liike-elämää

Suomen ulkomaankauppaliiton ennen muinoin tunnettu Finpro on valtion omistama yhtiö, jonka tavoitteena on viennin edistäminen. Kati Uusi-Rauva työskenteli ennen AGMAa yhtiössä luovien alojen asiantuntijana ja törmäsi pölyttyneeseen filosofiaan. "Siellä oli sellainen vanhanaikainen tapa ajatella, että kaikki mitä Suomesta viedään, viedään konteissa. Ei se vain ole niin. Monilla luovilla aloilla on sisäänrakennettuna kansainvälinen yhteistyö ja kansainväliset vaikutteet", Uusi-Rauva sanoo.

Suomen markkinat ovat pienet. Uusi-Rauvan mukaan pitää olla massaa ja täällä on liian vähän asiakkaita. "On kohderyhmiä mitkä pitää löytää riippumatta siitä, missä päin maailmaa ne ovat. Maailmalla tapahtuu hirveän nopeasti trendien nousumisia ja kuluttajakäyttäytymisten muutoksia. Silloin vaan pitää miettiä sitä, missä ne potentiaaliset kohderyhmät ovat? Ovatko ne Tampereella vai ovatko ne Osakassa?", Uusi-Rauva kysyy.

Kati Uusi-Rauva sanoo, että luovien alojen toimintatapoja pitäisi tuoda laajemmin elinkeinoelämän käyttöön. Lista luoville aloille ominaisista asioista tuntuu olevan loputon, kun Uusi-Rauva innostuu: luova ongelmanratkaisukyky, luovat prosessit, ennakkoluuloton tuotekehitys, verkostomainen toimintatapa, joka ei välttämättä perustu kasvuyrittäjyysajatukselle vaan asiantuntemuksen syventämiseen. "Tän tyyppiset toimintatavat ja luovien prosessien hyödyntäminen tuotekehityksessä tai asiakaspalvelussa ja taidelähtöiset menetelmät, niin kyllä niiden tuominen laajemmin elinkeinoelämän käyttöön on sellaisia asioita, jotka ovat meillekin AGMAssa tosi tärkeitä tällä hetkellä."

Lähteet

Kerätär, K. 2018. Haastattelu 20.12.2018.

Uusi-Rauva, K. 2019. Haastattelu 21.1.2019.

Niemi, J-J. 2019. Haastattelu 21.1.2019.

[Luovan talouden agentit ja managerit yhdistys ry AGMA](#)

[Keksi Agency Oy](#)

[Akkaa Päälle – Oikotuulet](#)

Kuinka jaksan?

Ranta Heidi

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Ranta, H. 2019. Kuinka jaksan? Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011880>.

Työssäjaksaminen ja arjen haasteet ovat vahvasti läsnä ja ajankohtaisia aiheita kirjoittajan perheessä. Teksti syntyi näiden haasteiden innoittamana ja synnytti ajatuksia omaan työssäjaksamiseen ja itsestä huolehtimiseen. Näkemyksiä aiheeseen on saatu työuupumuksensa kanssa kamppailevalta kulttuurituottajalta sekä aihetta käsittelevästä kirjasta.

KUVA: Esa Pekka Isomursu

2010-luvun haaste organisaatioiden johdolle on keksiä kuinka pitää hyvät ja tulevaisuuden kannalta sopivat työntekijät palkkalistoillaan ja kuinka niitä houkutetaan juuri meille töihin. Tällöin henkilöstön todelliset tarpeet nousevat esiin ja työntekijälle merkityksellisemmäksi asiaksi nousee toimiva, kannustava, hyvinvoiva työyhteisö eikä niinkään palkkaus. "Työhyvinvoinnin pitäisi olla yksi keskeinen osa organisaation henkilöstöstrategian suunnittelua ja toteuttamista." sanoo **Juhani Kauhanen** kirjassaan Työhyvinvointi organisaation menestystekijänä ^[1]. Näinhän se on, että hyvinvoiva työyhteisö on tuottelias, kilpailukykyinen ja

halua antaa työpaikastaan positiivisen kuvan, näin ollen panostukset työhyvinvointiin maksavat itsensä monin kerroin takaisin.

Martu Väisänen on taiteen multitaskaaja. Hän on ennen kaikkea valokuvaaja sekä tuottaja. Martu on keskellä murroskautta, jonka liikkeelle paneva voima oli uupumus, joka vei hänet pitkälle sairauslomalle. Muutos on tultava ja Martu haluaa työn sekä vapaa-ajan kulkevan oikeassa tasapainossa. Työstään nauttivalle ja siihen intohimoisesti suhtautuvalle työn ja vapaa-ajan erottaminen toisistaan ei käy noin vain. Siihen vaaditaan päätös, muutos ja tahtotila sekä vastuu itsestä. Tähtäimessä on tiivistetty, selkeä työaika. [2]

Ihmisten voimavarat elämään ja työhön muodostuvat terveydestä ja toimintakyvystä, koulutuksesta ja osaamisesta sekä arvoista ja asenteista. Ihmisen työkyky puolestaan rakentuu hänen voimavarojensa ja työn vaatimusten välisestä tasapainosta. Voimavaroihin pohjan rakentaa terveys, niin fyysinen kuin psyykinen. Muutokset tässä pohjakerroksessa vaikuttavat kaikkkeen muuhun toimintaan ja toimintakykyyn.

Keinot työn ja vapaa-ajan tasapainoon löytyvät sinusta itsestäsi. Työajattomassa taiteilijan tai tuottajan työssä on Martun mukaan kalenterimerkinnöillä sekä kännykän ja tietokoneen sulkemisella suuri merkitys. Työtä ja työtehtäviä on pystyttävä rajaamaan, jotta pääkoppa pysyy kasassa. [2]

Ihminen etsii käytännössä koko elämänsä ajan sopivaa ja toimivaa tasapainoa työn sekä omien voimavarojen suhteen. Voimavarojen muutokseen vaikuttavat muun muassa ikä, sairaudet ja lapset. Työn vaatimukset muuttuvat muun muassa alati ja yhä nopeampaan tahtiin muuttuvan kilpailun ja digitalisaation myötä. Työkyvyn ylläpitäminen vaatii työntekijältä ja esimieheltä saumatonta sekä avointa yhteistyötä, mutta työkykyyn vaikuttavat myös työntekijän ympäröivä elämä, kuten perhe ja lähipiiri. Työn ja muun elämän yhteensovittaminen on yksi keskeinen tekijä työkyvyn säilyttämisessä.

Työn rajaaminen on ensiarvoisen tärkeää. Martu muistuttaa, kuin itselleen sanoen, että työtä ei voi tehdä määrällisesti niin paljoa. Työaikojen ja vapaa-ajan merkitseminen kalenteriin on tärkeää. Hän suhtautuu elämään ja työhön päivä tai asia kerrallaan. Jos jokin asia jää tekemättä ei siitä tehdä maata kaatavaa asiaa. Täytyy olla reilu itseä ja muita kohtaan. [2]

Työhyvinvoinnissa ja yleensäkin ihmisen hyvinvointiin liittyen suurin vastuu ja mahdollisuus muutokseen ovat työntekijällä itsellään. Oikea asenne itseä ja työkavereita kohtaan merkitsee paljon. Kauhasen mukaan työn ja muun elämän yhteensovittaminen on tällä hetkellä keskeisimpiä työelämän haasteita.

Priorisoi. Jaa tehtäviä ja delegoi. Ole jämäkkä ja verkostoidu. Martu muistuttaa, että taudit kuuluvat yhtä lailla sinulle kuin muillekin. Oman hetken ottaminen kiireenkin keskellä helpottaa ja auttaa jaksamaan. Mikään asia ei ole niin tärkeä, etteikö sitä voisi hoitaa 15 minuutin päästä. Hektisessä työssä on kyettävä kuuntelemaan itseään ja olemaan niille tunteille rehellinen. [2]

Kauhanen huomauttaa havainnosta, että keskeisin keino työn ja muun elämän yhteensovittamiseen ovat erilaiset työaikatarkaisut ja työaikajoustot. Tuottajat, taiteilijat ja kaikki muut epämääräisen työajan omaavat henkilöt joutuvat tosissaan miettimään, kuinka työaika erotetaan muusta elämästä, jotta rentoutumiselle jäisi aikaa.

Martun keinot irtautua töistä ovat selkeät. Työkone kiinni ja sinne ei mennä! Hän täyttää työkalenteria, jossa asiat ovat kirjattuina ylös. Hän vähentää silpputyötä ja lisää kiinnostavien töiden tekemistä. Jämäkkyys ja päätösten takana pysyminen, esimerkiksi irtokeikkojen vähentäminen, helpottavat työssä jaksamista sekä muun elämän ja työajan erottamista. [2]

Ihminen tarvitsee liikuntaa ja rentoutumista – eikä terveellisiä elämäntapojakaan voida sivuuttaa, kun puhutaan hyvinvoinnista tai työssäjaksamisesta. Vastuu liikunnasta on ihmisellä itsellään. Työnantaja voi toki kannustaa ja opastaa näissä asioissa, mutta viime kädessä vastuu on ihmisellä itsellään.

Martu kertoo nauttivansa työstään niin paljon, että työn ja vapaa-ajan erottaminen on vaikeaa. Liikunta tai muut palauttavat harrastukset, jotka ovat mielekkäitä, olisi syytä kirjata kalenteriin. Martulla mieli ja keho irtautuu töistä muun muassa lautapeliä pelaamisen ja elokuvien katsomisen myötä. Martun aikomus on jättää kännykän iltakäyttöä vähemmälle ja panostaa ruokailurytmin säännöllistämiseen. Mutta toteaa samaan hengenvetoon, että "minkäs sille voi, kun työhön uppoaa ja unohtaa syödä". [2]

Kauhanen [1] kirjaa ylös kirjassaan keskeisimmät syyt työhyvinvointiin, työssäjaksamiseen ja ennen kaikkea työpaikan vaihtamiseen. Ne ovat: huono johtaminen, huono esimiestyö sekä se, että mielenkiintoisia ja haasteellisia työtehtäviä ei ole tarjolla (kasvupolkuja työntekijälle ei löydy). Organisaatiolla on keinoja pienentää lähtöhalukkuutta, joista Kauhanen on listannut keskeisimmät näin:

- hyvä johtaminen ja esimiestyö
- hyvät oppimis- ja kehitysmahdollisuudet
- kasvupolut, sisäiset siirrot ja seuraajasuunnittelu
- kannustava organisaatiokulttuuri
- kannustava ja oikeudenmukainen palkitsemisjärjestelmä
- työsuhteasunnot
- työhyvinvoinnin panostukset

Työyhteisön terveet rakenteet kannustavat työntekijöitä parhaaseen mahdolliseen tulokseen. Työilmapiiriin olisi oltava avoin, eikä stressistä saisi syllistää. Martu huuteleekin työnohjauksen sekä työnantajan tarjoamien työssäjaksamisen tukitoimien perään. Organisaation ja johdon tulisi pitää ihmisestä huoli. Hyvä johtaminen on ensiarvoisen tärkeää työssäjaksamisessa. [2]

Martu omalla kokemuksellaan väsymyksestä ja uupumuksesta toipuneena kehottaa meitä muistamaan, että tärkein olet SINÄ. Työ ei saa viedä mennessään ja elämässä voi olla onnellinen ja elää elämäänsä ilman, että suorittaa kaiken. Martu muistuttaa meitä hymyilemään: se ei maksa mitään ja palaa yleensä hyvän tahdon eleenä takaisin.

Lähteet

1. ^[ab](#)Kauhanen, J. 2016. Työhyvinvointi organisaation menestystekijänä: kehittämisohjelman laatiminen. Kauppakamari.
2. ^[abcdefg](#)Väisänen, M. 2018. Haastattelu.

Hyvät työpaikat Oulussa

Heikkinen Julia

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Heikkinen, J. 2019. Hyvät työpaikat Oulussa. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011881>.

Työhyvinvoinnin tärkeimpiä tekijöitä suomalaisille ovat tutkimuksen mukaan hyvä työilmapiiri, motivoiva työ ja mahdollisuus vaikuttaa oman työn sisältöön. Tunnistetaanko nämä tekijät myös kulttuurialalla? Tässä artikkelissa kolme oululaista kulttuuri- tai luovalla alalla toimivaa, hyväksi työpaikaksi kehuttua organisaatiota kertoo, miksi heillä viihdytään.

Kun suomalaisilta kysyttiin vuonna 2017 työhyvinvoinnin tärkeimpiä tekijöitä, kärkeeseen nousivat hyvä työilmapiiri, motivoiva työ ja mahdollisuus vaikuttaa oman työn sisältöön ja toimenkuvaan [\[1\]](#).

Suomalaisen Työn Liiton tilaamasta tutkimuksesta kävi ilmi myös se, että suomalaisille on tärkeää kantaa vastuuta omien työyhteisöjensä työhyvinvoinnista yhdessä. Tietoisuus työhyvinvoinnin merkityksestä on kasvussa suomalaisten organisaatioiden keskuudessa, ja myös työnantajamaineen vaikutus organisaatioiden vetovoimaan tiedostetaan koko ajan paremmin. Omat työntekijät ovat työnantajamaineen parhaita lähettäviä, ja heidän kauttaan maine hyvästä työpaikasta leviää omasta yhteisöstä myös ulkopuolelle ja vaikuttaa osaltaan myös organisaatioiden menestymiseen.

Tässä artikkelissa on haluttu haastatella oululaisia kulttuuri- tai media-alan organisaatioita, jotka ovat hyvän työpaikan maineessa. Hyvien työpaikkojen löytämiseksi 16 oululaiselta kulttuuri- tai media-alalla työskentelevällä tuottajan tai tuottajaa vastaavissa tehtävissä (kuten projektikoordinaattori, projektipäällikkö) työskentelevältä henkilöltä kysyttiin seuraavaa:

Tuottajana tai tuotannollisissa tehtävissä työskentelevän näkökulmasta, mitkä tahot ovat Oulussa tai laajemmin pohjoisessa hyviä työnantajia joko oman kokemuksen perusteella tai mistä paikoista "kylillä puhutaan"? Ketä kehuaan?

Vastaukset sai antaa nimettömästi eikä niitä tarvinnut perustella; tarkoituksena oli ennen kaikkea kartoittaa, mainittaisiinko vastauksissa joitain tahoja selvästi muita enemmän eli olisiko jollain organisaatiolla hyvän työpaikan maine?

Pohjavastauksien perusteella tähän artikkeliin valittiin yksi julkisen puolen organisaatio, yksi kaupallinen toimija sekä yksi yhdistystoimija, jotka oli kaikki mainittu vastauksissa toistuvasti: Oulun kaupunginkirjasto, Mainonnan Työmaa sekä The Irish Festival of Oulu. Tässä artikkelissa nämä kolme tahoja kertovat ajatuksiaan työhyvinvoinnista ja valottavat omia reseptejään hyvän työpaikan maineeseen nousemiseksi.

The Irish Festival of Oulu

Maaillan pohjoisin irlantilaisen musiikin ja kulttuurin festivaali, The Irish Festival of Oulu, on piristänyt Oulun syksyä tarjoamalla irlantilaista musiikkia, tanssia, teatteria ja paljon muita irlantilaiskulttuuriin liittyviä tapahtumia jo 13 vuoden ajan. Festivaalin johtaja **Brent Cassidy** kertoo festivaalin syntyneen ja edelleen hengittävän rakkaudesta lajiin. Tapahtuma on vuosien aikana kasvanut yhden miehen pyörittämästä festivaalista juhlaaksi, jonka luomisesta vastaa tänä päivänä jo kelpo joukko tekijöitä. Tämänvuotista tapahtumaa on ollut Cassidy'n lisäksi toteuttamassa "festivaalityöryhmä", johon kuuluu kymmenkunta ihmistä, joilla on eri vastuualueita kuten viestinnän tai vapaaehtoisten koordinoimista, kymmenen harjoittelijaa tai kesätyöntekijää sekä 22 vapaaehtoista festivaalityöntekijää.

Cassidy uskoo festivaalin hyvän hengen syntyvän siitä, että sen tekijöihin uskotaan ja heidän panostaan arvostetaan. Hän kertoo oppineensa vuosien aikana festivaalin johtamisesta ja esimiehenä toimimisesta joka vuosi uutta ja uskovansa tänä päivänä ennen kaikkea ihmisten johtamiseen. "Minulle on aina ollut tärkeää, että suhteeni henkilökuntaan on läheinen ja henkilökohtainen, eikä sitä oikein voi opettaa. Joko teet työtäsi intohimoisesti ja olet hyvä ihmisten kanssa tai sitten et. Minusta tämä ei edes tunnu työltä."

Festivaali alkoi toden teolla kehittyä vuoden 2010 tienoilla, ja tuolloin mukaan tulivat esimerkiksi ensimmäiset harjoittelijat. "Tavoitteeni on yksinkertaisesti antaa ihmisten hoitaa oma vastuualueensa itse. Haluan motivoida ja inspiroida ihmisiä. Haluan saada heidät uskomaan itseensä ja saada heidät pyrkimään parempaan kuin mihin he ikinä itse kuvittelivat yltävänsä." Cassidy rohkaisee henkilökuntaansa asettamaan tavoitteet korkealle ja rikkomaan itse asetettuja rajoja. "Tänä vuonna meille tuli yksi projektityöntekijä, josta tein apulaistuottajan, vaikka hän sanoi, ettei ollut koskaan tehnyt sellaista työtä. Pelkästään se titteli teki hänestä hyvin ylpeän omasta tehtävästään ja sai hänet tekemään hyvää työtä."

Työyhteisö ei ole hierarkkinen, vaan festivaalityöryhmä on ikään kuin kehä, jossa jokaisella on oikeus kertoa ajatuksistaan vapaasti – mutta johtajaakin tarvitaan. Kun joku kertoo tehneensä virheen, siitä ei rangaista vaan Cassidy pohtii yhdessä työntekijän kanssa mitä tapahtui ja mitä kannattaisi tehdä seuraavalla kerralla toisin. Kun työntekijät pyytävät työtodistuksia, Cassidy kehottaa heitä kirjoittamaan ne aluksi itse. Näin työntekijät tulevat itsekkin miettineeksi, millaisia tehtäviä he ovat hoitaneet ja arvioineeksi millaisia taitoja niiden myötä on kehittänyt.

Organisaatio voi kehittyä jokaisen työntekijän panoksen myötä. "Haluan löytää jokaisesta hänen omat vahvuutensa. En halua antaa kaikille kymmentä eri tehtävää vaan jakaa jokaiselle sellaisia vastuualueita, jotka he kokevat vahvuuksikseen, jotta heillä olisi hyvät mahdollisuudet hoitaa niitä menestyksekkäästi." Kun yksi festivaalin tämän vuoden työntekijöistä kertoi olleensa aiemmin tekemisissä työyhteisöjen tasa-arvoasioiden kanssa, Cassidy pyysi tätä tekemään festivaalille tasa-arvosuunnitelman ja -ohjeet, jotka festivaalilta nyt löytyvät - tietävästi ainoana kulttuurialan organisaationa Oulussa. Ohjeet jaettiin festivaalin alussa paitsi henkilökunnalle myös esiintyjille, joiden välityksellä suunnitelma saikin heti kansainvälistä huomiota. Vaikka Cassidy sanookin välittävänsä ennen kaikkea henkilökuntansa turvallisuudesta, tuovat tällaiset toimenpiteet festivaalille samalla positiivista julkisuutta.

Tämän vuoden 22 vapaaehtoistyöntekijästä ensikertalaisia oli neljä. Ihmiset siis haluavat palata tehtäviinsä vuodesta toiseen, myös ilman palkkaa.

Kaikki lähtee siitä, miten kohtelet ihmisiä. Kohtele toisia niin kuin haluaisit itseäsi kohdeltavan. Ole reilu, rehellinen ja kunnioittava, pyri kertomaan selkeästi mitä haluat ja tarvitset. Ja hauskaa pitää olla. – Brent Cassidy

Jos Cassidy voisi kehittää tai tehdä jotain paremmin, hän maksaisi kaikille kunnan palkkaa. Vaikka festivaalin tapahtumat ovat loppuunmyytyjä, julkisrahoitteisen tapahtuman budjetti ei silti riitä siihen, että kaikille maksettaisiin. Rahoituksen ja tulevaisuuden epävarmuus onkin kulttuuriorganisaatioita ja niiden työntekijöitä yleisestikin kuormittava asia. The Irish Festival of Oulukaan ei vielä tiedä, millä resursseilla ensi vuoden tapahtuma järjestetään, mutta sitä valmistellaan jo suurella innolla.

Työmaa

Työmaa – aiemmin Mainonnan Työmaa ja tulevaisuudessa Luova Työmaa – on 20 vuotta syksyllä 2018 täyttäneen oululainen luova toimisto. Sen toimialaa on mainonta, viestintä, digitaalinen muotoilu ja maineenrakentaminen. Työmaalla on toimipisteet Oulussa ja Helsingissä, joissa työskentelee yhteensä kolmisenkymmentä työmaalaista erilaisten asiakkaiden ja heidän projektiansa parissa.

Asiakkuusjohtaja Jori Nissinen näkee työhyvinvoinnin lähtevän siitä, että kaikkia kohdellaan tasapuolisesti ja samoilla säännöillä. Hierarkioita Työmaalla ei hänen mukaansa ole, vaan henkilökunta on hyvin itseohjautuvaa ja tiimit päättävät itse työskentelystään budjettien sallimissa rajoissa. Samalla organisaation johto on koko ajan taustalla tukemassa työskentelyä ja tarvittaessa luotsaamassa projekteja yli haastavista paikoista. "Meillä pääoma kävelee aamulla toimiston ovista sisään ja illalla ulos. Mitä siinä välissä tapahtuu on kaikista tärkeintä", Nissinen pohtii.

Työskentelykulttuuri Työmaalla on joustava. Eri elämäntilanteissa olevat työntekijät voivat järjestellä työskentelyään itselleen sopivaksi ja etätömahdollisuudet ovat hyvät. "Me ollaan auttamisbisneksessä asiakasta kohtaan, ja se auttamisajattelu pitää olla myös täällä organisaatiossa sisällä." Yksi päivä viikosta – tuotantotorstai – on haluttu rauhoittaa pelkästään suunnittelulle, eikä sille sovita asiakaspalavereja. Tuotantotorstain tuntevat myös Työmaan asiakkaat, jotka osaavat arvostaa sitä, että torstaisin varmasti keskitytään heillekin tärkeimpään eli suunnitteluun.

Myös kuuntelemisen ja keskustelemisen kulttuuri on Työmaalla vahva. Henkilökunta voi kertoa mielipiteitään ja ajatuksiaan avoimesti. "Ei ole olemassakaan sellaista asiaa josta ei voisi sanoa. Pelon kulttuuria ei saa olla. Niin klisee kuin kommunikointi onkin, se on ihan mielettömän tärkeää", tuumii Nissinen. Kuulumisia jaetaan yhteisesti säännöllisesti viikon päätteeksi skumppaperjantain merkeissä.

Toimiston strategiaa on uudistettu kuluneen vuoden aikana, ja henkilökunta on ollut mukana miettimässä organisaation etenemisen ja kehityksen suuntaa. Tavoitteena on ollut kiteyttää asiat, joissa Työmaa on erinomainen ja trimmata asioita pois ydinosaamisen ympäriltä. Vaikka organisaation osaaminen onkin monialaista, kaikessa ei tarvitse olla hyvä ja sitä henkilökuntakin arvostaa. Kaikkea ei tarvitse hallita yksin vaan omaa osaamistaan voi syventää ja muunlaista osaamista kysyä kollegalta. Henkilökuntaa myös kannustetaan seuraamaan alaansa ja kouluttautumaan tarpeidensa mukaan.

Yksi Työmaan omista arvoista on ilo. "Ei se ole sitä, että nauretaan paljon vaan sellaista hyvää tunnetta ja kunnan hytinää siitä, että on hyvä meininki. Porukka on mukana ja kokee, että yritys menee eteenpäin." Tunnelmaa ja tekemisen meininkiä myös viestitään ja jaetaan ulospäin. Sosiaalisen median kanavien kautta

jaetaan kuvia ja hetkiä pieninä purskeina. Esimerkiksi Instagramista onkin jo tullut Työmaan tärkein rekrytointikanava.

Kehittymisen haasteena Nissinen näkee epävarmuuden tulevaisuudesta. Sitä voi nähdä alalla kuin alalla ja kaikissa toiminnoissa, mutta sitä voi hänen mukaansa myös oppia sietämään ja tehdä joka tapauksessa oman työnsä mahdollisimman hyvin. "Pitää tehdä sellaista luottamustyötä ja olla läsnä. Maailma muuttuu varsinkin digitaalisella puolella kovaa vauhtia, mutta se voi tuoda myös mahdollisuuksia omaan tekemiseen ja auttaa meitä."

Oulun kaupunginkirjasto

Kirjasto on suomalaisille tärkein ja käytetyin kulttuuripalvelu ^[2], jota pidetään kunnissa myös elinvoimatekijänä ^[3] ympäri Suomea. Oululaisille tätä palvelua tarjotaan 24 toimipisteen ja noin 135 työntekijän voimin.

Kirjastopalvelupäällikkö **Heidi Karhu** arvelee, että ihmiset, jotka hakeutuvat kirjastoalalle tulevat kirjojen perässä. He pitävät lukemisesta ja asiakaspalvelutyöstä, ja se selittää osaltaan kirjaston mainetta hyvänä työpaikkana. Kirjastotyö on paljon muutakin kuin kirjojen lainaamista, ja myös työn monipuolisuus vaikuttaa kirjastossa viihtymiseen. "Ihmiset viihtyvät omassa työssään ja työyhteisöt eri toimipisteissä ovat erittäin hyviä. Työnteko rullaa työkavereitten kanssa tosi hyvin."

Kirjastotyö ja sen identiteetti ovat myllerryksessä. Ala on muuttunut paljon viime vuosina ja muutos jatkuu edelleen. Vaikutukset näkyvät kirjastoalan henkilökunnassakin, ja välillä niiden kanssa kipuillaan. Oulun kaupunginkirjastossa asioita käydään läpi koko henkilöstön kanssa. Karhu kertoo, että kun esimerkiksi työhyvinvoinnista on alettu keskustella, on tullut ilmi asioita, jotka vaativat toimenpiteitä, ja se on positiivista. Avoin viestintä ja keskustelu on tärkeää, sillä se luo perustan luottamukselle ja sille, että vaikeita asioita voidaan käsitellä ja ratkoa yhdessä.

Oulun kaupungin henkilöstöohjelman ^[4] yksi tavoite on henkilökunnan asiakaslähtöinen työskentely, ja kirjastokin kehittää aktiivisesti omaa asiakaspalveluaan ja asiakaspalvelutavoitteitaan. Henkilökunnan kanssa on pidetty työpajoja, joissa on yhdessä ideoitu uusia tapoja synnyttää positiivisia asiakaskokemuksia sekä tapoja palkita työntekijöitä onnistumisista asiakkaiden kanssa. "Suomalaisessa kulttuurissa ei ole kauhean yleistä kiitellä, mutta meillä on haluttu panostaa päivittäiseen kiittämiseen ja kehuun antamiseen."

Niin kuin monissa julkisissa kulttuuripalveluissa, kirjastossakin painitaan vähäisten resurssien kanssa. Oulussa on Helsingin jälkeen Suomen toiseksi suurin kirjastoverkko mutta työntekijöitä huomattavasti vähemmän kuin esimerkiksi Tampereella, jonka 13 kirjaston verkkoa pyörittää suurempi henkilöstö kuin Oulussa. Resurssien vähyys heijastuu henkilökunnan jaksamiseen. "Oulun kaupunginkirjasto on tunnettu siitä, että ollaan kehittäjäkirjasto, joka saa paljon aikaa ja luo paljon uutta mutta välillä on huoli siitä, miten arjessa jaksetaan ja miten saadaan tehtyä kaikki mitä meiltä odotetaan." Halu ja motivaatio pitää hyvistä työntekijöistä hyvää huolta on suuri.

Lähteet

1. [△] Suomalaisen Työn Liitto. 2017. Tutkimus: työilmapiiri työhyvinvoinnin tärkein tekijä. Hakupäivä 9.4.2019. <https://suomalainentyo.fi/2017/10/23...>
2. [△] Kulttuuri- ja liikuntapalvelujen arvostus noussut. 2017. Kuntalehti 30.1. Hakupäivä 9.4.2019. <https://kuntalehti.fi/uutiset/opetus-ja-kulttuuri...>
3. [△] Akavan Erityisalut. 2017. TNS Kantar tutki: Kuntalaiset haluavat panostusta kulttuuriin. Hakupäivä 9.4.2019. <https://www.akavanerityisalut.fi/uutishuone/uutiset/uutisarkisto...>
4. [△] Oulun kaupunki. Henkilöstöohjelma 2018-2022. Hakupäivä 9.4.2019. <https://www.ouka.fi/documents/52058/431508...>

Uudistuva johtajuus

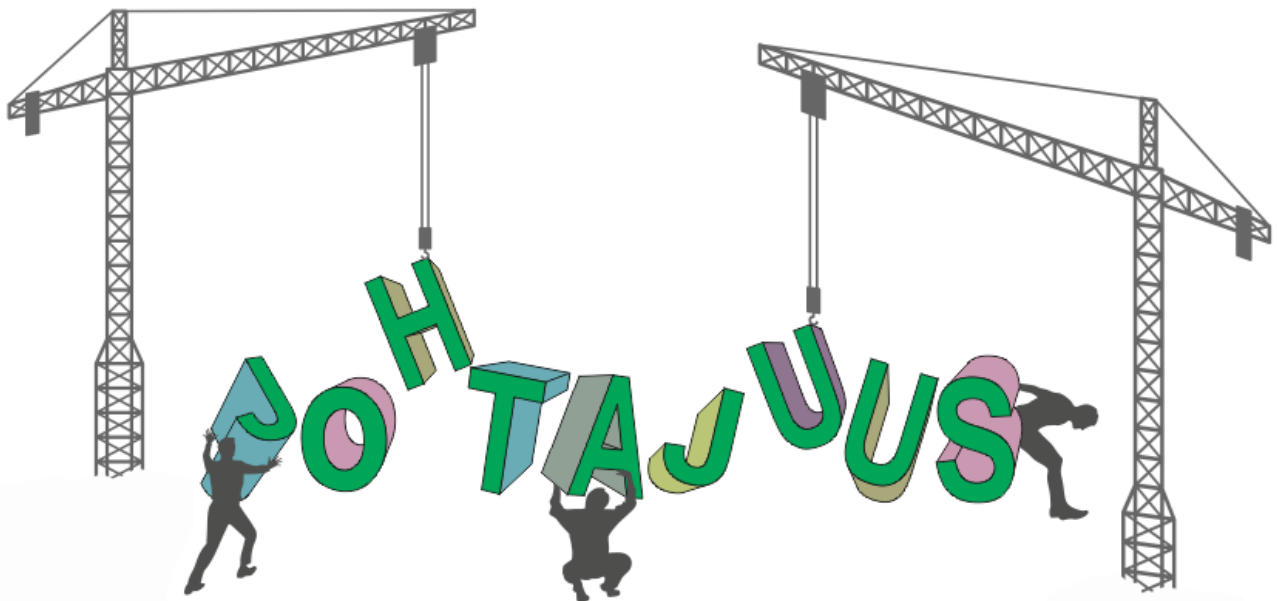
Korkala Ira, Suihkonen Heli, Timonen Virpi

23.4.2019 ::

Näin viittaat tähän julkaisuun

Korkala, I., Suihkonen, H. & Timonen, V. 2019. Uudistuva johtajuus. Teoksessa E. P. Isomursu, P. Hoppu & J. Tötterström (toim.) 2019. Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa. ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut 20. Hakupäivä xx.xx.xxxx. <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2019041011882>.

Mielikuva kulttuurijohtajasta työssään johtaa usein suurten kulttuuri- ja taidelaitosten pariin. Kuitenkin suurin osa alan johtajista työskentelee kunnallis- ja julkishallinnon parissa, usein etäällä varsinaisten kulttuuri- ja taide-elämysten ääreltä. On siis tarpeen tutkia, mitä nämä henkilöt työssään tekevät ja kuinka he sen kokevat. Asian selvittämiseksi suoritettiin kysely Etelä-, Keski- ja Pohjois-Pohjanmaan alueella työskenteleville kuntien ja kaupunkien sivistys- ja kulttuurijohtajille sekä taide- ja kulttuurialan laitosten ja oppilaitosten johtajille niin pienistä kunnista kuin suuremmista kaupungeista.

Tehty kysely keskittyi tarkastelemaan johtajien nykyistä työnkuvaa ja toimintatapoja, työhyvinvointia sekä työn tulevaisuuden visioita. Kyselyssä selvitettiin muun muassa, miten johtaja kokee työnsä kulttuurikentällä, millaisia toimivia työskentelymenetelmiä heillä on käytössään, onko työ mielekästä, mikä sen vaikuttavuuden koetaan olevan ja millaisena työn tulevaisuus nähdään.

Nykyinen toimenkuva

Kyselyyn vastanneiden johtajien työkenttä on laava. Työtehtävät ja vastuut ovat luonnollisesti osin samoja ja samansuuntaisia, mutta laajuudeltaan erilaisia ja monipuolisuudessaan vaikuttavia. Suurimman osan vastanneiden työajasta vie hallinto- ja suunnittelutyö painottuen erityisesti talouden seurantaan ja suunnitteluun. Suunnittelutyön rinnalla päätehtäviä ovat henkilöstöjohtaminen, lähiesimiestyö sekä rekrytointi. Hieman yllättäen myös viestintä- ja markkinointityö on lisääntynyt. Kulttuurijohtajan työssä kulttuurisen työn menestyksekkään hoitamisen kannalta merkitykselliseen asemaan nousee yhteistyö paikkakunnan ja alueen kulttuuritoimijoiden, etupäässä kolmannen sektorin toimijoiden kanssa. Yhteistyökumppanuus ja verkostotyö

koetaan nykyään luonnolliseksi osaksi julkishallinnon kulttuurityötä. Suurin osa kulttuurijohtajista korostaakin tämän olevan erityisesti pienemmillä paikkakunnilla kulttuurisen toiminnan elinehto.

Perustyön haasteet

Kysyttäessä perustyön haasteista, pitivät lähes kaikki kyselyyn vastanneista suurimpana haasteena talouden hallintaa ja suunnittelua. Kunta- ja julkishallinnossa taloudelliset resurssit kulttuuritoiminnan järjestämiseen ovat usein riittämättömät. Talouden suunnittelua hankaloittaa myös rahoitusrakenteiden lyhytkestoisuus. Rahallinen resurssi riittää perustoimintaan, mutta kaikki uudet avaukset on toteutettava hankerahoituksella tai erilaisilla avuksilla. Lyhyen tähtäimen suunnitelmat luovat rikkonaisuutta itse työntekoon ja pitkän tähtäimen kehitystyöhön.

Kunnallisella alalla koetaan lisäksi pulaa pätevistä, ammattitaitoisesta henkilöstöstä. Varsinkin erilaisten kulttuuritapahtumien järjestäminen koetaan haasteeksi. On vaikeaa olla idearikas, jatkuvasti uudistuva ja ajan hermolla. Laajasta työnkuvasta ja tehtäväkentästä johtuen ajankäyttö suunnitteluun ja ideointiin jää usein pieneksi.

Kilpailu ja yhteistyö

Kulttuurijohtajien vastauksissa työstään ei kilpailu nouse suureen rooliin. Kilpailua myönnetään olevan, mutta sen ei anneta häiritä omaa työtä. Eri tilanne on kulttuurialan oppilaitoksissa, joissa käydään kilpailua uusista opiskelijoista omiin opintajoihin. Vastauksista välittyi ennemminkin viesti, että kilpailutilanteesta pitäisi paikallisella kulttuurikentällä päästä eroon. Kilpailun estäminen kannattaa pienemmillä paikkakunnilla lopettaa vasta siinä vaiheessa, kun jokaisella lapsella ja nuorella on ainakin yksi kulttuuriharrastus.

Yhteistyötä paikallisten kulttuuritoimijoiden kanssa arvostetaan ja pidetään tärkeänä, usein välttämättömänä, ainakin jos kulttuuritoiminnan toivotaan olevan monipuolista ja laaja-alaista. Kulttuurijohtajat kokevat lisäksi, että yhteistyö eri kulttuuritoimijoiden välillä toimii hyvin – sitä paremmin, mitä lähempänä toimijat ovat toisiaan kulttuurityön kirjossa. Vastakkain asettelua ja kilpailua saattaa esiintyä kirjon ääripäissä. Tämän arvellaan johtuvan lähinnä ja erityisesti siitä, miten hyvin toisten toimijoiden toimintaa ja työtä tunnetaan.

Vaikuttamismahdollisuudet ja työn kuormittavuus

Työstressiä lisäävät muun muassa seuraavat seikat: työmäärää ei voi itse säädellä; työtä on liian paljon tai siinä on jatkuva kiire; työskentely tapahtuu yksin; vastuu taloudellisista tekijöistä on epäsuhdassa toimintamahdollisuuksien kanssa; jatkuvat muutokset ja pitkittynyt epävarmuus työssä voivat kuormittaa työntekijää ^[1]. Monissa kunnissa tuntuu olevan tapana yhdistää virkoja esimerkiksi siten, että kansalaisopiston rehtorilla toisena tehtävänä saattaa olla myös kulttuuritoimen johtajuus. Tämän tyyppisten yhdistelmävirkoja hoitavien henkilöiden vastaukset olivat sen suhteen surullista luettavaa, että työn kuormittavuus on suurta ja itse kehittämistyöhön jää vain hyvin vähän aikaa. Vastauksista nousi esille resurssipula ja rahoitusten lyhytkestoisuus. Tämä helposti lisää työn kuormittavuutta, koska työtä on hankalaa tehdä pitkäjänteisesti.

Kunta-alan työntekijät kokevat työnsä henkisesti selvästi raskaammaksi kuin muiden sektoreiden työntekijät. Vuonna 2015 kunta-alan työntekijöistä näin ajattelevia oli jopa 71 %. Samana vuonna 57 % kunnan työntekijöistä koki, että henkilökuntaa on liian vähän työn tekemiseen. Yksityisellä puolella vastaava luku oli 45 % ^[2]. Tämä sama asia näkyy myös kyselymme vastauksissa. Vastajista kunta-alalla työskentelevät kokevat työnsä kiireisimmiksi ja stressaavimmiksi. Aikaa kuluu liikaa perusbyrokraatiaan ja työ tuntuu tulipalojen sammuttamiselta. Delegointimahdollisuudet kunta-alalla ovat heikot. Positiivisena asiana nousee kuitenkin esille se, että he kokevat pystyvänsä vaikuttamaan siihen, kuinka paljon ovat saatavilla. Työn tuomaan julkisuuteen he kokevat myös pystyvänsä vaikuttamaan. Myönteisimmin vaikutusmahdollisuudet kokevat vastaajat, jotka pääsääntöisesti vastaavat yhden organisaation johtamisesta.

Tärkeää työstressin ja työuupumuksen ennaltaehkäisyssä on kokemusten ja keinojen jakaminen muiden ihmisten kanssa. Eri ihmiset reagoivat eri tavoin samanlaisessa tilanteessa, joten yksilöiden välinen stressiherkkyys vaihtelee. Ihmisillä myös elämäntilanteet voivat vaikuttaa siihen, kuinka he reagoivat tilanteisiin. Sama ihminen ei tällöin aina reagoi samalla tavalla tiettyihin asioihin. ^[3]

Toimintatapojen merkitys työhön ja jaksamiseen

Vastaajat kokevat rutiinin tuovan työhön tehokkuutta. Ne auttavat työn hallinnassa ja hahmottamisessa. Rutiinit auttavat myös työssä jaksamiseen. Ne eivät saa kuitenkaan liiaksi hallita ja jähmettää toimintatapoja, vaan tärkeänä asiana pidetään kuitenkin ihmisten johtamista ja tulevaisuuden hahmottamista. Erilaiset

toimintatavat edesauttavat työhyvinvointia ja tuovat joustavuutta työn tekemiseen. Hyvänä toimintamuotona mainitaan verkkotapaamiset tuttujen toimijoiden kanssa, sillä ne vähentävät matkustamista. Verkon välityksellä tapahtuvat palaverit eivät kuitenkaan korvaa aitoa kohtaamista. Uusien ihmisten tapaamiset ja verkottuminen koetaankin hoituvan parhaiten heidät oikeasti kohtaamalla.

Stressin ja uupumuksen ennaltaehkäisyssä on tärkeää jakaa energiaa sopivasti kaikille elämäniloille sekä se, että henkilö pystyy vaikuttamaan työmääräänsä ^[1]. Vastaajat korostavat omasta itsestä huolehtimista ja työn rajaamista. Työmäärää pitää pystyä hallitsemaan. Tietotekniikan hyödyntäminen rutiininomaisiin tehtäviin nähdään myös työhyvinvointia lisäävänä toimintatapana. Tuolloin aikaa vapautuu enemmän kehittämistyöhön.

Muutos, yhteistyökumppanit ja asiakkaat

Kysymykseen tulevaisuuden työpaikoista saimme vastaukseksi toteamuksen, ettei tulevaisuuden työpaikkoja ole vielä olemassakaan. Vastaaja selvensi, että oli ammatti, toimenkuva tai tehtävä mikä tahansa lasten ongelmanratkaisukykyä ja kulttuurikompetenssia täytyy kehittää. Tulevaisuudessa kulttuurikompetenssi hahmotetaan yhä enemmän ammatillisena perusosaamisena.

Nykyisten lapsien tulevia työpaikkoja ei ole vielä olemassakaan. Kenelläkään ei ole aavistustakaan, minkälaisiin tehtäviin lapset aikuisina päätyvät. Siksi on elintärkeää kehittää lasten luovaa ongelmanratkaisukykyä ja kulttuurikompetenssia.

Työn tekemiseen liittyvät asiat ovat niin vaihtelevia, että niiden ennustaminen voi olla vaikeaa. Samoin osaaminen vanhenee nopeasti ja erilaisiin, yllättäviin tilanteisiin täytyy reagoida ripeästi. Teknologisen älykkyyden ohella kilpailukykyä rakennetaan tulevaisuudessa muun muassa yhä paremmalla ihmisymmärryksellä ja paremmilla ihmiskontakteilla.

Verkostot

Kaikki vastaajat kokivat verkostot ja vertaistuen hyvin tärkeiksi sekä työn tekemisen ja toimivuuden kannalta, että myös työssä jaksamisen kannalta. Verkostoista saa tukea ja voimaa. Vertaiskokemukset koetaan tärkeinä ja uudet tiedot auttavat pysymään ja elämään ajassa. Paikallisten ja alueellisten verkostojen merkitys koetaan erilaisina siinä mielessä, että paikalliset verkostot auttavat suunnittelussa ja järjestelyissä, kun taas alueelliset verkostot auttavat näkemään laajemmin. Ne auttavat näkemään myös sen, mikä on jo hyvin.

Huomioitavaa on, että yksi vastaajista ei ole juuri edes ehtinyt luomaan verkostoja. Kyseinen henkilö työskentelee kunnallisella puolella puolipäiväisenä kansalaisopiston rehtorina ja tekee muuta työtä toisella puolikkaalla. Tämänkin kyselyn vastausten perusteella työn kuormittavuus on suurinta juuri kunnallisella puolella. Olisikin mielenkiintoista tietää, miltä taholta vastaaja kokee saavansa tärkeimmän tuen työssä jaksamiseensa. Rehtorin työ on kuitenkin varsin yksinäistä, joten jonkinlaisen tuen saaminen olisi tärkeää. Yksin tai erillään muista tapahtuva työskentely on pitkään jatkuessaan terveyden kannalta haitallista. Kokemusten ja keinojen jakaminen muiden ihmisten kanssa auttaa ennalta ehkäisemään stressiä ja työuupumusta ^[1]. Kollegoilta saatu vertaistuki ja ylemmältä johdolta saatu henkilökohtainen tuki ja arvostus ovat tärkeitä. Esimies on työpaikan työhyvinvoinnissa avainasemassa, mutta hän itsekkin tarvitsee tukea jaksamiseensa. ^{[3] [4]}

Kyselyn mukaan kulttuurialan johtajat näkivät verkostoitumisen tärkeyden tulevaisuudessa vielä merkityksellisempänä kuin tänä päivänä. Vastauksista tuli esille myös toive uudenlaisista malleista, jotka hyödyntäisivät kaikkia osapuolia ja joiden avulla saadaan tehtyä pienten kuntien uudenlaisia strategisia linjauksia. Osa vastaajista iloitsi, että saa kasvattaa tulevaisuuden kulttuurivaikuttajia.

- » Kaikki voivat verkostoitua kaikkien kanssa, jos vain löytyy malleja, jotka aidosti hyödyttävät kaikkia osapuolia.
- » Mutta iloitsen siitä, että kunnassamme on osaavia ja myös useita kulttuurivaikuttajia, joiden kanssa yhteistyössä teemme elävää kulttuuria kaikkien kuntalaisten ulottuville.
- » Mahdollisimman laajat ja keskustelevat verkostot on omattava.
- » Pitää olla aktiivisempi ja näkyä enemmän "ulospäin", löytää merkittäviä rahoituskanavia, joilla saadaan lisäresurssia kuntaan. Myös verkostoituminen naapureiden kanssa, yhteisten strategisten linjausten tekeminen on tärkeää.
- » Verkostojen yhteistyön mahdollistaminen, yhteisöjen ja yksilöiden arvostamisen kautta aitoon osallisuuteen kannustaminen ja sen mahdollistaminen, merkityksellisyyden antaminen, viestintä paremmaksi.

Tulevaisuudessa suunta on selvä. Projektikohtaisista, kertaluontoisista verkostoista siirrytään koko ajan kohti syvempää strategista verkostoyhteistyötä. ^[61] Työn tekeminen on muuttumassa yhä enemmän vaihtuviksi projekteiksi eri toimijoiden kanssa. Verkostot voivat olla mahdollisuus hallita kiirettä ja informaatiotulvaa. Sähköiset työkalut synnyttävät uusia keinoja kartuttaa sosiaalista pääomaa. Virtuaaliverkot eivät kuitenkaan voi koskaan korvata perinteistä verkostoitumista. Yhteisöllisen median palvelut ovat yhteisen ajattelun ja tekemisen apuväline. Sisällön ja hyödyn tekevät yhä verkostoissa toimivat ihmiset. Yksi uusimpia verkostoitumisen muotoja on avoin verkosto, joka toimii sähköisessä ympäristössä. Avoimeen verkostoon voi kuka tahansa jakaa tietoa yleiseen käyttöön ja samoin kuka tahansa voi hyödyntää jaetut ideat. Toimijat hakevat toimintaansa ketteryyttä ja tuoreita toimintatapoja.

Verkostoitumista ja verkostoitumisosaamista pidetään nykyisin yhtenä työelämän kompetenssina. Verkostoitumistaitojen merkitys kasvaa tulevaisuudessa, kun osa työtehtävistä poistuu digitalisaation myötä. Kilpailu työtehtävistä kovenee, työ pirstaloituu ja oma aktiivisuus työ- sekä yrittäjäelämässä korostuvat. Verkostokyvyykyys auttaa kehittymään ja uudistumaan. Samalla se mahdollistaa erikoistumisen ja oman erikoisosaamisen hyödyntämisen.

Leikitään ja tehdään asiat toisin

- » Tärkeätä nukkua hyvin, syödä monipuolisesti, liikkua kohtuullisesti, leikkiä ja tehdä työtä.

Leikki ruokkii luovuutta, stressi ja kiire puolestaan kaventavat sitä. Kiireen myötä työstä tulee helposti kaavamaista. Psykologian professori emerita Lea Pulkkinen mukaan leikin ajatus voi säilyä ihmisellä läpi elämän. Osalla ihmisistä on toiminnallista mielikuvitusta ja se onkin tarpeen muun muassa luovilla aloilla. Leikki on vapauttavaa, tervehdyttävää, tuo elämäniloa eikä se katso ikää ^[61].

Puhuttaessa tulevaisuuden johtajan menestyksellisestä toiminnasta, nousi myös kulttuurijohtajien vastauksissa esiin leikki. Tässä yhteydessä leikillä tarkoitetaan johtajien aktiivista sitoutumista johtamiseen. Johtajilla täytyy olla motivaatio toiminnan johtamiseen ja valmius nopeisiin muutoksiin – ja heittäytymiseen. Leikkiin liittyy vahvasti toiminnallinen mielikuvitus, se on tarpeen muun muassa luovilla aloilla. Toiminnallinen mielikuvitus on johtajan mahtava voimavara. Toiminnallinen mielikuvitus voi antaa avaimia ratkoa ongelmia ja luoda uusia ideoita.

Leikillinen toimintaympäristö on sellainen, jossa toiminnallisuutta ja mielikuvitusta päästään hyödyntämään. Eräs vastaajista vertasi oivallisesti johtajan tulevaisuuden haasteita soittamiseen jazzbändissä. Täytyy olla niin hyvä ilmapiiri, että ideoita voi heitellä ja kollega ottaa haasteen vastaan, muokkaa sitä ja jatkaa idean muokkausta.

Avoimuus, luovuus ja kuunteleminen. Samoja ilmiöitä voi havaita esimerkiksi soittaessa jazz-bändissä. Olen saanut bändiympäristöistä suuren voimavaran työskentelyyni siitä, että voin heittää työkavereilleni aihion ja he vievät sitä eteenpäin. Usein parempaan suuntaan. Eli vähän niin kuin biisejä tehdessä tai jamitellessa. Voi heittää soittokavereille aihion ja se muokkautuu organisesti joksikin yhteiseksi.

Kulttuurialan johtajat antoivat tärkeitä vastauksia siihen, millainen kulttuurituottaja työllistyy tulevaisuudessa:

- näkemyksellinen tosiasioiden tunnustaja ja tunnustaja
- ajattele isosti ja tee pientä
- uskalla olla omanlaisesi, tee aina toisin kuin muut

Hyvät tyytit työllistyy. Ei ole kovin väärin, jos kulttuurituottaja omaa jonkin käsityksen taiteen tekemisestä itse.

Tämän päivän johtajat kehottavat tulevaisuuden kollegoitaan katsomaan toiseen suuntaan kuin muut ja toteuttamaan strategisia innovaatioitaan. Huomioitavaa on, että innovaatio ei aina tarvitse suuria investointeja, vaan asioiden uudella tavalla näkemistä ja järjestämistä. Strategiseksi johtajaksi ei voi tulla ilman, että on valmis kokeilemaan.

Lähteet

1. [^] [abcd](https://www.ttl.fi/tyontekija/tyostressi-ja-uupumus/) Työterveyslaitos. Stressi ja työuupumus. Helsinki. Hakupäivä 28.11.2018.
2. [^] Manka, M-L. & Manka M. 2016. Työhyvinvointi. Talentum Pro.
3. [^] Rauramo, P. 2008. Työhyvinvoinnin portaat: Viisi vaikuttavaa askelta. Helsinki: Edita.
4. [^] Järvinen, P. 2013. Onnistu esimiehenä. 11. p. Helsinki: Sanoma Pro Oy.
5. [^] Satuli, H. 2010. Verkostoituminen on yrittäjän etu. Hakupäivä 4.11.2018.
<https://www.elo.fi/tyonantaja/efekti-palvelu-tukee-tyossajaksamista/~media...>
6. [^] Paaso, M. & Kaski, H. 2013. Aikuinen, muista leikkiä! Yle Uutiset 17.4. Hakupäivä 11.12.2018.
<https://yle.fi/uutiset/3-6581460>

Metatiedot

Nimeke: Luovuus nosteessa. Katsaus kulttuurituottamisen tilaan tänään ja tulevaisuudessa

Tekijä: Isomursu Esa Pekka; Hoppu Petri; Tötterström Jouko (toim.)

Aihe, asiasanat: kulttuuriala, kulttuuritoiminta, kulttuurituotanto

Tiivistelmä: Julkaisu on tehty Oulun ammattikorkeakoulun vuonna 2018 aloittaneen Kulttuurituottamisen ja luovan talouden (YAMK) Master-opiskelijaryhmän ja opettajien yhteistyönä. Osittain julkaisu jatkaa siitä, mihin vuoden 2016 opiskelijaryhmän selvitys "Minne matka, kulttuurituottaminen? Pohjoinen näkökulma kulttuurituottamiseen nyt ja tulevaisuudessa" jäi. Tämä teos on kuitenkin samalla täysin itsenäinen kokonaisuus, joka perehtyy nykyhetken valossa kiinnostaviin aiheisiin. Yksi muutosvoima, joka on vaikuttanut tähän uuteen julkaisuun, on kuntien kulttuuritoiminnasta annetun lain uudistustyö. Samoin viime vuosina on uudistettu sivistystoiminnan kokonaisuuteen vaikuttavat kirjasto-, liikunta- ja nuorisolait.

Kukin opiskelija, itsekkin kulttuurialan ammattilainen, syventyi yksin tai ryhmässä häntä itseään kiinnostaviin kulttuurituottamisen teemoihin. Kirjallisten lähteiden lisäksi muun muassa toteutettiin lukuisia kyselyitä ja henkilöhaastatteluja. Käsitellyjä teemoja ja saatuja tuloksia pohdittiin matkan varrella myös yhdessä koko ryhmän ja opettajien kanssa. Lopputuloksena on tämä laaja-alainen, tekijöidensä näköinen julkaisu.

Julkaisija: Oulun ammattikorkeakoulu, Oamk

Aikamääre: Julkaistu 2019-04-23

Pysyvä osoite: <http://urn.fi/urn:isbn:978-951-597-172-2>

Kieli: suomi

ISBN: 978-951-597-172-2

Suhde: <http://urn.fi/URN:ISSN:1798-2022>, ePooki - Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut

Oikeudet: CC BY-NC-ND 4.0